

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**6360 SAYILI KANUNLA MAHALLEYE DÖNÜŞEN BELDE
BELEDİYELERİNDE HALKIN MEMNUNİYETİ ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA: BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MÜCAHİD YANARDAĞ

Tez Danışmanı

DOÇ. DR. MELİKE ERDOĞAN ÖZBEY

ÇANAKKALE – 2022

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**6360 SAYILI KANUNLA MAHALLEYE DÖNÜŞEN BELDE
BELEDİYELERİNDE HALKIN MEMNUNİYETİ ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA: BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MÜCAHİD YANARDAĞ

Tez Danışmanı

DOÇ. DR. MELİKE ERDOĞAN ÖZBEY

ÇANAKKALE- 2022

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Mücahid YANARDAĞ tarafından Doç. Dr. Melike ERDOĞAN ÖZBEY yönetiminde hazırlanan ve **31/08/2022** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “**6360 Sayılı Kanunla Mahalleye Dönüşen Belde Belediyelerinde Halkın Memnuniyeti Üzerine Bir Araştırma: Bursa Büyükşehir Belediyesi Örneği**” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Siyaset bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Doç. Dr. Melike ERDOĞAN ÖZBEY

(Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Şermin ATAK ÇOBANOĞLU

Doç. Dr. Abdullah TAŞTEKİN

.....

.....

.....

Tez No : .....

Tez Savunma Tarihi : 31/08/2022

.....
DOÇ. DR. YENER PAZARCIK
Enstitü Müdürü

.././2022

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarımı kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

(İmza)

Mücahid YANARDAĞ

../../2022

TEŞEKKÜR

Bu tezin gerçekleştirilmesinde, çalışmam boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen çok kıymetli saygı değer danışman hocam Doç. Dr. Melike ERDOĞAN ÖZBEY'e minnettarım. Eğitim hayatım boyunca benim yetişmemde katkıda bulunan değerli hocalarım Prof. Dr. Erhan GÜMÜŞ, Prof. Dr. Hüseyin ERKUL Dr. Öğr. Üyesi Şermin ATAK ÇOBANOĞLU'na teşekkür ederim. Yüksek lisans çalışma süresince tüm zorlukları benimle göğüsleyen sevgili babam İsmail YANARDAĞ ve çok kıymetli annem Saliha YANARDAĞ'a, hayatımın her evresinde bana destek olan değerli aileme ve sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Mücahid YANARDAĞ
Çanakkale, Ağustos 2022

ÖZET

6360 SAYILI KANUNLA MAHALLEYE DÖNÜŞEN BELDE BELEDİYELERİNDE HALKIN MEMNUNİYETİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Mücahid YANARDAĞ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Melike ERDOĞAN ÖZBEY

Ağustos 2022, 120

Büyükşehirlerin yönetimi için oldukça planlı ve dikkatli düzenlemeler gerekmektedir. Büyükşehirle ilgili hukuki düzenlemelerden önemli reformlar öngören 6360 sayılı Kanun 2014 yılında yürürlüğe girmiştir. 6360 sayılı Kanun'la büyükşehirler ve ilçe belediyelerin yetki, görev ve kaynak kullanımlarında önemli değişiklikler yapılmıştır. Büyükşehirlerde bulunan il özel idareleri, belde belediyeleri ve köylerin tüzel kişiliğine son verilmiştir.

Araştırmanın konusunu, 6360 sayılı Kanun ile yapılan değişikliklerle tüzel kişiliğine son verilen beldelerin mahalle statüsüne geçtikten sonra kaliteli ve etkin bir hizmet anlayışının yerelde hangi düzeyde yansıdığını ölçmek oluşturmaktadır. Araştırma nicel araştırma yöntemi ve anket tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma örneklemini olarak Bursa ilinin İznik ilçesine bağlı Boyalıca ve Elbeyli yeni mahalleleri ile Orhangazi ilçesine bağlı Yeniköy, Çakırlı, Sölöz, Yenisölöz ve Narlıca yeni mahalleleri belirlenmiştir. Elde edilen verilerin analizleri için SPSS 21.0 VE AMOS 22.0 istatistik yazılımlarından yararlanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular çerçevesinde 6360 sayılı Kanun öncesi belde, kanun sonrası mahalleye dönüşen yerlerde hizmetlerin sunumunda belediyelerin yetersiz kaldığı, personel konusunda sıkıntı yaşandığı ve yerel idarecilere ulaşmakta ise problem yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: 6360 sayılı Kanun, Büyükşehir Belediyesi, Bursa, Belde Belediyesi

ABSTRACT

A SURVEY ON THE SATISFACTION OF THE PEOPLE IN THE TOWNS CONVERTED TO NEIGHBORHOODS WITH THE LAW NO. 6360: ‘THE CASE OF BURSA METROPOLITAN MUNICIPALITY

Mücahid YANARDAG

Canakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Department of Political Science and Public Administration Master’s Degree Thesis

Supervisor: Doç. Dr. Melike ERDOGAN OZBEY

August 2022, 120

Very planned and careful regulations are required for the management of metropolitan cities. Law No. 6360, which envisages important reforms from the legal regulations regarding the metropolitan city, entered into force in 2014. With the Law No. 6360, important changes were made in the authority, duty and resource use of metropolitan cities and district municipalities. The legal personality of special provincial administrations, town municipalities and villages in metropolitan areas was abolished.

The subject of the research is to measure the level of reflection of a quality and effective service understanding in the local area after the towns whose legal personality was terminated with the amendments made with the Law No. 6360 became neighborhood status. The research was carried out with quantitative research method and survey technique. Boyalıca and Elbeyli new neighborhoods in Iznik district of Bursa province and Yeniköy, Çakırlı, Sölöz, Yenisölöz and Narlıca new neighborhoods in Orhangazi district were determined as the research sample. SPSS 21.0 and AMOS 22.0 statistical software were used for the analysis of the obtained data. Within the framework of the findings obtained in the research, it was concluded that the municipalities were insufficient in the provision of services in the places that were transformed into towns before the Law No. 6360 and neighborhoods after the law, there were problems in terms of personnel and there was a problem in reaching local administrators.

Keywords: Law No. 6360, Metropolitan Municipality, Bursa, Town Municipality

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
JÜRİ ONAY SAYFASI	i
ETİK BEYAN	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	x
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

İKİNCİ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ İLE TÜRKİYE'DE BÜYÜKŞEHİR SİSTEMİ ÜZERİNE KURAMSAL ÇERÇEVE VE ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

2.1. Yerel Yönetim Kavramı.....	4
2.2. Yerel Yönetimlerin Varoluş Sebepleri.....	8
2.2.1. Çevresel Açıdan Varoluş Sebepleri.....	8
2.2.2. Siyasal Açıdan Varoluş Sebepleri.....	10
2.2.3. Toplumsal Açıdan Varoluş Sebepleri.....	11
2.2.4. Yönetimsel Açıdan Varoluş Sebepleri.....	12
2.3. Yerel Yönetimlerin Önemi.....	13
2.4. Hizmette Yerellik İlkesi (Subsidiarite).....	15
2.5. Metropolitan Alan Yönetimi ve Metropolitan Yönetim Yaklaşımları.....	18
2.5.1. Metropolitan Alan Yönetimi Kavramı.....	19
2.5.2. Metropolitan Yönetim Yaklaşımları.....	20

Metropolitan Reform Geleneği (Eski Bölgecilik).....	20
Kamu Tercih Teorisi Yaklaşımı.....	21
Yeni Bölgecilik Yaklaşımı.....	23
2.6. Türkiye’de Yerel Yönetimler.....	24
2.6.1. Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Tarihçesi.....	24
Tanzimat’tan Önce Yerel Yönetimler.....	26
Tanzimat’tan Sonra Yerel Yönetimler.....	27
Cumhuriyet Döneminde Yerel Yönetimler.....	29
2.6.2. Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Türleri ve Yapısı.....	32
İl Özel İdareleri.....	33
Belediyeler.....	35
Köyler.....	38
2.7. Büyükşehir Sistemi Özelinde Osmanlı Devleti’nde Kent Yönetimi	
İşleyişi.....	40
2.8. Cumhuriyet’in İlanı Birlikte Kent Yönetimindeki Değişiklikler.....	43
2.9. 1984 Yılı Öncesi Türkiye’de Büyükşehir Yönetimi.....	44
2.10. 1984 Yılından Günümüze Kadar Türkiye’de Büyükşehir Modeli.....	46
2.10.1. 195 Sayılı KHK ve 3030 Sayılı Kanun.....	48
2.10.2. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu.....	51
2.10.3. 6360 Sayılı Yasa.....	55
6360 Sayılı Yasanın Çıkarılma Gerekçeleri.....	56
6360 Sayılı Yasa’nın Beraberinde Getirmiş Olduğu Değişiklik	
ve Yenilikler.....	58
Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıkları (YİKOB).....	61
Büyükşehir Belediyelerinin Kurulmasıyla Köylerde Yaşanan	
Değişim.....	62
2.11. 6360 Sayılı Yasa’ya Yönelik Olumlu Değerlendirmeler.....	64
2.12. 6360 Sayılı Yasa’ya Yönelik Olumsuz Değerlendirmeler.....	66
2.13. 6360 Sayılı Kanuna Yönelik Yapılan Önceki Çalışmalar.....	68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
6360 KANUNLA MAHALLEYE DÖNÜŞEN BELDE
BELEDİYELERİNDE HALKIN MEMNUNİYETİ ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA: BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

3.1. Araştırmanın Konusu	73
3.2. Araştırmanın Önemi.....	74
3.3. Araştırmanın Amacı.....	75
3.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	75
3.4.1. Bursa'nın Tarihçesi ve Özellikleri.....	76
3.4.2. Örneklem Mahallelerinin Özellikleri ve Nüfusları.....	77
3.5. Araştırma Yöntemi ve Veri Toplama Araçları.....	78
3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	79
3.7. Araştırma Hipotezleri.....	79

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Araştırmanın Analizi.....	81
4.2. Araştırma Bulguları.....	84
4.2.1. Demografik Bulgular.....	84
4.2.3. Mahalleye Dönüşen Belde Belediyelerinde Halkın Memnuniyeti Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Faktör Analizi Bulguları.....	85
4.2.4. Betimsel Bulgular.....	90
4.2.5. Mahalleye Dönüşen Belde Belediyelerinde Memnuniyet Değişkenleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	91
4.2.6. Mahalleye Dönüşen Belde Belediyelerinde Memnuniyet Puanlarının Katılımcıların Özelliklerine Göre Karşılaştırılması.....	93

BEŞİNCİ BÖLÜM
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

KAYNAKÇA.....	106
---------------	-----

EKLER.....	I
EK 1. Anket Formu.....	I
EK 2. Etik Kurul İzni.....	IV
ÖZGEÇMİŞ.....	V

SİMGELER VE KISALTMALAR

%	Yüzde
$\bar{x}$	Ortalama
AB	Avrupa Birliği
AVE	Average Variance Extracted (Çıkarılan Ortalama Varyans)
AYYÖŞ	Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı
CA	Cronbach Alpha
DFA	Doğrulayıcı Faktör Analizi
Ed.	Editör
F	ANOVA testi F istatistiği
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
MÖ	Milattan Önce
n	Örneklem/gruptaki örneklem sayısı
p	Anlamlılık düzeyi
r	Pearson korelasyon katsayısı
SS	Standart sapma
t	t değeri
TBB	Türkiye Belediyeler Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
Vb.	Ve Benzeri
YİKOB	Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı

TABLULAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Temel Mahalli İdareler Mevzuatı.....	32
Tablo 2	Büyükşehir Belediyelerinin Kuruluş Tarihleri.....	48
Tablo 3	6360 Sayılı Yasa Öncesi Ve Sonrası Yerel Yönetimler Sayılarında Yaşanan Değişiklikler.....	59
Tablo 4	Model Uyum İndeksleri.....	82
Tablo 5	Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı.....	84
Tablo 6	Mahalleye Dönüşen Belde Belediyelerinde Halkın Memnuniyeti Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi Bulguları.....	85
Tablo 7	Mahalleye Dönüşen Belde Belediyelerinde Halkın Memnuniyeti Ölçeği Varimax Döndürmeli Açıklayıcı Faktör Analizi Bulguları.....	86
Tablo 8	Mahalleye Dönüşen Belde Belediyelerinde Halkın Memnuniyeti Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizinde Elde Edilen Model Uyum İndeksleri.....	87
Tablo 9	Mahalleye Dönüşen Belde Belediyelerinde Halkın Memnuniyeti Ölçeğine Ait DFA, Ayırt Edici, Yakınsak Geçerlik Ve Güvenirlik Bulguları.....	88
Tablo 10	Ölçek Ve Alt Boyut Puanlarına Ait Betimsel İstatistikler.....	91
Tablo 11	Memnuniyet Değişkenleri Arasındaki İlişki.....	91
Tablo 12	Memnuniyet Değişkenlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması.....	93
Tablo 13	Memnuniyet Değişkenlerinin Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılması..	94
Tablo 14	Memnuniyet Değişkenlerinin Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılması.....	95
Tablo 15	Memnuniyet Değişkenlerinin Mesleğe Göre Karşılaştırılması.....	96
Tablo 16	Memnuniyet Değişkenlerinin Aylık Gelir Göre Karşılaştırılması.....	97
Tablo 17	Memnuniyet Değişkenlerinin İkamet Edilen Mahalleye Göre Karşılaştırılması.....	98
Tablo 18	Araştırma Hipotezlerinin Kabul Ve Ret Durumlarını Gösterir Tablo...	101

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	2020 Yılı İtibariyle Seçilen Örneklerin Nüfuslarına Dair Sayısal Bilgiler.....	75
Şekil 2	Mahalleye Dönüşen Belde Belediyelerinde Halkın Memnuniyeti Ölçeği DFA Diyagramı.....	90

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

İnsanoğlu var olduğu sürece yönetim, en önemli faaliyetlerden biri olmaya devam etmiştir. Yönetim kavramının insanlık tarihi kadar eski olması, kavramın işlevinin de ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Eğer bir ordunun komutanı, bir takımın hocası, bir ulusun hükümeti olmazsa nihai sonun başarısızlık olacağı gibi; çabanın ve ekonomik faaliyetlerin, insanın olduğu yerde yönetimin olması gerekliliktir (Adeoti vd., 2013: 212). Bu nedenle tarihin ilk dönemlerden günümüze kadar geçen süreçte insanlar kendilerini yöneten teşkilatlanmalar kurmuşlardır. İlk zamanlar geleneksel yapı çerçevesinde oluşturulan bu yapılar, daha sonraları daha sistemli hale getirilmiş birimler haline gelmiştir.

Bu sistemli yapılar günümüzde yerel yönetimler olarak isimlendirilmektedir. Yerel yönetimler yerel halkın ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan önemli yapılardır. Kamusal mal ve hizmetlerin halka aktarımında doğrudan etki oluşturan yerel yönetimler insanların kendilerini yönetmek için oluşturdukları reform niteliğindeki yapılardır. Yerel yönetim kavramı kentler için çok önemli bir kurum niteliğindedir (Chandler, 2011).

Günümüzde insanların ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan sistemli yapıların yerini belediyeler almıştır. Belediyeler insanların mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan idari ve mali açıdan özerk yapılardır. Kırsaldan kentlere doğru yönelen hızlı nüfus hareketi sonucunda artan nüfus, hızlı kentleşme beraberinde şehirlerde yaşayan insanların ihtiyaçlarını arttırmıştır. Bu bağlamda belediyelere düşen görevlerde artmıştır. Özellikle küçük yerleşim yerleri ile büyük göç alan yerleşim yerlerinin yönetimi konusunda oldukça farklılık ortaya çıkmıştır. Büyük ölçekli kentlerde metropoliten yönetim modelleri uygulanmaya başlamıştır. Dünyada her ülkede bu metropoliten yönetim modelleri farklılık göstermektedir.

Türkiye’de büyük kentlerin yönetimi ile ilgili yapılan kanun ve düzenlemeler 1980’li yıllardan sonra ortaya çıkmıştır. Büyük kentlerin yönetimleri için özel alanın

gerekliliği hükmünün 1982 Anayasasında yer almasıyla birlikte ilk büyükşehir belediyeleri 1984 yılında çıkarılan 3030 sayılı Kanunla oluşmuştur. Büyükşehir belediyelerinin yönetim anlamında günümüzdeki uygulamalarının genel çerçevesini oluşturan kanuni düzenleme ise 2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'dur. Buna ilave olarak 2008 tarihinde kabul edilen 5747 sayılı Kanun büyükşehir belediye yönetimleri alanında önemli değişiklikler ve yenilikler getirmiştir. Büyükşehir belediye yönetimleri alanında yapılan son değişiklik ve yenilikleri kapsayan kanun ise 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı Kanun'dur.

6360 sayılı Kanun kısaca Şu yenilikleri getirmiştir;

- Türkiye'de 16 olan büyükşehir belediye sayısı 30'a yükselmiştir.
- Yeni büyükşehirlerde bulunan il özel idarelerin, beldelerin ve köylerin tüzel kiiliklerine son verilmiştir.
- Bykehirlerdeki ilçe belediyelerinin sınırları ilçe mülki sınırlarına kadar geniletilirken, büyükşehir belediyelerinin sınırları ise il mülki sınırlarına kadar geniletilmitir.
- Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve yetkileri yeniden düzenlenmiştir.

Bu çalışmada 6360 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik ve yeniliklerin tümü değerlendirmeye tabi tutularak özelde tüzel kiiliklerine son verilen beldelerde yaşayan vatandaşların uygulamadan ne derecede memnun oldukları üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda vatandaşlara alan araştırması yapılarak memnuniyet dereceleri ölçülmek istenmiştir. Çalışma nicel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Araştırma deseni olarak anket/kesitsel araştırma tekniği uygulanmıştır. Kesitsel araştırmalar araştırmacının belirli bir sürede hedef kitlenin bir örneğinden veri toplamayı amaçlayan gözlemsel anket türüdür (Çaparlar ve Dönmez, 2016: 213-214).

Çalışmanın birinci bölümünü burada ifade edilen bilgileri içeren giriş bölümü oluşturmaktadır. İkinci bölümde ise çalışmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesine değinilerek bu alanda yapılmış önceki çalışmalara yer verilmiştir. Kavramsal ereve

altında yönetim, hizmette yerellik, kent ve metropoliten alan yönetimi kavramları üzerinde durulmuştur. Kuramsal çerçeve altında ise yerel yönetim türleri üzerinde durulmuştur. Daha sonra büyükşehir yönetimi yapılanması ve bu doğrultuda yapılan kanun ve düzenlemelere değinilmiştir. Çalışmanın esas odağında bulunan 6360 sayılı Kanun'un getirmiş olduğu yenilik ve değişikliklerin ele alınmasının ardından son olarak alanda yapılan önceki çalışmalara yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde araştırma metodolojisi kısmına yer verilmiştir. Bu bölümde araştırmanın konusuna, önemine ve amacına değinilmiştir. Daha sonra araştırma evreni ve örnekleme ile ilgili bilgi verilerek araştırma yöntemi, veri toplama araçları, araştırmanın sınırlılıkları ve araştırma hipotezlerine yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde araştırmanın analizine yer verilmiştir. Araştırma bulguları kapsamında demografik bulgulara, geçerlilik ve güvenilirlik bulgularına, betimsel bulgulara, değişkenler arasındaki ilişkiye dayanan faktör analizi bulgularına ve memnuniyet puanlarının katılımcıların özelliklerine göre karşılaştırmasına yer verilmiştir.

Beşinci bölüm ve son bölüm olan sonuç bölümünde ise araştırmadan elde edilen bulgular çerçevesinde tüzel kişiliğine son verilen beldelerde yaşayan vatandaşların 6360 sayılı Kanun'un getirmiş olduğu yenilik ve değişikliklerden memnun olmadıkları tespitine varılmıştır. Özellikle kamusal hizmetlerin sunumunda büyükşehir ve ilçe belediyelerinin yetersiz olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda oluşan memnuniyetsizliğin ortadan kalkması için çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ İLE TÜRKİYE’DE BÜYÜKŞEHİR SİSTEMİ ÜZERİNE KURAMSAL ÇERÇEVE VE ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Bu bölümde yerel yönetimlerin kavramsal çerçevesine değinilmiştir. Türkiye’de büyükşehir yapılanmasının gelişmesi hakkında bilgi verilerek son olarak bu alanda yapılan çalışmalar aktarılmıştır.

2.1. Yerel Yönetim Kavramı

Yerel yönetimleri çalışma konusu olarak almış her araştırmacı, kavramı tanımlarken anlaşılabilir bir kavram ortaya çıkarma çabasına girmektedir. Bundan dolayı yerel yönetim kavramı üzerine çeşitli tanımlamalar ve değerlendirmeler yapılmıştır. Yerel yönetimleri tanımlamadan önce kavramsal açılımı bakımından ne ifade ettiğini anlamak daha faydalı olacaktır.

“Yerel Yönetim”, özellikle günümüzde sıkça kullanılan iki sözcükten meydana gelen bir terimdir. Eski Türkçedeki karşılığı “Mahalli İdareler” olan terimin Batı literatüründe ise karşılığı “Local Government” olarak geçer. Terimin ilk sözcüğü olan ve “mahalli” ifadesinin karşılığı olan “yerel” sözcüğü, muayyen ölçüde coğrafi nitelikleriyle belirginleşen, ekonomik anlamda bir yapı sistemini oluşturan, benzeri ya da ortak kültürün taşıyıcısı olan ve genellikle homojen özellikler taşıyan topluluğu en iyi biçimde ifade eden sözcüktür (Parlak, 2015: 5). Yerel yönetim teriminin bir diğer sözcüğü ise yönetimdir. “Yönetim” veya yakın bir zamana kadar kullanılmaya devam edilen “idare” kavramı, bilim dünyasında ve günlük yaşamda çok değişik anlamlarda kullanılan geniş içerikli bir sözcüktür. Kelime anlamı olarak yönetim, bir topluluğun başında öncü bulunmak, bir işi veya hizmeti tanzim etmek ve yürürlüğe koymak veya bir kurumu sevk ve idare etmektir (Ulusoy ve Akdemir, 2001: 19).

Yerel yönetim kavramı için literatürde çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Bu tanımlamalara kısaca değinirsek; yerel yönetim; belirli hedeflere ulaşmak, belli gereksinimlere cevap vermek üzere ve yerel halkın kendi iradesiyle seçtiği organlarca idare edilmesiyle toplulukların tarihi gelişmesine doğru orantıda ortaya çıkmış olan birimlerdir (Keleş, 1998: 18-19). Mahalli idareler; devletin sınırları içerisinde yerleşmiş olan küçük büyük insan topluluklarının (kent, kasaba, köy vb.) müşterek ve mahalli nitelikteki gereksinimlerini karşılamak üzere muayyen bir hukuk sistemi içerisinde meydana getirilen anayasal kuruluşlardır (Nadaroğlu, 1989: 3).

Mahalli idareler; belli bir coğrafi alan içinde yaşayan mahalli topluluğun müşterek ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, karar verme organları halk tarafından seçilen, yasalarla düzenlenmiş görev ve yetkilerle donatılmış, bütçe, özel gelir ve personele sahip kamu tüzel kişilikleridir (Ulusoy ve Akdemir, 2001: 19). Mahalli idareler; il, belediye ve köyde yaşayanların ortak yerel ihtiyaçlarını karşılamakla sorumlu ve genel karar organları halkın takdiriyle seçilmişlerden oluşan kamu tüzel kişileridir (Gözübüyük, 1967: 1).

Yerel yönetim kavramının daha birçok çeşitli tanımlamaları olmakla beraber genel olarak; ülke sınırları içerisinde kırsal veya kentsel mekanlarda işlevini gösteren, bulunduğu sınırlar içerisinde yaşayan halkın yerel nitelikteki ortak ihtiyaçlarını karşılayan, yürütme ve karar mekanizmaları seçimle iş başına gelen kanunlarla belirtilmiş özel gelire, bütçeye, personele sahip merkezi idareden bağımsız ayrı tüzel kişiliğe sahip yönetsel birimlerdir (Demirkale vd., 2022: 53).

Yerel yönetimler bir yerinden yönetim türüdür. Yerinden yönetim; kamu hizmetleri yönetiminin sorumluluğunu, merkezi yönetimden ayrı özerkliğe sahip kamu hukuku tüzel kişiliklerine aktarılmasıdır (Tortop, 1984: 10). Yerinden yönetim esasının uygulandığı yerel yönetimler; merkezi idarenin hiyerarşisi haricinde olan ve idareye karşı muayyen ölçülerde bağlı olmayan kamu tüzel kişiliğine sahip birimlerdir. Bu sebepten ötürü merkezi idare amirlik yetkisi sıfatıyla alt-üst ilişki bakımından yerinden yönetimi denetleyemez (Toprak Karaman, 1998: 7). Gözler (2018:98) yerel yönetimleri şu şekilde tanımlamıştır. Kitapta mahalli idareler; köy, belde ve il gibi belirlenmiş yerde oturanların, yerel ve müşterek gereksinimlerini karşılamak için merkezi otorite dışında, devletten ayrı olarak

tüzel kişiliğe sahip olan, karar verme organları yine o yerde yaşayan kişilere sorulmak şartıyla belirlenen kamu tüzel kişileri olarak tanımlanmıştır. Yerinden yönetim, merkezden yönetime kıyasla daha etkili olan ve yetki genişliğine dayanan bir yönetim biçimidir (Tortop, 1984: 10).

Yerinden yönetim olarak da bilinen yerel yönetim kavramı, aslında yerel halkın kendi kararları doğrultusunda seçtiği organlarca yönetilmesini anlatan bir dizgenin adıdır. Yönetim bilimi yazınında yerinden yönetimin iki türünden bahsedilmektedir. Bunlardan birincisi ‘siyasal yerinden yönetim’, ikincisi ise ‘yönetimsel (idari) yerinden yönetim’dir (Keleş ve Yavuz, 1989: 18). Geçmişte siyasal adem-i merkeziyet adı verilen siyasal yerinden yönetim, daha çok federal devletlerde bulunan anayasalarca, ulusal bir kimliğe sahip olmayan yerel birimlere verilmiş, yarı özerk statüye dayanan yönetim biçimidir (Keleş ve Yavuz, 1989: 18). Başka bir deyişle mahalli idareler ile merkezi yönetim arasında kanton, cumhuriyet, eyalet, federe devlet gibi isimlerle farklı bir yönetsel seviye oluşturan ve yönetsel yetkileri dışında muayyen ölçüde yasama ve yargılama yetkilerine sahip yönetim biçimleridir (Ulusoy ve Akdemir, 2006: 48).

Yönetsel (idari) yerinden yönetim ise ‘hizmet yerinden yönetim’ ile ‘mahalli (coğrafi) yerinden yönetim’ olarak iki türe ayrılmaktadır (Tortop, 1984: 11). Hizmet yerinden yönetimi, merkezin dışında yer alan bir kuruluşa belirli kamu hizmetlerinin bırakılmasıdır. Merkezi hiyerarşiye tabi olmayan bu kuruluş, kendisine verilmiş olan hizmetle alakalı konularda yürütme ile ilgili kararlar alma yetkisine sahiptir. Üniversiteler, sanayi ve ticaret odaları buna örnek gösterilebilir (Nadaroğlu, 1989: 32). Coğrafi açıdan yerinden yönetim ise, topluluğun belirli bir alanda “yerel” ve “ortak” gereksinimlerini karşılamak amacıyla oluşturulmuştur. Türkiye’de “köyler”, “belediyeler” ve “il özel idareleri” coğrafi açıdan yerinden yönetim kuruluşlarıdır (Toprak Karaman, 1998: 9).

Yerel yönetimler, Türkiye, Fransa, İngiltere ve Macaristan gibi ülkelerde birer kamu tüzel kişiliği niteliğindedir. Karar organları yerel halk tarafından seçilmektedir (Keleş ve Yavuz, 1989: 18). Eryılmaz’a göre 1982 Anayasası’nda yapılan düzenlemelerle birlikte yerel yönetimlerin özellikleri şu şekilde sıralanabilmektedir (Eryılmaz, 1998: 118-119);

- Karar organları seçimle belirlenen köy, belediye ve il halkının yerel anlamda gereksinimlerini karşılamak amacıyla kurulmuş kamu tüzel kişilikleridir.
- Görevleri ve yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanun ile düzenlenmiştir.
- Yerel halkın seçimleri sonucu seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin herhangi bir itirazın çözümü ve aynı şekilde kaybetmelerine ilişkin de denetim yargı yolu ile olmaktadır.
- Yerel yönetimler kendi aralarında birlik kurabilme yetkisine sahiptir. Bu oluşuma ilişkin izin yetkisi 2017 yılında çıkarılan 6771 sayılı kanunla birlikte Cumhurbaşkanına aktarılmıştır (TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ, 6771 Sayılı Kanun, Sayı: 29976).
- Yerel yönetimlerin görevleri ile gelir kaynakları doğru orantılıdır.
- Seçimleri beş yılda bir yapılan yerel yönetimlerin üzerinde merkezi idarenin vesayet yetkisi bulunmaktadır. Bu yetki kanunla düzenlenmektedir.

Yerel yönetimlerin arasında belirtilmesi gereken en önemli özelliği ise yetkilerini kullanarak karar alma ve uygulama sürecinde özerk bir yapıya sahip olmalarıdır. Ancak bu özerkliğin beraberinde getirdiği yetkinlik, Anayasanın 123. maddesinde belirtilen idarenin bütünlüğü ilkesinin gerektirdiği şekilde merkezi idare tarafından denetime tabidir (Derdiman, 2005: 6). Yerel yönetimler, ortak hizmetlerin karşılanmasında ve bu hizmetlerin halka götürülmesinde önemli bir görev üstlenmesi nedeniyle demokratik bir oluşum olarak görülmektedir. Yerel halkın isteklerine, dileklerine, önerilerine ve halkın güven ve desteğini sağlaması sebebiyle de demokratik ve katılımcı bir oluşumdur (Görgülü ve Tekin, 2017). Yerel yönetim ve demokrasi kavramları birbirini tamamlayıcı kavramlardır. Çoğu zaman yerel yönetimler ile demokrasi kavramı arasındaki ilişki ‘yerel demokrasi’ veya ‘yerel özerklik’ olarak ifade edilmektedir. Özerkliğin şartlarından olan karar alma, alınan kararları uygulama, karar alma mekanizmalarının özgür oluşu ve mali anlamda bağımsızlık yerel yönetimlerin de özelliklerini oluşturmaktadır (Görmez, 1997: 70-71).

2.2. Yerel Yönetimlerin Varoluş Sebepleri

Yerel yönetimler, belirli ihtiyaçlara yanıt vermek, belirli erklere ulaşmak ve toplumların tarihsel olarak gelişimine orantılı olarak ortaya çıkmış olan birimlerdir (Keleş, 1998: 19).

2.2.1. Çevresel Açından Varoluş Sebepleri

Çevrede oluşan problemlerin çözüme kavuşturulması ve çevre kalite standartlarının daha iyi şartlara çıkartılması hususunda yerel yönetimlerin üstlenmesi gereken önemli nitelikleri vardır. Yerel yönetimler ilk olarak demokratik bir yapıya sahip olmalıdır. Bunun yanında özerk bir yapıya sahip olmaları, şeffaf bir kurum niteliği taşımaları ve hizmet faaliyetinde buldukları bölgenin toplumsal ve çevresel anlamda özelliklerini iyi bilmeleri gerekmektedir (Zengin, 2009: 116). Merkezi idarenin yereldeki bağımsız olarak uygulanan çevre siyasetine farklı sebeplerle müdahil olmaması, demokratik ve saydamlık nitelikleri kapsamında bölge halkının bu konuda söz sahibi olması ve bilgi edinme özgürlüğünün engellenmemesi özerklik kavramı ile ifade edilmektedir. Bu bağlamda bir yerde yapılacak faaliyetin, uyulması gereken kuralların ve çevresel olarak zararların en aza indirgenmesinde yerel yönetimler önemli bir role sahiptir (Zeytin ve Kırılıoğlu, 2014: 244).

Hizmette yerellik (subsidiarity) kavramı ile açıklanan kamu hizmetlerinin sorumlu olunan servisler aracılığıyla mahalli otorite ya da bölgesel otorite düzeyinde halka en yakın birimle ele alınması yerel yönetimler açısından önemli bir niteliktir. (Yılmaz, 2005: 138). Bu nitelik doğrultusunda yerel idareler, merkezi idareden farklı olarak mahalli yaşama ve mahalli alandaki sorun ve ihtiyaçların temel kaynağına en yakın birim üstünlüğüne sahiptir. Doğanın bütünlüğü kapsamında bir yerde oluşan çevre sorunu etrafında pek çok yeri etkileyebilir. Bu bağlamda çevre sorunun asıl çıkış noktasında en etkili çözüm için en yakın kuruluşlar olan yerel idareler önemli bir öneme sahiptir. Dolayısıyla yerel yönetimler, merkezi idareden bağımsız olarak mahalli çevre sorunlarında tam yetkili makam ya da idari birim haline getirilmelidir. Aksi takdirde çevre sorunlarında güvenlik yönetimi dışında başka bir faaliyet gösteremezler (Öztaş ve Zengin, 2011: 187).

Yerel yönetimlere, çevre idaresi ve korunması hususunda çeşitli yasal yetki, görev ve sorumluluklar verilmiştir. Çevre hizmetleri açısından yerel yönetimlere yetki ve görev yükleyen 150'nin üzerinde çeşit, kanun ve yönetmelik bulunmaktadır. 5393 Sayılı Belediye Yasası, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası, 2872 Sayılı Çevre Kanunu ve 383 Sayılı Özel Çevre Kurumu Başkanlığı Hakkındaki Kararname (ÖÇK) gibi kanun ve yönetmelikler bazılarındır (Öztaş ve Zengin, 2011: 188).

“Yerelleşme” kavramının dünyada etkin bir rol alması 1991 yılında gerçekleşen Rio Konferansı'nda alınan kararlar ile gerçekleşmiştir. Konferansta ülkelerin ulusal düzeyde eylem planları hazırlanması öngörülmüş ve bu bağlamda “Yerel Gündem 21 Eylem Planları” hazırlanmıştır. Bu planla birlikte bir alanda etkili şekilde çevre idaresinin ancak o alanda ikamesini sürdüren bölge halkı ile olabileceği vurgulanmıştır. Çünkü bölge halkı yaşadığı alanı en iyi şekilde bilmektedir (Zeytin ve Kırılıoğlu, 2014: 244).

Ulusal düzeyde ise, 1998 yılında yayımlanan Türkiye Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı yayımlanmıştır. İzmit Büyükşehir Belediyesi, Bursa Büyükşehir Belediyesi, Çanakkale ve Urla gibi çevre bilincinde olan belediyeler, diğer belediyelere nazaran Yerel Gündem 21 eylem planlarını uygulamaya geçirdiklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda yerel düzeyde eylem planlarının, ulusal eylem planlarının önüne geçtiği görülmektedir. Yerel yönetimlerin bu konudaki hassasiyeti dikkat çekmektedir (Zengin, 2009: 116).

Ancak tüm bu çalışmalara rağmen yerel yönetimler bölgesel çevre sorunlarının çözümünde yetersiz kalabilmektedir. Yerel yönetimler bölgesel çevre sorunlarında kalıcı çözümler üretebilmesi için şu hedefleri gerçekleştirmelidir (Kızılboga ve Batal, 2012: 203);

- Yerel yönetimler çevresel ve kentsel planlamalarında uzun vadeli düşünerek hareket etmelidir.
- Planlanan ve uygulanan projelerde çevresel etki değerlendirmesi raporlarına uygunluk koşulu aranmalıdır.

- Kent ve bölge planlarının yapım aşamasında çevresel değerler göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda alanında uzman çeşitli danışmanlara başvurulmalıdır.
- Özellikle tarih, kazı bilimi ve doğa varlıklarına karşı hassasiyet ile yaklaşılmalıdır.
- Yerel yönetimler bölgesel hizmet alanlarındaki yetki, görev ve sorumluluklarını kullanırken “çevresel etki” ilkesine göre hareket etmelidir.
- Ortaya çıkan bölgesel bir sorunun çözümlenmesi hususunda yerel yönetimler, halkın katılımını teşvik etmeli ve bu konuda bölge halkının bilinçlenmesini sağlamalıdır.

2.2.2. Siyasal Açıdan Varoluş Sebepleri

Geniş sınırlara sahip bir devletin çeşitli görev ve sorumlulukları vardır. Tüm bu görev ve sorumlulukları için çok sayıda karar alması gerekmektedir. Bu kararların sadece merkezden alınması sakıncalı bir durumdur. Çünkü hem merkezin o yer ile ilgisi çok güçlü bir yapıda değildir hem de yapılan yazışmalar ve planlamaların uygulanması çok zaman almaktadır. Bu bağlamda yapılması gereken iki yöntem vardır. Merkeze bağlı memurlar taşrada görevlendirilebilir. Ancak yine merkezi yönetimin katı disiplini söz konusudur. O yüzden memurlar yeterli düzeyde halka yakın olamaz. İkinci yöntem ise karar organları o bölgedeki seçmenler tarafından seçilen yerel yönetim birimleridir (Tortop, 1984: 25-26).

Yerel yönetimler siyasi alanda devletlerin etkisini azaltmaktadır. Ancak idarenin daha demokratik hale gelmesinde ve karar organlarına, yerel halkın katılımına olanak sağlaması açısından yerel yönetimlerin varlığı kaçınılmazdır (Ulusoy ve Akdemir, 2006: 39). Yerel yönetimlerin etkin söz sahibi olması, ulusallaşması ülkelerin siyasi birliğinin sağlanması ile doğru orantılıdır. Siyasi birliği sağlanamamış veya güçlü olmayan merkezi idare kendisi dışında taşrada güçlü bir yapının oluşmasını istememektedir. Örneğin; İtalya’da 1865 yılında İtalya siyasi birliği sağlandıktan sonra ilk yerel yönetim kanunu çıkarılmıştır. Fransa’da ise 1789 yılında province’lerin bağımsızlık savaşı sonrası yeni bir düzenlemeyle il sistemi uygulanmıştır (Keleş ve Yavuz, 1989: 31).

Yerel yönetimlerin varoluş sebepleri içerisinde siyasal açıdan bakıldığında varlık nedeninin demokrasi ile doğrudan ilişkili olduğunu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda yerel yönetimlerin demokrasi ile aralarındaki bağ üç farklı açıdan belirtilmektedir (Ulusoy ve Akdemir, 2001: 32-33);

- Yerel yönetimlerin demokrasi ile aralarında sıkı bir ilişki olduğu görüşü. Bu görüş ile yerel yönetimlerin nüfus bakımından en az yerleşim biriminden en çok yerleşim birimine kadar mali açıdan özerk bir yapıya sahip olduğu belirtilmiştir.
- Yerel düzeyde gerçekleşen siyasi uygulamaların demokrasiye ters düşme ihtimali olması görüşü. Bu görüşü savunanlar yerel yönetimler için demokrasinin vazgeçilmez unsur olduğunu belirtenlerdir.
- Yerel yönetimlerin geleneksel yapıdan gücünü almasından ötürü demokrasiden uzaklaşacağı görüşü. Bu görüşü savunanların tedirgin oldukları durum ise toplumda ayrıcalıklı sınıfların yerel düzeyde etkinliklerinin artırılması düşüncesidir.

2.2.3. Toplumsal Açıdan Varoluş Sebepleri

Yerel yönetimlerin varoluş sebebini devletin ortaya çıkışıyla birlikte incelemek gerekmektedir. Modern anlamda devletler ise feodalitenin yıkılmasıyla birlikte kurulmaya başlamıştır. Bu bağlamda yerel yönetimler, 19. yüzyılın ortalarına doğru devlet içerisinde hukukilik kazanmıştır. Yerel anlamda bazı topluluklara haklar tanınması ve merkezi idarenin az da olsa bazı yetki, görev ve sorumluluklarının taşradaki birimlere devretmesi yine bu zamanlarda olmuştur (Nadaroğlu, 1989: 33).

Toplumlarda oluşan bu gelişmeler mahalli idarelerin varlık nedeni ve gelişme düzeyi ile yakından ilişkilidir. Ülkelerin sanayileşmesi, kentleşmesi mahalli idarelerin gelişimine de yol açmaktadır. Özellikle eğitim seviyesinin bu bağlamda etkisi çok büyüktür (Keleş, 1998: 23). Çünkü bazı eğitim seviyesinin düşük olduğu ülkelerde, okuryazarlık seviyesinin düşük olduğu gerekçe gösterilerek özerksel yönetim olan yerel yönetimlerin hiç oluşturulmaması gerektiği savunulmuştur. Yerel halkın eşitlikçi

demokrasi anlayışının gelişmesi de yine mahalli idarelerin gelişmesini olumlu yönde etkilemektedir (Keleş ve Yavuz, 1989: 34).

Yerel yönetimler aracılığıyla bölge halkı buldukları bölgede yetişen özellikle özel malların üretiminde ve satışında işbirliği içerisinde daha etkin rol oynaması yerel yönetimlerin varoluşunun gerekliliğini göstermektedir. Hizmet arzı açısından da yerel yönetimler merkezi idareye göre daha etkili kararlar alabilmektedir. Çünkü yerel yönetimler buldukları bölge için öncelikli hizmet türlerini daha iyi bilmektedir (Ulusoy ve Akdemir, 2006: 42-44).

2.2.4. Yönetimsel Açıdan Varoluş Sebepleri

Nüfus ve coğrafik alan itibariyle azlığa sahip ülkeler hariç hemen hemen her ülkede kamu mal ve hizmetlerin etkin sunumunun sadece merkezi idareden yürütülmesi oldukça zordur. Bu bağlamda yerel yönetimlerin işlevleri oldukça önemlidir. Bu konu ise idarede etkinlik (efficiency) kavramı ile doğrudan ilişkilidir (Keleş ve Yavuz, 1989: 32). Yerel yönetimlerde etkinliğin artırılması hususunda yapılan 3 aşamalı çalışma söz konusudur. İlk olarak detaylı biçimde uygun hizmet saha sınırlarının incelenmesi gerekmektedir. İkinci olarak, mahalli idarelerinin sayısının fazla masraf ve savurganlık açısından en aza indirgenmesidir. Üçüncü ve son olarak ise yerel yönetimlere en iyi oldukları çalışma alanları bırakılmalıdır (Keleş, 1998: 20-21).

Yerel yönetimlerin idari anlamda varoluş sebebini, kamu mal ve hizmetlerin etkin ve verimli bir şekilde merkezi yönetim tarafından karşılanamaması oluşturmaktadır. Artan gereksinimler sonucunda ‘bölgelerin merkeze olan uzaklığı, halkın etkin ve verimli katılımının sağlanamaması ve hizmetlerin sunulmasındaki gecikmeler merkezi idare dışında taşrada idari, ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişiliklerinin oluşmasına zemin hazırlamıştır (Ulusoy ve Akdemir, 2006: 44).

2.3. Yerel Yönetimlerin Önemi

Yerel yönetimler, hem demokrasi ile özdeşleşen niteliği bakımından hem de kamu mal ve hizmetlerinin yerel halka arzında yetkili birim olması nedeniyle önem arz eden ilk kuruluşlardır. Bu bağlamda demokrasi kavramının da yerel yönetimlerle birlikte geliştiği söylenebilir (Toprak Karaman, 1998: 9).

Yerel yönetimler hukuksal, siyasal ve toplumsal bir birim olarak oluşturulmuştur. İdari ve mali açıdan özerkliğe sahip olan yerel yönetimler, beraberinde şehirlerin özgürleşmesini sağlamıştır (Ortaylı, 2000: 1). Merkezi idare, mahalli idarelerin yetki ve görevlerini taşrada tam manası ile üstlenmiş olursa bu noktada çeşitli problemler ortaya çıkabilmektedir. Örneğin; kamu hizmetlerinin sunumunda kırtasiyecilik artabilir, memurlar merkezi idareye kendilerini beğendirmek maksadı ile asıl görev ve sorumluluklarından uzaklaşabilir ve farklı alanlarda kadrolar açılarak idarenin gücü fazlalaştırılıp maliyet artabilmektedir. Yerel yönetimler bu yüzden çok çeşitli alanlarda işlevini sürdürmektedir (Görmez, 1997: 46-47). Yerel yönetimlerde katılım da çok önemli bir kavramdır. Katılım ile birlikte toplulukların bireye üstünlüğü söz konusudur. Toplumların yerel yönetimlerde yerel halk olarak karar merciiilerinde söz sahibi oluşu, yerel yönetimlerin demokrasi ile ne kadar yakından ilişkili olduğunun da bir kanıtıdır (Keleş ve Yavuz, 1989: 14).

Yerel yönetimler, özellikle eski doğu bloğu ülkeleri içerisinde yer alan “Doğu Avrupa Ülkeleri” arasında demokrasinin oluşmasında ve gelişmesinde başrol oynamaktadır. Kamusal mal ve hizmetlerin sunumunda sınırlı faaliyet alanına sahip olan mahalli idareler, yerel halk tarafından daha kolay bir şekilde gözlem ve denetlenme yapılabilmektedir. Bu bağlamda yerel halk yerel idarecileri doğrudan etkilemektedir (Karaarslan, 2007: 16). Dünyada yaşanan gelişmeler beraberinde demokratik hareketleri, saydamlığı, özerk yapıyı ve katılımcı yönetim anlayışını yaygınlaştırmıştır. Beraberinde vesayetçi yapılardan uzaklaşmaya başlanmıştır (Parlak, 2014: 16).

Yerel yönetimler, ülkeler için bugün ne ise yarınlar içinde uygulanacak uygulamaların kararlarının alındığı, devletlerin hukuki, siyasal ve ekonomik yapıları içerisinde geniş ve önemli yer tutan kuruluşlardır. İhtiyaç ve gereksinimlere ışık tutan

yapılardır. Var oldukları pek çok ülkede yerel halkın gereksinimlerini karşılamak için etkin, verimli ve mahalli anlamda şartlara uygun kararlar alarak hizmetler sunmaktadır (Akyol, 2012: 19).

Yerel yönetimler, sahip oldukları teşebbüs gücü ile birlikte yerel anlamda bölgesel kalkınmaya destek sağlayabilir ve hizmetlerin sunumunda yeni yöntemler geliştirebilmektedir. Yapmış oldukları veya yapacakları yeni hizmetlerle bölge halkına istihdam sağlayabilmektedir. Yerel yönetimlerin üstlenmiş oldukları bu görevler mahalli idarelerin ekonomideki öneminin göstergesidir (Ulusoy ve Akdemir, 2006: 24). Özellikle 21. yüzyılın ikinci yarısından itibaren özelleştirme çalışmaları ve özerk piyasa mekanizması ile birlikte yerel yönetimlerin gelişmesi ve önemi ivme kazanmıştır (Ulusoy ve Akdemir, 2001: 20).

Yerel yönetimlerin geliştirilmesi ve korunmasını gereken kuruluşlar olduğunu vurgulayan Eryılmaz (1998: 117), yerel yönetimlerin önemini aşağıdaki şekilde özetlemektedir:

- Yerel anlamda kamusal mal ve hizmetlerin yürütülebilmesinde mahalli idareler etkin bir rol oynamaktadır. Çünkü yerel yönetimlerin karar organları yerel halk içinden seçilen kişilerdir. Dolayısıyla bölgedeki ihtiyaç ve gereksinimleri de en iyi bilenler yine bu kişilerdir.
- Siyasal anlamda kişilerin genel politikalarını yansıtmadan önce hazırlık aşaması olarak eğitim gördükleri yer yerel yönetimlerdir. Demokratikleşme hareketlerinin en etkili ve verimli olduğu yer mahalli idarelerdir. Dolayısıyla idareciler, genel anlamda siyasal yapı içerisine girmeden önce ilk olarak yerel yönetimlerde hizmetlerini sunarlar.
- Yerel idareler, merkezi idareden almış oldukları yetki, görev ve sorumluluklar neticesinde merkezi yönetimin iş yoğunluğunu hafifleterek fayda sağlamaktadır.
- İdari ve mali açıdan özerkliğe sahip kuruluşlar olan mahalli idareler, bu özellikleri itibariyle girişken yapılardır. Bu bağlamda çeşitli tanzim

noktaları, üreticinin desteklendiği pazarlar ve halka açık konutlar gibi yerel halkın korunduğu uygulamalar yapabilmektedir.

Sonuç olarak yerel yönetimler, demokratikleşme adımının ilk atıldığı yerlerdir. Özellikle yerel halkın ihtiyaçlarının karşılanması için vazgeçilmez unsur olması açısından büyük önem arz etmektedir (Akyol, 2012: 19). Ayrıca yerel yönetimlerin idari ve mali açıdan özerk yapıda olmaları kamusal faaliyet de bulunurken daha özgürce davranmalarına da olanak sağlamaktadır.

2.4. Hizmette Yerellik İlkesi (Subsidiarite)

Yerel yönetimler ile merkezi idare arasında yetki, görev ve sorumlulukların bölüştürülmesi ve sınırların belirlenmesi noktasında önemli bir kavram da “yerellik” kavramıdır. Yerellik kavramı tüm ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de hizmetlerin sunumunda önemli bir yere sahiptir. Kamusal mal ve hizmetlerin ihtiyaçlar doğrultusunda karşılanması hususunda en yakın yönetim birimince kullanılmasını ifade eden bir kavramdır (Boztepe, 2019: 52). Hizmette yerellik ilkesi, alt birimlerin hizmetlerin sunumunda yetemediği zamanlarda üst birimlerin bu hizmeti yerine getirmesi ilkesine dayanmaktadır (Llach, 2013: 1-2).

İngilizce’de “subsidiarity” kavramı ile isimlendirilen ve Türkçe’ye çeşitli kavramlarla giren bir ilkedir. Doğrudan alıntı yolu ile “subsidiarite, katmanlı yetki ikamesi, hizmette yakınlık ilkesi veya hizmette yerellik ilkesi gibi isimlerle anılmaktadır (Ertin, 2015: 52). Subsidiarite kavramının kökenleri klasik Yunanistan’a kadar varmaktadır ve modern Avrupa’da ilk olarak gelişim sergilemiştir (Calabresi ve Bickford, 2011: 5).

Avrupa düşünce tarihi incelendiğinde ilkenin Aristo’ya kadar uzanan geniş bir geçmişinin olduğu bilinmektedir. 1931 tarihinde Katolik Kilisesinin önderliğinde resmen tanınarak sistemleştirilen bir kavramdır. Bu bağlamda Avrupa’ya ait bir kavram olarak nitelendirilmektedir. İlk zamanlar toplumsal anlamda bir felsefe olarak ortaya çıkmıştır. Daha sonraları ise sosyal ve siyasi yaşamın her alanında halka ve halka en yakın olan idarelere ilk olarak öncelik verilmesi gerektiğini öngörmüştür (Karaarslan, 2007: 103).

Hizmet sunumunun en yakın birimce yerine getirilmesi son derece önemlidir. Esasen ‘yerellik’ kavramı özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında hızlı bir şekilde güçlenen merkezi otoritelerin aşırı merkeziyetçiliğini sınırlandırmak için yerel yönetimler ve federalizm savunucuları tarafından gündeme getirilmiştir. Çünkü merkezi devlet idaresinin güçlü bir yapılanma içerisinde olduğu üniter rejimli yapılarda subsidiarite ilkesi önemini kaybetmektedir (Önder, 2009: 68).

Hizmette yerellik ilkesi, 1985 yılından itibaren ülkeler arası ve uluslararası olarak hem literatürde hem de çeşitli anlaşmalarda sürekli olarak yer almıştır. İlkenin Avrupa Birliği’ne kazandırılması ise 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması ile birlikte olmuştur (Barlas ve Karagöz, 2007: 57). Avrupa Konseyi tarafından 1985 yılında kabul edilip yürürlüğe giren Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (AYYÖŞ)’de kavram doğrudan kullanılmayıp ‘hizmette halka yakınlık ilkesi’ vurgulanmıştır (Kayar, 2021: 27). Bazı alanlarda yetki ikamesi ilkesi olarak da belirtilen ilke, yetkinin kullanım alanını düzenlemek amacıyla getirilmiştir. Merkezi ile yerel idare kurumları arasında yetki paylaşımını belirtmektedir (Follesdal, 1998: 195). Anlaşmanın ilk maddelerinde Subsidiarite ilkesinden söz edilmektedir (Cavlak, 2017: 138). Madde 3b’de (yeni 5. madde) Subsidiarite ilkesi şu şekilde tanımlanmıştır: *“Münhasıran kendi yetkisi, altında bulunmayan alanlarda, yetki ikamesi ilkesi uyarınca topluluk ancak, tasarlanan faaliyetin hedefleri üye devletler tarafından yeterli ve tatmin edici düzeyde gerçekleştirilemeyecekse ve dolayısıyla tasarlanan faaliyetin boyutları ve sonuçları itibarıyla topluluk tarafından daha iyi bir düzeyde gerçekleştirilebilecekse müdahalede bulunur.”*(tbb.gov.tr).

Subsidiarite ilkesinin temelinde yatan anlam, kamusal mal ve hizmetlerin halka en yakın birimce yerine getirilmesi, ihtiyacın giderilememesi noktasında ise bir üst idareye başvurulması fikri yatmaktadır (Barlas ve Karagöz, 2007: 57). Aslında tüm bu planın temelini kamusal mal ve hizmetlerin bir şekilde yerel halka sunulması gerektiği oluşturmaktadır.

Hizmette yerellik ilkesi, merkezi otoritenin taşrada kendi başına idari ve mali açıdan yetebilecek düzeyde olan topluluğun işlerine karışmasını sınırlayan ve taşradaki topluluğun kendilerini geliştirmek için gerekli tüm araçları sunmasını da öngören bir

ilkedir. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (AYYÖŞ) ile birlikte benimsenen subsidiarite ilkesi, merkezi otoritenin yerel yönetimlere karşısını sınırlayan niteliktedir (Özdenkoş, 1999: 86). Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ile birlikte kamusal mal ve hizmetlerin yerel halka en yakın birimce yerine getirilmesini öngören subsidiarite ilkesi, mahalli idarelerinin yapılarında ve hizmet sunma yöntemlerinde değişiklik yapılması gerektiğini öne çıkarmaktadır. Bu bağlamda mahalli idareler nezdinde yapılacak değişiklikler ile birlikte uygun düzenlemelerinde yapılması gerekmektedir (Çeliksoy ve Alkış, 2020: 18).

AYYÖŞ ile birlikte anlaşmayı imzalayan devletlerin bu ilkeyi benimsemeleri dahilinde demokratik anlamda kazanım elde edecekleri belirtilmiştir. Ayrıca anlaşma yerel yönetimlere büyük önem vermektedir. Yerel yönetimler, yerel halkın katılımını esas aldığından ötürü bağımsız demokrasinin temeli durumundadır. İlke ile birlikte kamusal mal ve hizmetlerin yetki ve görev genelinde tercihen halka en yakın birim tarafından yerine getirilmesi esas alınmıştır (Demir ve Karakütük, 2003: 75)

İlişkilerin günden güne artması ve konuların uluslararası bir düzey alması ve uluslararası kurum ve kuruluşların oluşturulması, önceleri merkezi idare altındaki yönetimlere ulus devletin tekelinde karar verme yetkisi verilebilir düşüncesini getirmiştir. Bu düşünce ile birlikte ivme kazanan subsidiarite ilkesi temelinde “zirve olmasına rağmen tabanı tercih etmeyi” barındırmaktadır. Bu doğrultuda yetkilerin kullanılarak sorumlulukların yerine getirilmesi esas alınmış, eğer alt idare yerine getiremezse bir üst idarenin seçilmesi öngörülmüştür (Toprak Karaman, 1998: 10-11).

Hizmette yerellik ilkesi, mahalli idareler üzerinde bulunan idari vesayetini kaldırılmasını ve her mahalli idarenin kendine özgü karar mekanizması olması gerektiğini barındırmaktadır. Bulduğu mahallin en büyük mülki amirleri olan kaymakam ve valinin sadece devlet temsilcisi durumuna getirilmesi gerektiği ve kamusal hizmetlerin sunumunda paylaşım olması gerektiği de ilkenin içeriğini oluşturmaktadır (Cevher, 2010: 57).

Subsidiarite ilkesi için doktrine bakıldığında tanımı noktasında bir belirsizlik söz konusudur. Çeşitli ulusal ve uluslararası antlaşmalarda yer almış ve kendisine geniş bir uygulama alanı bulmuş olmasına rağmen, subsidiarite ilkesinin kavramsal ve uygulama

alanı anlamında sınırlarının ne olduğu konusunda halâ bir ölçüt söz konusu değildir (Ertin, 2015: 53). Subsidiarite ilkesinin içeriği hakkında Avrupa Konseyi de yorum getirmektedir. Konsey, subsidiarite ilkesinin tam olarak manasının bilinmediğini ve bunun şuan tam olarak bilinmeyeceğini belirtmiştir. İlkenin kuvvetli, büyük, uzak bir devlet anlayışını ve bireyin tekrardan keşfini ifade ettiğini vurgulamaktadır. Ayrıca ilkenin bir düstur olmadığını, bunun bir hareket ilkesi yani siyasi bir ilke olduğu dile getirilmiştir (Barlas ve Karagöz, 2007: 157). Nadaroğlu (1989: 27)'e göre; yerellik ilkesi ile birlikte özgürlükçü demokrasi ivme kazanmış ve artık merkezi idarenin faydaları üzerinde çok kez durmaya gerek kalmamıştır.

İlke, dinamik bir yapıda olması sebebiyle devletin gücünü sınırlandırabilme etkisine sahiptir. Bu bağlamda etki alanı olarak üç yerden bahsetmek mümkündür. İlk olarak özelleştirilmez. Bu etki alanı kamu ve özel kesim arasında hizmetlerin paylaşımını ifade etmektedir. İkinci olarak ise sınırlardır. Hizmetlerin sunumunda yetkili mercilerin sınırlarını belirlemektedir. Üçüncü ve son olarak ise uluslararası düzeylerdir. Bu etki alanı ile uluslararası kurum ve kuruluşlar ve buralara üye olan ülkeler arasındaki ilişki ölçütlerinin belirlenmesine fayda sağlayan bir ilkedir (Ulusoy ve Akdemir, 2006: 34).

Bu bağlamda hizmette yerellik ilkesi, demokratikleşme çalışmaları kapsamında, yerel halkın katılımı ve katılım sonucunda ortaya çıkan kuvvetli denetim mekanizması ile birlikte merkezi otoritenin sınırlarının belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Yerel yönetimlerin idari ve mali açıdan özerk bir yapıda olmaları, kamusal mal ve hizmetlerin sunumunda halka en yakın birim idarecileri aracılığıyla gerçekleştirilmesi ilkenin içeriği açısından son derece önemlidir. İleri ki yıllar için kamu yönetimi açısından ilke yeni bir bakış açısı da getirebilir (Karaarslan, 2007: 105).

2.5. Metropoliten Alan Yönetimi ve Metropoliten Yönetim Yaklaşımları

Çalışmanın bu bölümünde büyük kentler olarak adlandırılan belirli özelliklere sahip metropoliten kentler hakkında bilgi verilerek 'metropoliten alan yönetimi' kavramı ve 'metropoliten yönetim yaklaşımları' hakkında bilgi verilmiştir.

2.5.1. Metropolitan Alan Yönetimi Kavramı

“Metropolitan” kavramı ilk olarak 1800’lü yıllarda Londra’da daha sonraları ise Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nin büyük kentlerinde yerel kurum niteliğindeki birimlerinin isimlerinin önüne sıfat olarak kullanılmaya başlanmıştır. Genel olarak merkez anakent ile onunla ekonomik anlamda bütünleşik çevreleyen yöre kentler (suburbs) ve ilçe yerel birimlerden oluşan alana metropolitan alan ismi verilmektedir (Frey ve Zimmer, 2001). Kentin metropolleşme evresinde birtakım özgüsel özellikler söz konusudur. Kentte hızla yükselen ve yoğunlaşan nüfus kentin ana merkezinin gelişmesine neden olur. Merkezdeki gelişmeyle beraber aynı oranda çevredeki kırsal kesimlerde bu büyüme sürecine girmiş bulunmaktadır. Bu süreç sonrasında merkezdeki gelişmelere bağlı olarak gelişen kırsaldaki yerleşimler merkeze bağlı yeni alt birimler oluşturmaktadır. Böylelikle merkezden yeni oluşan alt birimlere doğru ekonomik, nüfus, altyapı vb. alanlarda yetki aktarımı gerçekleşmektedir (Oktay, 2016: 53).

Bir yerleşim yerine metropol kent tanımlaması yapılabilmesi için o kentin nüfus, ulaşılabilirlik, iş hayatında bulunanların sektör dağılımı, coğrafi niteliklerinin tespiti ve yönetsel bölünme özelliklerine sahip olması gerekmektedir. Bu bağlamda metropolitan alanın oluşabilmesi için öncelikle nüfusun yeterli yoğunluğa ulaşması gerekmektedir. Ayrıca merkez kentin ve çevresindeki kentlerin ekonomik anlamda bütünleşmesi sağlanmalıdır (Kayar, 2021: 34-35).

İşbir (2012: 46-47), metropolitan alan kenti olarak tanımlanan yerlerin sadece nüfus yoğunluğu ölçütüne bakılarak tanımlanamayacağını ifade etmektedir. Nüfus yoğunluğu ölçütünün yanı sıra sanat, eğitim, kamu ve özel sektör iş kollarının faaliyetleri kültür gibi çeşitli alanların tümünde odak merkezi haline gelmiş alanların metropolitan alan olarak ifade edilebileceğini belirtmiştir. Metropolitan alan kültürel yaşamın üzerinde etkisi fazlaca hissedilen kenttir. Metropol kenti diğer kent türlerinden ayıran önemli unsurlardan biri de genişliği üzerindeki etkisidir. Metropol kentlerin ortaya çıkışından büyümesine kadar olan süreçte göç hareketleri, sanat, kültür, etnik yapı, sanayileşme ve başkent olma gibi unsurlar önemli yer tutmaktadır (Demir ve Çabuk, 2010: 201).

Metropol alan yönetimi süreci ise dikkatli ve planlı olunması gereken bir durumdur. Metropolleşme sürecini daha planlı ve dikkatli yönetebilen büyük kentler, daha sağlıklı bir kent dokusu barındırmaktadır. Bu süreci planlı bir şekilde yönetemeyen kentler de ise büyük sorunlar ortaya çıkmaktadır. Merkez kent etrafında şekillenen küçük kentler plansız olarak gelişir, kentsel altyapılar düzensizleşir, ulaşım, su ve kanalizasyon hizmetleri, planlama, konut ve atık yönetimi gibi sorunlarla karşı karşıya kalır. Bundan ötürü bu sürecin yönetimi oldukça önemlidir (Oktay, 2016: 53).

2.5.2. Metropolitan Yönetim Yaklaşımları

Özellikle kırdan kente doğru yönelen yoğun göç hareketi büyük kentlerin yönetimleri için yeni düzenlemeleri gerekli kılmıştır (Çınar vd., 2019: 13). Artan nüfusun büyük kentlerin yönetim yapılarında yapmış olduğu etkisinin yanı sıra kapitalist yönetim anlayışı ile modernleşme yönetim anlayışları da büyük kentlerin hizmet ihtiyacını farklılaştırarak özellikle yerel düzeyde kamusal mal ve hizmetlerin sunumunda yeni yönetim anlayışlarının gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır (Altan ve Karaca, 2016: 554).

Akademik çalışmalarda metropoliten alan yönetimine ilişkin çerçeveyi belirleyen 3 temel yaklaşımdan söz edilmektedir. Metropolitan reform geleneği (eski bölgecilik) yaklaşımı, kamu tercihi teorisi yaklaşımı ve yeni bölgecilik yaklaşımıdır.

Metropolitan Reform Geleneği (Eski Bölgecilik)

Metropolitan reform geleneği, 1929 tarihinde tüm dünyayı etkisi altına alan ekonomik krizin ardından devletlerin Keynesyen ekonomi modeline geçmesiyle birlikte Amerika'da ortaya çıkan metropoliten yönetim yaklaşımıdır. Büyük yapıda bulunan metropoliten kentlerin büyük ölçekli birimler tarafından yönetilmesi gerekliliğini savunan yaklaşımdır. Bu sav ile yerel nitelikte kamusal mal ve hizmetlerin sunumunda etkinlik ve verimliliğin sağlanacağını savunan yaklaşım eski bölgecilik olarak da adlandırılmaktadır (Kayar, 2021: 37). Bu yaklaşım türüne göre kentsel alanlarda adaletin, koordinasyonun ve hizmetlerin sunumunda etkinliğin sağlanabilmesi yerel yönetim birimlerinin sayısına bağlıdır (Gül ve Batman, 2016: 11). Yani çok sayıda ayrı tüzel kişiliğe sahip yerel yönetim

biriminin sayısının fazla oluşu sunulan hizmetlerin eşit düzeyde ve etkin olabilmesinin önünde en büyük engel olarak görülmektedir (Kübler ve Heinelt, 2005: 9).

Metropolitan reform geleneğine göre metropolitan alanda parçalanmış yönetim yapılarının bulunmaması gerektiği savunulmuştur. Verimin artırılması, bölgesel anlamda problemlerin çözüme kavuşturulması ve maliyetlerin düşürülmesinin gerçekleşmesi için tek bir yerel yönetim birimine yönetimin verilmesi görüşü gerekli kılınmıştır (Hamilton vd., 2004: 153). Metropolitan reform geleneğini savunanlar, metropolitan alan içerisinde sayıları fazlaca bulunan yerel yönetim birimlerinin verimsiz bir yapıda olduğunu, metropolitan alanlarda oluşan sorunların çözümü için herhangi bir sonuçta bulunamayan kendi sınırları içerisinde sıkışıp kalan yapılar olarak ifade etmektedirler. Ayrıca bu küçük ölçekli yerel yönetim birimlerinin büyük ölçekli yerel yönetim birimlerine göre demokrasi bakımından elverişli bir yapıda olmadığını savunmuşlardır. Bu ülkelerde gerçekleşen seçimlerde halkın yerel seçimlere ilgisiz davranmalarını ve katılımın yetersiz olduğu örneği bunun göstergesidir (Kayar, 2021: 38).

Ölçek ekonomisinin mantığından hareketle bütünleşme hareketini savunan metropolitan reform geleneği savunucuları, merkezi ve planlı bir yerel yönetim sisteminin büyükşehirlerde sosyal ayrımcılığı azaltacağı yönünde birleşmişlerdir. Bu düşünce metropolitan reform geleneği yaklaşımının temel felsefesini ifade etmektedir (Kübler, 2012: 404).

Kamu Tercih Teorisi Yaklaşımı

Metropolitan alan yönetimi yaklaşımlarından olan diğer bir yaklaşım ise kamu tercihi teorisi yaklaşımıdır. Temelde iktisat disiplini içerisinde ortaya çıkan bu yaklaşım, bürokrasinin kişinin özgürlük alanını kısıtladığını savunmaktadır (Çınar vd., 2009: 15). Siyasetin ekonomik anlamda analizini gerçekleştirmeyi hedefleyen yaklaşım 1950'li yıllardan itibaren gelişmeye başlamıştır. Downs ve Stigler'in yer aldığı "Chicago Okulu" ile Tullock ve Buchanan'ın öncülük ettiği "Virginia Okulu" sayesinde gelişen kamu tercihi teorisi temelde piyasa başarısızlığına karşı devletin başarısızlığı teorisini geliştirmişlerdir. Devletin başarısızlığının nedeni olarak ise Keynesyen ekonomi modelini

benimseyen yöneticileri göstermektedir. Siyasi mekanizmanın almış olduğu karar ve uygulamaları iktisat biliminin araç ve yöntemleriyle bağlı olarak inceleyen yaklaşımdır (Oktay, 2016: 57).

Toplum içerisinde alınan kararların tümünün vatandaşların istek ve taleplerine göre alınması gerektiğini savunan teorisyenler bu düşüncelerini çeşitli varsayımlarla sıralamaktadır (Hughes, 1998: 47):

- İnsanların davranışlarının şekillenmesinde kendi çıkarları ve ailelerinin çıkarları göz önünde bulundurulmaktadır.
- İnsanlar tercihte bulunurken belirli ve planlı bir sıralama yapmaktadır. Bu tercihler arasında tutarlılık söz konusudur.
- İnsanlar tercihlerini belirlerken bunu kolay bir şekilde yapabilirler.
- İnsanlar yapmış olduğu tercihlerden sonuç odaklı olarak en fazla fayda ve en az maliyet politikasını elde etmek isterler.

Kamu tercihi teorisi metropoliten reform geleneği yaklaşımına karşıt olarak bütünleştirilmiş metropol yönetimlerinin zorluklarla karşı karşıya kaldığını, yönetimde yüksek maliyetlere neden olduğuna ve yoğun bir bürokrasiye neden olduğunu vurgulamaktadır. Bu yaklaşımın bir diğer teorisi ise yerel yönetim birimlerinin sayısının fazla olması vatandaşlara geniş ölçekte tercih alternatifi sunmasıdır. Bu bağlamda vatandaşlar kendi ihtiyaç ve gereksinimlere göre tercihte bulunabilecektir (Kayar, 2021: 40).

Sonuç olarak kamu tercihi teorisi yaklaşımı savunucuları, yerel yönetim birimlerinin sayısının fazla olması gerektiğini, metropoliten reform geleneğinin yönetimde zorluklar yaşatacağını savunmaktadır. Bu yaklaşımın ana düşüncesinde insanların kendi ihtiyaçları doğrultusunda tercihler yaparak en az maliyetle en fazla faydanın sağlanacağı varsayımı yatmaktadır.

Yeni Bölgecilik Yaklaşımı

1970’li yıllara kadar temel iki akım olan metropol reform geleneği ile kamu tercihi teorisi yaklaşımı metropoliten yönetim anlamında önemli teorilerdir. Siyasi ve ekonomik anlamda meydana gelen değişimler sonucunda 1970’li yıllardan itibaren “Yeni Bölgecilik” adıyla yeni bir metropoliten yönetim yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Metropoliten alanların yönetimleri ile ilgili tartışmalar daha önceleri metropol reform geleneği ile kamu tercihi teorisi arasında gerçekleşirken dünyada gerçekleşen çağdaşlaşma hareketleri sonucunda bu iki yaklaşım yetersiz kalmıştır. Özellikle vatandaş ile demokrasi arasındaki ilişkiyi açıklamada problemler ortaya çıkmıştır (Oktay, 2016: 60).

Yeni bölgecilik yaklaşımın ortaya çıkmasındaki en büyük gerekçe küreselleşen ekonomik kalkınma ortamında rekabetin sürdürülebilir hale dönüştürülmesidir. Yaklaşımın savunucuları metropoliten alanlardaki yerel yönetim birimlerinin ekonomik ilişki yönünde analizlerini sürdürmüşlerdir. Metropoliten kentlerde oluşabilecek problemlerin çözümü için yerel yönetim birimlerinin özel sektör iş kollarıyla beraber hareket etmesi gerektiği varsayımı yaklaşımın temel felsefesini oluşturmaktadır (Hamilton vd., 2004: 154).

Yeni bölgecilik yaklaşımının öncüleri, sivil toplum kuruluşlarının ve özel sektörün devletle işbirliği içerisinde olması gerektiğini vurgulamıştır. Yeni bölgecilik yaklaşımı “yönetim”den “yönetişim”e geçişi hedefleyen bir yaklaşım olarak bu geçişin devlet kurumları ile değil metropoliten alanda yer alan çok çeşitli etkenlerle olabileceğini ifade etmektedir (Kayar, 2021: 43).

Sonuç olarak bu yaklaşım metropoliten alan yönetiminde kurumsal bütünleşmenin gerekli olmadığını vurgulayarak özel yönetim, kamu yönetimi ve sivil toplum kuruluşları vb. gibi aktörlerin işbirliği içerisinde bulunmasını vurgulamaktadır. Metropoliten alan yönetimine dair yaklaşımların üçünün de temelinde insanların ihtiyaçlarının karşılanması ve sunulan hizmetlerden en fazla faydayı elde etmek düşüncesi yatmaktadır.

2.6. Türkiye’de Yerel Yönetimler

Bu bölümde Türkiye’de yerel yönetimlerin tarihçesine ve yerel yönetim birimleri olan il özel idareleri, belediye ve köylerin idari yapıları ve görevleri ile ilgili bilgi verilmiştir.

2.6.1. Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Tarihçesi

Kavram olarak yerel yönetimler; karar alma mekanizmaları yerel halkın iradesiyle seçilmiş olan, yine yerel halkın mahalli müşterek gereksinimlerini karşılamak amacıyla kurulan ve merkezi yönetim dışında bulunan yerel örgütlenme yönetim biçimidir. Bu bağlamda yerel yönetimler, demokratik yapının temel taşı oluşturmuş ve özellikle mahalli hizmetlerin sunumunda verimliliği arttırmak amacıyla hemen hemen her toplumda teşkilatlanmış kuruluşlardır. Bu örgütlenmeler ise tarihsel gelişmelere bağlı olarak gelişmiştir (Çiçek, 2014: 54). Mahalli idareler, gelişmiş ülkelerde sanayileşme devrimiyle birlikte ortaya çıkmış ve modern anlamda ise yapılanma, 18. ve 19. yüzyıllarda başlamış olup değişmelere orantılı olarak gelişim sergilemiştir (Urhan, 2008: 85).

Yerel yönetimler; hukuki, siyasi ve idari-toplumsal bir kuruluştur ve Ortaçağ Avrupasının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Mali anlamda öz kaynaklarını kendi karar organları tarafından yönetmesi, bu bağlamda mali ve idari açıdan özerk olarak tüzel kişiliğini kazanması, aslında 12. yüzyıl Avrupasında ortaya çıkan ve niteliği bugünlere kadar uzanan bir tarihsel olgudur (Ortaylı, 2000: 1). Tarihsel süreç içerisinde ilk yerel yönetimler, milli müdafaa, askeri teşkilatlanma ve kabahatlıların suçlarından dolayı cezalandırılması gibi işlevleri üstlenmektedir. Günümüzde ise bu işlevler devlete veya özeysel idareye bırakılmıştır (Keleş, 1998: 27). Avrupa’da kent yapılanmasının gelişmesi, ilk olarak Yunan kentleriyle birlikte başlamıştır. Daha sonra Roma kentleri ciddi anlamda önem kazanmıştır. Ortaçağ Avrupası savunma kaygısı yaşadığı için genelde surların içerisine kapanan ve bundan ötürü fazla gelişemeyen kentler olarak bilinirken Doğu’da birtakım kentler önemli ölçüde büyüyen yerleşim merkezleri haline gelmiştir (Dryanova, 2013: 7).

Antik çağda, belirli bir alan üzerinde yaşayan insan topluluklarının oluşturduğu en küçük, kendi kendilerini yönetebilme yetisine sahip, demokratik bir yönetsel birime “site” adı verilmektedir. Karar alabilme ve karar verebilme yetileri ve siyasi bir işlevi vardır. Antik sitelerin dinsel ve yönetsel özerkliği bakımından oluşan siyasi işlevi Roma İmparatorluğu’nun belirli bir egemenliğe ulaşana kadar sürmüştür (Keleş, 1998: 28). Roma İmparatorluğu’nun toprak sınırlarının genişlemesi ile birlikte yeni katılan topraklara var olan örgütlenme sistemi yetmeyip uygulanamadığı için buralarda “municipium” adı verilen yeni idare biçimleri oluşturulmaya başlanmıştır (Çelik, 2020: 12). “Municipe”ler bazı siyasi ve mahalli yetkilerini kullanmakla birlikte idari özerklikten daha çok yararlanırlardı. Yeni sınırlara katılan toprak parçasında yaşayan halka, önce ticari anlamda faaliyetle bulunma hakkı daha sonra ise kentin idaresine yönelik yetkiler bir mizanda bırakılırdı (Keleş, 1998: 28).

Antik Yunanda ise siyasi fikrin en temel kavramlarından birisi de “polis” kavramıdır. Helen düşünce bilimcileri, sosyal yaşamda en modern teşkilatlanma biçimi ve ideal sosyal ortamı oluşturmaya en elverişli alan olarak polis denilen kent devletini görmüşlerdir (Keleş, 1998: 28). En elverişli alan olarak görülen kent kavramı, insanlar arasındaki vatandaşlık statüsü bakımından eşitlik kavramını da tarihsel süreç içerisinde getirmiştir (Pirenne, 1994).

Daha sonraları oluşturulan bu birimlerin etkisini kaybetmesiyle birlikte kent devletlerinin hürriyetine kavuşmasında büyük görev üstlenen “komün”lerin oluşturulması yerel yönetimlerin görev ve yetkilerini önemli ölçüde arttırmıştır. Oluşturulan tüm bu birimler günümüzde halk katılımının tam anlamıyla oluşması, mahalli, siyasi ve sosyal birimler haline gelmesi beraberinde yerel yönetimlerin kurumsal kimliğinin tam anlamıyla oluştuğunun ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir (Çiçek, 2014: 55).

Genel manada batıda yerel yönetimlerin günümüzde oluşu itibariyle ortaya çıkışı derebeylik sistemi olan feodal düzenden burjuva düzenine geçişin bir sonucu olarak kabul edilmektedir. 13. ve 15. yüzyıllar itibariyle vuku eden bu olgu, sanayi ve ticari faaliyetlerin hız kazanması beraberinde burjuvaziyi kent yönetiminde etkin kılmıştır. Yerel yönetimlerin oluşup ivme kazanması da bu yüzyıllar arasında ortaya çıkmıştır (Erdem,

1999: 86). Türkiye’de yerel yönetimlerin tarihi açısından Tanzimat dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir. Türkiye’de yerel yönetimlerin tarihi Tanzimat’tan önce ve Tanzimat’tan sonra olarak ele alınmaktadır.

Tanzimat’tan Önce Yerel Yönetimler

Türkiye tarihine baktığımızda ise yerel yönetimlerin Batılı anlamda uzun soluklu ve zengin bir geçmişe sahip olduğu söylenememektedir. Tarihçiler ve düşünce bilimcileri Osmanlı Devletinde yerel yönetimlerin resmileşmiş anlamda bir yönetim statüsü kazanmasının 19. yüzyılın başlarında ortaya çıktığını belirtmişlerdir. Bu ortaya çıkışın nedenleri arasında ise; kentlerde hızla artan nüfus ve beraberinde büyüyen yapılaşma, mali anlamda merkezileşme sisteminin gereği, azınlıkların siyasal sisteme katılmak istemeleri, dış dünyaya açılma politikası ve beraberinde dış devletlerin baskıcı tutumu yatmaktadır (Keleş ve Yavuz, 1989: 37). Osmanlı Devletinde belediye teşkilatlanması kuruluncaya dek belediye işleri ve hizmetleri vakıf yönetimi aracılığıyla yerine getirilmektedir (Tortop, 1984: 1). Yine şehir hizmetlerinin uygulanması ve yönetilmesinde önemli yere sahip bir diğer kuruluş ise loncalardır. Loncalar esnafın hiyerarşik bir yapı içerisinde teşkilatlanmasıdır (Çiçek, 2014: 54). Osmanlı da şehirlerin sevk, idare ve yargı görev ve sorumlulukları ilmiye sınıfına mensup olan kadılar tarafından yönetilmektedir. Yalnızca şehirlerde yetkili olmayan kadılar şehir civarında yerleşmiş olan bölge ve köylerin de amiri ve yargıcı konumundadır (Ortaylı, 2000: 12). Bu görevlerinin yanı sıra kadıların, esnaf teşkilatlanması olan loncaların denetimi, üretim pazar mekanlarının kontrolü, vakıfların kontrolü, bayındırlık faaliyetleri, altyapı ve temizlik işlerinin kontrol ve denetimi gibi geniş bir alana yayılan görev ve sorumlulukları bulunmaktadır (Ünal, 2011: 242).

Kadıların mahkeme bina yapılması veya belediye binaları gibi resmileşmiş kurumsal ofisleri bulunmamaktadır. Herhangi bir binaya yerleşmiş olsalar dahi orası belediye veya mahkeme binası niteliğine bürünmektedir. Kadıların veya yardımcı personellerinin yerel toplum tarafından seçilmesi söz konusu değildir. Ayrıca yönetime yerel halk temsilcilerinin belirli şartlar altında katılmaları ve söz sahibi olmaları da mümkün değildir (Ortaylı, 2000: 12). Daha sonraları II. Mahmut zamanında yapılmaya çalışılan ıslahat çalışmaları neticesinde memurların maaşlı sisteme dayandığı

merkezileşmiş bir idare sistemi ortaya çıkmıştır. Merkezi anlamda yetkiler ve görevler oluşturulan bakanlıklar arasında düzenlenmiştir (Korkmaz, 2009: 57).

Tanzimat'tan Sonra Yerel Yönetimler

Tanzimat kelimesi kavramsal olarak “nizamlama”, “düzenleme” veya “reorganizasyon” anlamlarına gelmektedir (Korkmaz, 2009: 57). Dolayısıyla Tanzimat, Osmanlı mevcut sisteminin batılı anlamda modern yapılanmasının miladı olarak görülmektedir. Osmanlı idari yönetimi içten ve dıştan gelebilecek baskılara karşı dik ve kararlı bir şekilde ayakta durabilmeyi batının tasdik ettiği modernleşmeye bağlamıştır. Bu bağlamda yapılan reform hareketlerinin bir parçası da yerel yönetimlerdir (Koçak ve Ekşi, 2010: 297). Tanzimat döneminde yerel yönetimlerin kurulmasını gündeme getiren sebepler arasında, ‘kentlerin büyümeye başlaması, azınlık faktörlerinin idari ve siyasi açıdan katılımının söz konusu, dışa yönelik politika güdülmesi ve dışardan gelebilecek özellikle azınlıkların daha iyi yerlerde yaşatma baskısı gösterilebilir’ (Ünal, 2011: 243).

Osmanlı Devleti Tanzimat Döneminde belediye idaresinin kuruluşu ile ilgili ilk çalışmalar 1854-1856 yılları arasında batılı devletlerle iyice artan temaslar sonucu ortaya çıkmıştır. Osmanlı da belediye idaresinin kurulması ile ilgili çalışmalar Kırım Savaşında müttefiklerin etkisiyle oluşmuştur. Şöyle ki Avrupalı devletler özellikle İstanbul’da sayıları epeyce fazla olan yabancıların daha temiz, modern ve bakımlı şehirlerde yaşamlarını sürdürmelerini istemişlerdir (Çiçek, 2014: 57). Bundan ötürü Fransız komünlerin yönetiminden örnek alınarak İstanbul’da 1855 tarihinde ilk kez belediye idaresi denemesine girişilmiştir. Kurulan belediye yapılanmasına ‘Şehremaneti’ adı verilmiştir. Şehremanetin yürütme ve karar alma mekanizmaları, ‘kent meclisi’ ve ‘şehremini’den oluşmaktadır (Ünal, 2011: 243).

İstanbul’da kurulmuş olan Şehremaneti Avrupa ülkelerinin kendi şehirlerinde yaptıkları benzer görev ve sorumlulukları yerine getirmek üzere kurulmuştur (Tortop, 1984: 1). Şehremaneti’nin şehirde dikkat etmesi gereken bazı görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Özellikle pazar mekanların da tüketim maddelerine narh koymak ve uygulamak, kaldırım ve yol yapımında yetkili oluşu, şehirde gerekli mecburi ihtiyaçların

tedarik edilmesi ve her daim bulundurulmasına dikkat edilmesi, esnafların denetimi ve temizlik gibi görevleri üstlenmektedir (Ortaylı, 2000: 134). Şehremaneti ile çok başarılı olunmayan deneme sonrası Osmanlı Devleti özellikle yabancıların yoğun olarak yaşamını sürdürdüğü Beyoğlu ve Galata'da modern bir belediye idare yönetim sistemi oluşturma amacıyla Paris örneğini ele alarak 1858 yılında 'Altıncı Daire-i Belediye'yi kurmuştur. Bu kuruluşun kendine has ayrıcalıklı durumu ve bütçesi olduğundan ötürü Cumhuriyet Dönemine kadar başarılı olduğu söylenebilmektedir (Ünal, 2011: 244). Altıncı Dairenin başına ayrıca yabancılarla ilgili kurumun başında bulunan kişi Mehmet Kamil Bey getirilmiştir. Mehmet Kamil Bey çeşitli devlet işlerini de üstlenmesi sebebiyle belediye hizmetlerinin zamanında yerine getirilmesi açısından önem arz etmektedir. Altıncı Daire ilk olarak, cadde ve sokakların temizlenmesi, lağım ve suyollarının yeniden inşa edilmesi gibi hizmetlerinin yerine getirilmesi kararını uygulamaya koymuştur. Daha sonra akabinde Galata ve Beyoğlu'nun tapu kadastro haritaları oluşturulmuştur. Günümüzde Taksim ve Tepebaşı'nda bulunan çeşitli parkların inşası Altıncı Daire döneminde başlamıştır (Aydın, 2019: 2713-2714).

Daha sonra ise belediye örgütlenmesi, 1869 tarihinde çıkarılan 'Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi' ile birlikte Galata ve Beyoğlu dışına çıkmıştır. Belediye örgütlenmesi yaygınlaştırılarak İstanbul Şehreminliği örgütü oluşturulmuştur. Bu yapılanmanın içerisinde 14 belediye dairesi bulunmaktadır. 1877 yılında çıkarılan 'Dersaadet Belediye Yasası' ise eski belediye teşkilatlanmasını olduğu gibi koruyup İstanbul'da 14 olan belediye daire sayısını 20'ye yükseltmiştir (Keleş ve Yavuz, 1989: 38-39). Merkezi idarede büyükşehir belediyesi olarak görevde bulunan Şehremaneti, kendisine bağlı diğer şube ve dairelerle birlikte devletin en zor zamanlarında güçlülük görev ve sorumluluklarını yetine getirmeye çalışmıştır. 1984 tarihinde oluşturulan büyükşehir belediye biçimini ise o dönemdeki Şehremaneti yapılanmasının bir örneği olarak gösterilebilir (Eryılmaz, 1998: 170).

1912 tarihinde yürürlüğe giren 'Dersaadet Belediyesi Hakkındaki Geçici Kanun' beraberinde getirmiş olduğu değişiklik ile İstanbul'daki belediye daireleri kaldırılmıştır ve belediye dairelerinin yerine belediye şubeleri adıyla yeni yapılanmalar kurulmuştur (Tortop, 1984: 3).

Sonuç olarak belediye yapılanması anlamında Tanzimat, bir milat niteliğindedir. Tanzimat'la birlikte yabancılara tanınan haklar beraberinde onların da isteklerine cevap verebilmeyi gerektirmiştir. Günümüzde modern belediye hizmet anlayışının temelini oluşturan Tanzimat, Osmanlı Devleti'nin batılı devletlerle olan yakın ilişkilerini de arttırmıştır.

Cumhuriyet Döneminde Yerel Yönetimler

Yapılan büyük savaşlar ve mücadeleler sonrası fiilen 1918 tarihinde devrini tamamlayan Osmanlı Devleti, 29 Ekim 1923 tarihinde ise Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte resmi anlamda son bulmuştur (Sunay, 2008: 58). Osmanlı Devleti'nin son bulmaya başladığı yıllarda ciddi anlamda savaşlar ve bu savaşların sonucunda yıkım ve tahribatlar ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda yıkılan ve tahrip olan yerlerin tekrar inşası gerekmiştir. Yeni dönemde belediye anlamında en etkili faktör milli birlik ve beraberliğin korunmasıdır. Bu faktörün etkili olmasının nedeni ise savaştan yeni çıkılması ile merkezîyetçi anlayışın devralınmasıdır (Ulusoy ve Akdemir, 2006: 162).

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte yerel yönetimler alanında da modern anlamda bir yapılanma gereksinimi duyulmuştur. Bu bağlamda çeşitli kanunlar düzenlenmiştir (Özer, 2013). Ancak yerel yönetimler anlayışı tıpkı Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi devam etmiştir. Demokrasi kavramının mihenk taşlarından olan hesap verme sorumluluğu, çoğunluk faktörü ve yerel halkın katılımı gibi özellikleri hayata geçirmek yerel yönetimlerde merkezi yönetime göre daha kolaydır. Ancak Cumhuriyet'in ilk yıllarında demokrasinin ülkeye yerleşmesi anlamında, yerel yönetimler sadece merkezi idareye yardımcı ve destek unsuru olarak görülmüştür. Bu bağlamda yerel yönetimlere özellikle idari ve mali özerklik verilmesi hususunda dikkatli ve çekinceli davranılmıştır (Koçak ve Ekşi, 2010: 299).

Cumhuriyet'in ilanı ile başkent belediye teşkilatlanmasının diğer şehirlerden daha farklı olması düşüncesiyle 16 Şubat 1924 yılında sadece Ankara ili için geçerli '417 Sayılı Ankara Şehremaneti Kanunu' kurulmuştur. 'Ankara Şehremaneti Kanunu,' Ankara için özel bir yönetsel şekil ortaya çıkarmıştır (Tortop, 1984: 3). Bu bağlamda Ankara ili yerel yönetim

açısından adeta bir lokomotif görevi üstlenmiştir. Bu dönemde çalışmakta olan işçilerin barınma ihtiyacı karşılanmış, temel gıdaların üretimi için un ve fırın imarethaneleri kurulmuş, çeşitli kamulaştırmalar yapılmış ve Ankara ili için imar planı yarışması düzenlenmiştir (Arslan, 2009: 25).

Yerel yönetimler hususunda Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle beraber, yapılan ilk kapsamlı çalışma ise 18 Mart 1924 yılında çıkarılan '442 sayılı Köy Kanunu'dur. Köyler geçmişten günümüze hayatımızda bağımsız bir birim olarak görülmüştür. Nasıl il özel idaresi ve belediye sistemleri Fransa'dan esinlenerek oluşturulmuşsa, köyler de batı da yer alan komün yönetimindeki gibi siyasi ve yönetsel gereksinimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Çiçek, 2014: 59).

Yeni kurulan devletin yenilikler yapabilmesi adına mali anlamda sermayesi yetersizdi. Bu noktada 1923 tarihinde özgürlükçü yani liberal bir iktisadi politika düzenlenmek istenmiştir. Bu düzenlemeler İzmir İktisat Kongresi'nde gerçekleşmiştir (Sunay, 2008: 58). 1929 yılında tüm dünyayı etkisi altına alan ülkelerin ekonomik anlamda değişiklikler yapmasına neden olan ekonomik kriz ortaya çıkmıştır. Oluşan bu bunalım sonrası geçilmek istenen liberal politika düşüncesi yerini devlet eliyle sanayileşmeye bırakmıştır. 1930- 1945 tarihleri arasında öncelik ve yatırım tercihlerinin kamu sektörüne gerçekleştiği, devlet tabanlı iktisat anlayışı hakim olmuştur (Erdem, 1999: 88). Dönemin aydın kadrosu olarak isimlendirilebilenler, sanayileşme atılımlarıyla beraber global ölçekli bir kent anlayışının gerekliliği konusunda ortak fikre varmışlardır. Bu bağlamda 1930'lu yıllarda belediyelerle ilgili birçok kanun çıkarılmıştır (Sunay, 2008: 59).

Belediyecilik anlamında mihenk taşı görevi üstlenen kanun ise 1930 tarihli '1580 Sayılı Belediye Kanunu'dur. Kanunun hazırlanması hususunda etkili olan unsur ise Fransız Belediyeciliğidir. Yasanın çıkarılma gerekçesi, mevcut belediyelerin günün koşullarının gerisinde kalması gösterilmiştir (Ulusoy ve Akdemir, 2001, 116). Yasa İstanbul ve Ankara dışındaki belediyelerde dahil olmak üzere tüm belediyeleri eşit görmüştür. Belediyeler arasında salahiyyet, denetim ve görevler bakımından eşitlik ilkesini getirmiştir. Ayrıca yasa belediyelerin görev ve sorumluluklarını detaylı bir şekilde sayarak liste yöntemini getirmiştir (Ulusoy ve Akdemir, 2006, 163). 1580 Sayılı Belediye Kanunu'nun kadınların

ilk defa siyasal anlamda katılımlarını sağlaması ve kadın erkek eşitliğinin bulundurulması her vatandaşın 18 yaşını doldurmaları takdirde oy kullanabilmeleri demokrasiye en büyük katkısıdır (Koçak ve Ekşi, 2010: 300).

1961 Anayasası'nda yerel yönetimler anlamında birtakım düzenlemeler oluşturulmuştur. Ancak 1960'lı yıllar hızla yükselen nüfus artışı, beraberinde kırdan şehre olan göç trafiği ve kentleşme faktörünün sanayileşme hızını geçmesi gibi nedenlerden dolayı belediyelerde kıt sermaye sorunsalı oluşmuştur (Arslan, 2009: 32). Bundan dolayı kentler planlı yönetilememiş ve yerel yönetimler nezdinde politikalar çok fazla üretilmemiştir (Koçak ve Ekşi, 2010: 301).

1982 Anayasası'nda ise yerel yönetimlerle ilgili yapılmış olan en önemli yenilik seçimle işbaşına gelen karar organlarının bu özelliğinin anayasal güvence altına alınmasıdır. Yapılan bu yenilik demokrasinin uygulayıcılığı anlamında önemli bir adımdır (Ulusoy ve Akdemir, 2001: 119). 1982 Anayasası, 1961 Anayasası'na göre yerleşim alanı itibariyle büyük olan yerlere özel yönetim biçimlerinin oluşturulmasına olanak vermiştir. Bu bağlamda 1984 tarihi itibariyle büyükşehir belediyeleri ilk olarak 195 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, daha sonra da yürürlüğe giren 3030 sayılı kanun ile kurulmuşlardır. 3030 sayılı kanunun yürürlükte olduğu dönemde toplam 16 il belediyesi büyükşehir statüsüne girmiştir (Akın, 2015: 45-47).

1980'li yıllardan sonra ciddi anlamda yerel yönetimler alanında gelişmeler yaşanmıştır. Çalışmanın diğer ilgili kısımlarında ele alınacak yasalar kronolojik olarak şu şekildedir;

- 1987 tarihinde '3360 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu' çıkarılmıştır.
- Yapılan düzenlemeler ile 2005 yılında çıkarılan '5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu' ise diğer kanunun yerini almıştır. Belediyelerle ilgili 1580 sayılı kanun 2000'li yıllara kadar temel mantığını korumuştur. (Çiçek, 2014: 59).
- Bir yerel yönetim türü olan belediyelerde ise 1580 sayılı kanundan sonra 2004 yılında 5272 sayılı yasa kabul edilmiştir. Ancak yasa anayasaya şekil itibariyle aykırı gerekçesiyle iptal edilmiştir.

- Yapılan bazı düzenlemelerden sonra 2005 yılında ‘5393 Sayılı Belediye Kanunu’ çıkarılmıştır. Günümüzde hala yürürlükte olan bir yasadır (Bilgiç, 2007: 101).
- 10 Temmuz 2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı büyükşehir yasası beraberinde daha önceki yasa olan 3030 sayılı yasayı yürürlükten kaldırmıştır. Bu yasa ile birlikte büyükşehir statüsündeki kentlerin yönetim sitemleri yeniden düzenlenmiştir.
- 12 Kasım 2012 tarihli 6360 sayılı yasa ise 2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı yasadaki değişiklik yapmıştır. Mevcut sayısı 16 olan büyükşehir kent sayısını 30’ yükseltmiş, büyükşehirlerle bağlı olan köy ve belde belediyelerinin tüzel kişiliğini sonlandırmıştır (Akın, 2015: 45).

2.6.2. Türkiye’de Yerel Yönetim Türleri ve Yapısı

Günümüzde halen yürürlükte bulunan 1982 Anayasası’nın 123. maddesine bakıldığında idarenin kuruluş ve sorumluluklarıyla birlikte bir bütün olduğu belirtilmiştir. Kuruluş ve görevleriyle bir bütün olan idarenin, merkezi ve yerinden yönetim esaslarına dayandığı da anayasada açıkça belirtilmiştir (Mecek ve Atmaca, 2020: 2070).

Türk idare sistemi içerisinde yerel yönetimler, 1982 Anayasası’nda il özel idareleri, belediyeler ve köyler olmak üzere ele alınmaktadır (Demir ve Karakütük, 2003: 70). İl özel idareleri, belediye ve köylerle ilgili kanunlarda çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Mahalli idare birimlerinin son güncel anlamda halen yürürlükte olan kanun numaraları ile birlikte verilmiş şekli aşağıdaki tablodaki gibidir (Öner, 2019: 307):

Tablo 1

Temel mahalli idareler mevzuatı

Kanun Adı	Kanun No	TBMM Kabul Tarih	RG Tarih	RG Sayı
Büyükşehir Belediyesi Kanunu	5216	10.07.2004	23.07.2004	25531
	6360	12.11.2012	06.12.2012	28489
Belediye Kanunu	5393	03.07.2005	13.07.2005	25874

İl Özel İdaresi Kanunu	5302	22.02.2005	04.03.2005	25745
Mahalli İdare Birlikleri Kanunu	5355	25.05.2005	11.06.2005	25842
Köy Kanunu	442	18.03.1924	07.04.1924	68

Kaynak: (Öner, 2019: 307).

İl Özel İdareleri

Mahalli idare birimi olan il, merkezi yönetimin taşradaki uzantısıdır. Yani yerel yönetim birimi olan il, merkezi yönetim olan il ile aynı coğrafi alanın sınırlarını paylaşmaktadır. Merkezi idareden ayrı olan mahalli idare anlamında il, ayrı bir kamu tüzelkişiliğine sahiptir. Bu idareye ise ‘il özel idaresi’ adı verilmektedir (Gözler, 2018: 286).

“İl” diye adlandırılan coğrafi alan sınırları içerisinde faaliyetlerini sürdüren mahalli idare birimi il özel idaresidir. Köy ve belediyelerin kamusal hizmet alanları belirli yerleşim alanları ile sınırlı oldukları halde il özel idarelerin faaliyet hizmet alanları il sınırları içerisinde tüm bölgeyi içermektedir. İl özel idaresinin bir yerde kurulabilmesi için oranın il statüsünde olması gerekmektedir. Herhangi bir yer yerleşim yeri il statüsü kazanmışsa o yerde hiçbir şeye gerek kalmadan kendiliğinden il özel idaresi de kurulmuş sayılmaktadır (Eryılmaz, 1998: 119).

İl özel idaresi, 1840 yıllarında “büyük meclis-küçük meclis”, memleket meclisleri” gibi isimlerle uygulamaya başlanmış birimlerdir. Ancak günümüze ışık tutacak anlamında temellerinin atılması 1864 ve 1871 yıllarına dayanmaktadır (Ayman Güler, 2011: 284). İl özel idarelerinin ortaya çıkışı 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi’ne dayanmaktadır. Eyalet sistemi yerine vilayet sistemine dayanan nizamname ile genel ve özel olmak üzere iki tür idare yönetim biçimi benimsenmiştir. Vilayet nizamnamesi ile birlikte il genel meclis yönetiminin yanında her sancaktan seçilen dörder kişilik üyeler bulunmaktadır. 1864 tarihli bu düzenleme ile birlikte il özel idareleri kamu tüzelkişiliği kazanamamıştır (Keleş ve Yavuz, 1989: 48).

1870 yılında da çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Ardından 1876 tarihli Anayasa olan Kânûn-ı Esâsî'nin, yürürlüğe girmesiyle birlikte il özel yönetimleri alanında çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ancak devletin buhranlı geçen yılları olduğu için yapılan çalışmalar tasarı şeklinde kalmıştır. 13 Mart 1913 tarihinde yasa niteliğinde geçici bir düzenleme oluşturulmuştur. Ardından 1913 tarihli “İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu Muvakkatı” şeklinde bir kanun yürürlüğe girmiştir (Ulusoy ve Akdemir, 2006: 175). Daha sonra 1987 tarihinde çıkarılan 3360 sayılı kanunla 1913 tarihli kanunun ismi “İl Özel İdaresi Kanunu” olarak değiştirilmiştir. Bu bağlamda modern çağa uygun bir işlevsellik kazandırılması istenmiştir. Böylece il özel idareleri birçok alanda faaliyet gösterebilme yetkisine sahip olması öngörülmüştür (Cevher, 2010: 16).

İl özel idaresinin bugün ki anlamda yasal çerçevesini oluşturan kanun, 22 Şubat 2005 tarihli 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'dur. Günümüzde halen yürürlükte olan bu kanunla birlikte il özel idarelerinin yetki alanları daha da genişletilmiştir. 2012 Aralık ayında çıkarılan 6360 sayılı Büyükşehir Kanunu ile birlikte büyükşehir belediyesi bulunan illerde il özel idare birlikleri kaldırılarak önemli bir değişiklik yapılmıştır. 2014 yılında yapılan düzenlemeler ile birlikte günümüzde 30 büyükşehirde il özel idaresi bulunmamaktadır (Esen, 2010: 135).

Çalışma alanı olarak il sınırlarındaki tüm bölgeleri kapsayan il özel idareler, en son çıkarılan 5302 sayılı yasa ile çeşitli düzenlemelere tabi tutulmuştur. Çok kapsamlı yenilik ve değişiklikler elde edilirken kanun bir reform niteliği taşımaktadır (Karaarslan, 2007: 126). İl özel idarelerinin yasal anlamda üç organı bulunmaktadır. Birincisi, hem merkezi idarenin temsilcisi olarak hem de il özel yönetiminin yürütme organı olan validir. Vali merkezi idare tarafından atanmaktadır. İkincisi, genel karar organı olan ve ilçeler adına seçilmiş üyelerden oluşan il genel meclisidir (Nadaroğlu, 1989: 282-283). Üçüncüsü ise, hem yürütme hem de danışma organı niteliğinde olan il encümenidir. İl özel idaresinin ikinci önemli organı olan il encümeninin yapısında yapılan en önemli yenilik il daimi encümeni adının il encümeni olarak kısaltılmasıdır (Koçak ve Kavsara, 2012: 68).

İl özel idaresinin görevleri, merkezi otorite tarafından sürdürülen hizmet faaliyetlerinin o il sınırları içerisinde yaşamını sürdüren halkın paydaş ihtiyaçlarını

karşılmak amacıyla ilin sınırları içerisinde yürütülmesi ve gerçekleştirilmesidir. Genel olarak il özel idarelerinin görev ve sorumlulukları, tarım ve hayvancılık, eğitim ve öğretim, ticaret, iskan, bayındırlık ve sosyal yardım gibi alanları kapsamaktadır (Günday, 2002: 407).

Bayındırlık hizmeti olarak, il ve köy yollarının yapılması, içme suyu tesislerinin kurulması ve denetlenmesi gibi görevlerdir. Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin gelişimine yetkili bulunduğu bölgede destek olmalıdır. Tarımsal anlamda damızlık hayvan tesislerinin kurulması, tohum ıslah çalışmaları, erozyonun önlenmesi, ormanlık alanların yeşillendirilmesi gibi görevleri mevcuttur. Sağlık ve sosyal yardımlar anlamında ise sağlık tesisleri, hastane, bakımevleri, çocuk yuvaları, yoksullara küçük ölçekli krediler verilmesi, aşevleri gibi sosyal yardım merkezlerinin kurulması da il özel idarelerinin görev ve sorumlulukları arasındadır (Özkaral, vd., 2018: 58).

Bisiklet yollarının bakım ve inşası, elektrikli araçlar için şarj istasyonlarının düzenli hale getirilmesi, yaya yollarının planlanması, gürültü bariyerlerinin uygulanması ve projelendirilmesi gibi çeşitli görevleri de bulunmaktadır. İl çevre düzen planlaması yaparak vatandaşların kamusal mal ve hizmetlerden en iyi şekilde yararlanmasını sağlamak il özel idaresinin sorumlulukları arasındadır (TBMM, 5302 Sayılı Kanun, Sayı: 25745).

Belediyeler

Yerel yönetimler denildiğinde aklın ilk gelen birim belediyelerdir. Belediyeler halka en yakın birim olmaları sebebiyle büyük önem arz etmektedir. Fransa'da bulunan komün yönetimlerinden esinlenerek Türkiye'de oluşturulan idare birimleridir. Aralarındaki temel sebebin sadece köy idaresi olduğu söylenebilir. Çünkü Fransa'da Türkiye'de olduğu gibi ayrı bir özerkliğe sahip köy idareleri bulunmamaktadır (Ulusoy ve Akdemir, 2006: 209). Fransa'da en küçük yerleşim biriminden en büyük yerleşim birimine kadar aynı mevzuat hükümleri uygulanmaktadır. Köy statüsünde bulunan küçük yerleşim birimleri olan komünler belediye statüsündedir (Akçakaya, 2003: 153). İl özel idareleri gibi Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet Dönemi'ne temel nitelikleriyle geçişim gösteren belediye

idareleri, yönetim sistemi içerisinde 150 yıllık bir geçmişe sahiptir (Eryılmaz, 1998: 128-129).

19. yüzyıla kadar geleneksel imparatorluklar dahil Osmanlı Devleti'nde de yerel demokrasiye pek önem verilmemiştir. Halkın yönetimde söz sahibi olması için bu yıllara kadar herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Halk da bu konuda talepte bulunmamıştır. Şehir idarelerinde geleneksel anlamda kadılar söz sahibiydi. 19. yüzyılın başlarında tahta II. Mahmut'un geçmesiyle birlikte köklü değişiklikler yaşanmıştır. Yeniçeri ocağının kaldırılmasıyla şehir idaresinde geniş yetkilerle donatılmış bir idare olan 1826 tarihli "İhtisab Nezareti" kurulmuştur (Cevher, 2010: 19). Daha sonra Tanzimat'ın ilan edilmesiyle çeşitli yenilikler beraberinde 'İhtisab Nezareti'sinin yetkinliğini azaltmıştır. Modernize anlamında belediye teşkilatlanmalarının oluşması Kırım Savaşı sonrası fermanla birlikte ivme kazanmıştır. Bu dönemde 18 Ağustos 1854 tarihinde 'İstanbul Şehremaneti' adıyla ilk belediye idaresi kurulmuştur (Ulusoy ve Akdemir, 2006: 214).

Nadaroğlu, (1989: 293) 1870'li yıllarda oluşturulan belediye teşkilatlanmalarında karar ve yürütme organlarının seçimler vasıtasıyla iş başına gelmeyip, atama usulüyle göreve geldikleri için belediye olarak kabul edilmelerinin zor olduğunu belirtmiştir. Her ne kadar 1854 ve 1930 tarihleri arasında çeşitli düzenlemelerde karar ve yürütme organlarının seçimle iş başına gelmesiyle ilgili çalışmalar yapılsa da uygulamaya konulmakta oldukça güçlük çekmiştir.

Kırım Savaşı esnası sırasında aynı safta yer almış ve daha sonları kısa sürelide olsa İstanbul'da yaşamış Fransız, İtalyan ve İngilizlerin etkileri sonucu, İstanbul Şehremaneti adıyla kurulan belediye teşkilatlanması, İstanbul için modern belediye yapılanmasının temellerini atmış bulunmaktadır. 1857 tarihinde çıkarılan nizamname ile birlikte İstanbul, 14 ayrı belediye dairesine ayrılmaktadır. Ancak nizamnamede sadece Galata ve Beyoğlu'nu içerisine alan Altıncı Daireden söz edilmektedir (Cevher, 2010: 21).

Çıkarılan tebliğ niteliğindeki nizamname İstanbul, Adalar ve Boğaziçi'nin 14 ayrı daireye ayrıldığını, Beyoğlu ve Galata'yı içerisine alan bölgeye Altıncı Daire denildiğini ve 14 dairede aynı anda başlatılacak hizmetin ağır ve fazla masraf çıkaracağı düşüncesiyle,

ilk olarak çalışmaların sadece Altıncı Dairede başlayacağını bildirmiştir (Ortaylı, 2000: 143).

1864 tarihinde çıkarılan “İdare-i Vilayet Nizamnamesi” ile birlikte diğer dairelerde kurulup faaliyetlerine başlamışlardır. Yine bu nizamname her köyde bir belediye idaresinin oluşumunu mümkün kılsa da yazıdan öteye geçememiştir. 1870 tarihinde “İdare-i Umumiyet-i Vilayet Nizamnamesi” adında yeni bir düzenleme oluşturulmuştur. Tarihler 1877 yılında önemli iki ayrı kanun çıkarılmıştır. Bu kanunlardan biri “Vilayet Belediye Kanunu” diğeri ise “Dersaadet Belediye Kanunu”dur (Toprak Karaman, 1998: 38).

65 maddeden oluşan Dersaadet Kanunu ile birlikte İstanbul 20 ayrı mahalleye dönüştürülmüştür. Kanun ayrıca İstanbul belediye teşkilatlanması için ayrıntılı bir şekilde düzenlemeler getirmiştir. Kanalizasyon, yol ve kaldırımların yapımı, vefat ve mezarlık ile ilgili hizmetler, arazilerin kaydedilmesi, güvenlik hizmetleri ve denetim gibi hizmetlerin sorumluluğu kanun ile birlikte belediyeye yüklenmiştir (Cevher, 2010: 22). 67 maddeden oluşan Vilayet Kanunu da her kasaba statüsündeki yerleşim yerlerinde belediye meclislerinin oluşturulacağı gibi yeni düzenleme ve değişiklikler getirmiştir (Toprak Karaman, 1998: 38).

Cumhuriyet’in ilanına kadar Osmanlı’da bulunan sistemler uygulanmaya çalışılmış ve korunmuştur. Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte belediye teşkilatlanmalarında yeni bir döneme girilmiştir. Fransız Belediye Kanunundan makro ölçüde etkilenilerek, 3 Nisan 1930 tarihinde “1580 Sayılı Belediye Kanunu” çıkarılmıştır. Kanun, 1961 Anayasasının ardından seçimlerle ilgili yapılan düzenlemelere ilişkin belediye teşkilatlanmalarının genel anlamda statüsünü belirlemektedir (Günday, 2002: 420).

Belediyelerle ilgili son güncel kanun 3 Temmuz 2005 tarihli ‘5393 Sayılı Belediye Kanunu’dur. Bu kanunla birlikte köklü değişiklikler söz konusudur (Mecek ve Atmaca, 2020: 2075). Son güncel kanun ile birlikte belediyelerin kültürel etkinliklerin düzenlenmesi, sağlık alanında koruyucu ve önleyici tedbirlerin alınması, sosyal yardımlaşma hizmetlerinin yerine getirilmesi, imar ve bayındırlık hizmetleri, huzur ve

güvenliğin sağlanması gibi çeşitli önemli görev ve sorumlulukları bulunmaktadır (TBMM, 5393 Sayılı Belediye Kanunu, Sayı: 25874).

Türkiye Belediyeler Birliği resmi sitesinden ulaşılan bilgilere göre 2014 yılı itibariyle Türkiye’de 1397 tane belediye bulunmaktadır. Bu belediyelerin 30’u büyükşehir statüsünde olup büyükşehir belediyesi, 51’i ise il belediyesidir. Büyükşehir ilçe belediyesinin sayısı 519, ilçe belediyelerinin sayısı 400 iken belde(kasaba) belediyelerinde bu sayı 397’dir (TBB, 2021). Herhangi bir yerleşim yerinin belediye statüsü kazanabilmesi için o yerde asgari anlamda 5000 ve üzeri nüfus bulunması gerekmektedir (Esen, 2010: 158). Yerel anlamda kamusal mal ve hizmetlerin halka en yakın konumda bulunan idarece sunulması yerel yönetimlerin başlıca özelliğidir (Erkul ve Kara, 2014: 206).

Köyler

Köy yönetimi toplumların yönetsel, siyasal ve toplumsal gereksinimlerinden ötürü ortaya çıkan ve ilk olarak kurulan yerel yönetim birimleridir. Bundan dolayı mahalle muhtarlığı ve köy yönetim sistemi mahalli idareler için büyük önem arz etmektedir. Tanzimat döneminde yapılan çeşitli çalışmalar doğrudan doğruya köye yönelik olmasa da köylerle ilgili ilk hukuki düzenlemelerin bu dönemde başladığı bilinmektedir (Erdoğan, 2015: 135).

Köylerle ilgili olarak ilk düzenleme 1864 tarihinde çıkarılan ‘Vilayet Nizamnamesi’ ile oluşturulmuştur. Kamu tüzel kişiliğine sahip olarak mahalli idare olmaları ise 1924 tarihinde çıkarılan ‘442 sayılı Köy Kanunu’ ile olmuştur. Tarihsel süreç içerisinde çoğunlukla kendiliğinden oluşan köyler, günümüzde idari bir kararla kurulur. Köy kurma yetkisi günümüzde İçişleri Bakanlığı’na aittir (Esen, 2010:207).

Türkiye’de köy denildiğinde, kendisine ait gelenek ve göreneklerin bulunduğu, nüfus bakımından oldukça az ve önemli yerleşim alanlarına mesafe bakımından uzak olan yerleşim birimleri gelmektedir. Bundan ötürü köylere “kırsal yerleşmeler”, orada yaşayanlara ise “ kırsal nüfus” gibi isimler verilmektedir. 442 sayılı Köy Kanunu, köyü ‘nüfus’, ‘orta malları ve taşınmazları’ çerçevesinde tanımlamıştır. Köy kanununa göre

nüfusu 2.000'den aşağı olan yerleşim birimleri köydür. Ayrıca kanun, cami, yaylak, baltalık, okul ve orta malları sahip yerleşim yerlerinin de köy teşkil ettiğini belirtmektedir. Yasal anlamda ise köy yerleşim nüfus alt sınırı ise 150'dir (Eryılmaz, 1998: 152).

2021 Ağustos ayı itibariyle Türkiye'de mevcut muhtarlık teşkilatına sahip olan köylerin sayısı 18290'dır (İçişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası, 2021).

Bir yerel yönetim birimi olan köyler, orada yaşayan halkın mahalli ve ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere kamusal hizmet ve faaliyetleri yürüten idaredir. Çalışma prensibi belediye yönetsel idaresi gibi olan köyler, köy sakinlerinin ihtiyaçlarını karşılamada genel yetkili kuruluşlardır. 442 sayılı Köy Kanununda köy idaresinin görevleri 'köylünün isteğine bağlı olan işler' ve 'mecburi işler' olarak iki gruba ayrılmaktadır (Günday, 2002: 447).

Köyün mecburi işleri Köy Kanununun 13. maddesinde açıkça belirtilmiştir. İmar ve bayındırlık hizmetleri, temizlik ve sağlık ile ilgili hizmetler, su ve yol ile ilgili hizmetler, tarımsal hizmetler ve okul ile ilgili hizmetler köyün mecburi işleri arasında yer almaktadır. Köylünün isteğine bağlı olan işler ise, Köy Kanununun 14. maddesinde belirtilen genellikle köyün gelişmesi ve daha güzel hâl almasıyla ilgili hizmetlerdir. Köye pazar yerinin yapılması, hamam ve çarşının yapılması gibi hizmetler bunlardan bazılarıdır (Gözübüyük, 1967: 80).

Köylerin yönetim idareleri anlamında organları ihtiyar meclisi, köy derneği ve muhtar olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Yürütme organı olarak muhtar, karar ve danışma meclisi olarak ise köy derneği ve ihtiyar meclisi yetkili konumdadır. Yerel yönetim idaresi olan köyün başında bulunan ve yürütme yetkisine sahip kişi muhtardır. Ayrıca muhtar merkezi yönetimin köydeki en üst temsilcisidir. Köyün zorunlu olarak yapılacak ihtiyaçlarını ihtiyar meclisi ile görüşüp yerine getirmek, köylünün isteğine bağlı olarak yapılacak çalışmalarda öncülük etmek, ihtiyar meclisinden çıkacak kararlar köy işlerinde harcanacak paraların toplanması gibi çalışmalar muhtarın görevidir (Nadaroğlu, 1989: 349-350).

Karar ve danışma meclisi olan ihtiyar meclisi doğal ve seçimle gelen üyelerden oluşmaktadır. İhtiyar meclisinin başı muhtardır. İhtiyar meclisi köylünün çalışma günlerini ve köylünün maddi durumuna göre köy işlerinde alınacak tutarı belirler. Köy arazisinde tarlası bulunmayan kişilere tasarrufu mal sandığına aktarılan yerlerden parça vermek, köylüye ait olacak işleri konuşmak ve bu yönde isabetli kararlar almak ihtiyar meclisinin görevleri arasındadır (Erdoğan, 2015: 146).

İhtiyar meclisi üyelerini ve muhtarı seçme hakkı bulunan 18 yaş üstü kadın ve erkek köylülerin tamamına köy derneği adı verilmektedir. Köy derneği ismindeki ‘dernek’ ismi çeşitli yasalarda tanımlanan dernek kelimesi ile herhangi bir benzerliği yoktur. Köy derneği köyün gelişmesi ve güzelleşmesi için isteğe bağlı olarak yapılacak işlerin zorunlu hale getirilmesine karar veren organdır. O yüzden köy derneği bir seçim ve danışma organı olarak nitelendirilmektedir (Toprak Karaman, 1998: 168).

2.7. Büyükşehir Sistemi Özelinde Osmanlı Devleti’nde Kent Yönetimi İşleyişi

Türkiye tarihine bakıldığında Batıda olduğu gibi geçmiş zengin ve gelenekçi yerel yönetim yapısının var olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Kentlerin veya kırsal yerleşim alanlarının idari ve mali konularda özerk bir yapı alması ve karar alma mekanizmalarını yerel topluluğun oluşturması yakın bir zamana dayanan Tanzimat Dönemi’yle birlikte olmuştur (Ünal, 2011: 241).

1838 yılında imzalanan Osmanlı-İngiliz Ticaret anlaşmasıyla birlikte Osmanlı Devleti’nin dışarıya açılışı ve 1839 yılında çıkarılan Tanzimat fermanıyla güçlenen yeni yönetim biçimi arayışları, bu tarihlerden itibaren kent yönetim yapısında ciddi değişikliklere yol açmıştır. Yeni kent merkezlerinin kurulması, yeni alt yapı ve yeni kurumların gerekliliği gibi hizmet idealleri ortaya çıkmıştır (Türkmen, 2002: 11).

Ortaylı (2008: 179-180)’a göre işbölümü ve uzmanlaşmanın diğer yerleşim yerlerine göre daha güçlü olduğu mekânlar kentlerdir. Bu niteliğinden dolayı kentler diğer yerleşim alanlarını özellikle iktisadi anlamda kontrol edebilme işlevine sahiptir.

Osmanlı Devleti'nde kuruluşundan çöküşüne kadar uzanan uzunca zaman diliminde Osmanlı İktisadi sistemi, Osmanlı hayat tarzı ile yakından ilgilidir. Toplumsal zihniyetle ilişkisi bulunan hayat tarzının şekillenmesinde Osmanlı düşünce tarzı ve zihniyetini besleyen çeşitli kaynaklar bulunmaktadır. Bu kaynaklardan en önemlisi ve esaslı olanı ise Osmanlı hayat tarzının İslam çerçevesi içerisinde şekillenmiş olmasıdır. Bu bağlamda Osmanlı yönetsel yapısı yakın döneme kadar İslam çerçevesi ile ilişkilidir (Ökmen ve Yılmaz, 2009: 3).

Kentte yaşayan insanların günlük ihtiyaçlarının tedarik edilmesi, kentle ilgili çeşitli ihtiyaçların zamanında ve eksiksiz olarak karşılanması kent yönetimi ile ilişkilidir (Demir, 2019: 196). Ayrıca kentlerde üretilen mallar, üretilen malların denetlenmesi, üretimin hangi koşullarda yapıldığı, tüccarlar ve faaliyet alanları ile ilgili işlerde yine kent yönetimi ile yakından ilgilidir (Üstündağ, 2005: 159). Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Devrine kadar kentlerde çeşitli ihtiyaçların görülmesinde yetkili mercii kadılardır (Armağan, 2010: 127).

Geleneksel anlamda Osmanlı şehir idaresinin temel niteliği hem merkezi idarenin iktidar alanı içerisine giren kamusal bir iş oluşu hem de merkezi idare tarafından atanan idareciler tarafından kentin yönetilmesidir. Kentin en önde gelen yöneticileri olan kadı, vali ve muhtesip merkezi idare adına kentlerde kamusal hizmet yapan görevlilerdir. Bu hizmet görevlileri arasında kentin yönetimi anlamında kadılar çok önemli bir yere sahiptir (Ünal, 2011: 242). Kadılar, Osmanlı Devleti'nde fethedilen yerlere ilk olarak tayin edilen yöneticilerdir (Uluçay ve Alp, 2020: 334). Bu bağlamda Halil İncılık ve farklı Osmanlı tarihçileri Osmanlı şehirlerinin ve yönetsel yapılarının anlamını kadı sicillerinin incelenerek ortaya konulabileceğini ifade etmişlerdir (Armağan, 2010: 127).

Mali, askeri, yönetsel, belediyeçilik anlamında ve adli yetkilerin neredeyse tümüne sahip üst düzey idareci kadılardır. Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Dönemine kadar belediyeçilik idaresinde temsil yetkisi kadılara ait olmuştur. Belediye işleri anlamında temizlik, altyapı hizmetlerinin giderilmesi, kazalarda imar ve bayındırlık işlerinin karşılanması, pazarlarda ürünlerin üretiminden satılmasına, denetlenmesine kadar her türlü faaliyetin sürdürülmesinden, camilerin ve okulların her türlü ihtiyaçlarının karşılanması

gibi çeşitli kamusal hizmetlerin karşılanmasından yetkili genel tek idareci kadılardır (Deniz vd., 2017: 316).

Kentin idarecisi olarak çeşitli görevlerde bulunan kadınların evi, belediye, hükümet konağı ve mahkeme gibi resmi kurumların fiziki yeri olmuştur (Aliagaoglu ve Ugurlu, 2016: 214). Yeniçeri ocağının kaldırılmasıyla birlikte kolluk görevini yitiren, ihtisap müdürlüklerinin kurulması ile birlikte etkin denetim mekanizmasını kaybeden kadınlar sadece yargı organlığı görevini üstlenmiştir. Tanzimat Fermanı ile birlikte Nizami Mahkemelerinin kurulması ile birlikte de sadece şer'i yargıç olarak görevlerini devam ettirmişlerdir (Ünal, 2011: 242).

Kentin idaresinden sorumlu kadılık kurumunun yanında vakıf ve loncaların da önemli bir yeri vardır. Vakıfların özellikle toplumsal konulara ilişkin cevapları İslam kültürüyle beraber şekillenmiştir. İslam kültürüyle beraber toplumsal yardımlara dikkat çekilerek vakıfların etkinliği artırılmıştır (Deniz vd., 2017: 317). Darülaceze, aşevi, kütüphane, okul, yurt ve sosyal hizmetler gibi belediyeçilik anlayışına dayanan hizmetlerin tamamı vakıflar tarafından sağlanmaktadır. Günümüzde sivil toplum kuruluşları olarak nitelendirebileceğimiz bir diğer kurum ise esnaf birlikleri olan loncalardır. Loncalar üyeleri arasında tarafsızlığa dayanarak denetleme ve oluşan anlaşmazlıkların çözümüyle ilgilenen kurumlardır (Ünal, 2011: 243).

Osmanlı Devleti kent yönetiminde Tanzimat Fermanı ile birlikte önemli değişiklikler yaşanmıştır. İdare anlamında modern belediyeçilik kuruluşları kurulmuştur. Modern belediyelerin kuruluşu, gelenekçi anlayışa dayalı özerk şehir idaresinin değişimi sonucu değil, doğrudan doğruya modernleşme bürokrasinin şehirleri fiziki ve hizmetler yönünden yenileştirmesi amacıyla gerçekleşen bir reformdur (Ortaylı, 2000: 119).

1855 yılında özellikle Kırım Savaşı sonrası Batı ülkeleri ile artan temaslar sonucu İstanbul'da ilke kez modern anlamda belediye kurulmuştur. Şehremaneti adı verilen belediye teşkilatlanması başarısız sonuçlanınca Osmanlı Devleti özellikle yabancıların yaşadığı Galata ve Beyoğlu'nda modern belediye hizmetlerinin görülmesi amacıyla Altıncı Daire-i Belediye'yi Paris örneğini gözlemleyerek kurmuştur. Çeşitli nizamnamelerle ilk

olarak 1 olan daire sayısı 14'e çıkarılmıştır. Daha sonra Vilayet Nizamnameleri ile birlikte taşrada da belediyeler kurulmuştur (Ünal, 2011: 244). Osmanlı Devleti'nin son yıllarında merkezi otoritenin zayıflaması beraberinde yerel idarenin önemini daha da arttırmıştır (Görmez, 2000: 82). Tanzimat Dönemi ile birlikte devlet sınırları içerisinde belirli bir hukuk düzenine sahip yerel yönetimler bu dönemden itibaren Türkiye yönetsel yapısı içerisinde yer almaya başlamıştır (Batar, 2021: 45).

Sonuç olarak, Tanzimat Fermanı ile birlikte modern belediyeçilik teşkilatlanmaları yaşanmıştır. Kendine has bütçe ve gelir kaynakları bulunan kuruluşlardır. İlk olarak İstanbul'da denenmeye çalışılan modern belediyeçilik girişimleri daha sonları çeşitli kanunlarla taşrada belediye teşkilatlarının kurulmasına zemin hazırlamıştır. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte bu anlamda yapılan çeşitli değişiklik ve yenilikler için Tanzimat Döneminde yapılan çalışmaların temel teşkil ettiği söylenebilmektedir(Deniz vd., 2017: 323).

2.8. Cumhuriyet'in İlanı Birlikte Kent Yönetimindeki Değişiklikler

Farklı fikirlerin bir arada bulunmamasına rağmen kent yönetimleri demokrasi ile özdeşleşen kurumlar arasındadır. Osmanlı Devleti'nin yönetim idaresi miras alınarak Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte kent idaresi anlamında çeşitli kanun ve düzenlemeler oluşturulmuştur (Demir, 2019: 205). Özellikle kentlerin yönetim birimi olan belediyelerle ilgili çeşitli yasal düzenlemeler, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadar olan sürede ivme kazanmıştır (Ökmen ve Yılmaz, 2009: 14).

Cumhuriyet'in 29 Ekim 1923 yılında ilan edilmesiyle kentleşme süreçlerinin ve kent yönetimi alanında yapılan düzenlemeler için bu yıl başlangıç yılı olarak kabul edilmektedir. Bu yıldan itibaren ülkenin mevcut sınırları büyük oranda belirlenmiş olup ülkenin gelişmesi ve kalkınması için yapılacak çalışmaların engelleri ortadan kalkmıştır (Kocatürk, 2021, 6). Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle kent yönetimi hususunda büyük görev üstlenen belediyeler ile ilgili ilk kapsamlı ve modern düzenleme, 1930 yılında kabul edilen 1580 sayılı Belediye Kanunu'dur. Kanun beraberinde kent yönetimine ilişkin görevleri belirlemiş olsa da büyükşehir yönetimine ilişkin herhangi bir açıklama içermemektedir

(Bulut ve Dönmez, 2020: 285). 1580 sayılı kanun İstanbul için farklı bir yönetim sistemi öngörmektedir. İstanbul Belediyesi ile İstanbul İl Özel İdaresi kurumunun birleştirildiği bir yönetim modelidir. 1956 yılına kadar bu şekilde yönetilen İstanbul daha sonra diğer belediyelerde olan model ile yönetilmiştir (Tekin, 2018: 86).

1980’li yıllar belediyeçilik alanında çeşitli düzenlemelerin yaşandığı dönemdir. Bu dönemde büyükşehir yönetimleri kurulmuş ve belediyelerin mali kaynaklarının arttırılması için çalışmalar yapılmıştır (Ulusoy ve Akdemir, 2006: 163). 1982 Anayasası ile başlayan süreçte büyükşehir yönetimi alanında kanun ve düzenlemeler oluşturulmuştur. Anayasanın 127. maddesinde büyük kentler için özel yönetim modellerinin getirilebileceği belirtilmiştir. Bu yıllara kadar belediye yönetimi 1580 sayılı kanun ile idare edilmiştir. Tokyo ve Londra yönetim sisteminden esinlenerek oluşturulduğu söylenen 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun ile birlikte 3 büyük kent olan İstanbul, Ankara ve İzmir 1984 tarihinde büyükşehir statüsü kazanmıştır (Bulut ve Dönmez, 2020: 287-288). Bu kanun çıkarılana kadar geçen zamanda büyükşehirlerin yönetsel sorunların çözümü için çok sayıda yasa tasarısı hazırlansa da hiçbirisi farklı sebeplerden ötürü yasalaşamamıştır (Güner, 2003: 10). Bu dönemden itibaren çeşitli KHK’larla birlikte toplam 16 il büyükşehir statüsüne girmiştir. 2004 yılında çıkarılacak 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ise daha önceki kanunda belirtilen modelin uygulama noktasında karşılaşılan sorunların çözümü için hazırlanmıştır (Bulut ve Dönmez, 2020: 287-289).

Büyükşehir belediye idaresi anlamında yapılan son ve başvuru niteliğindeki kanun ise 6360 sayılı yasadır. Yasa beraberinde büyükşehir statüsünde olan 16 ilin sayısını 30’a çıkarmıştır. Yeni kurulan büyükşehir belediyeleri, yönetsel yapı ve bu yapının işleyişindeki değişiklikleri içermektedir. Mevcut mevzuata atıf, değişme ve eklemelerde bulunan yasa, ilgalardan da oluşmaktadır (Tekin, 2018: 89).

2.9. 1984 Yılı Öncesi Türkiye’de Büyükşehir Yönetimi

Osmanlı Devleti’nde belediye hizmetleri 19. yüzyıla kadar mimar ağaları, kadılar, vakıf ve loncalar gibi kişi veya kuruluşlar tarafından idare edilirdi. Tanzimat Fermanı,

beraberinde Batılılaşma fikriyle atılan adımlar doğrultusunda belediye hizmetlerinin işleyişi konusunda yeni yapısal yenilikler getirmiştir (Öztürk ve Tozak, 2021: 298).

Başlangıç olarak kent yönetiminde önemli yetki ve görevlerle donatılan İhtisâb Nezareti kurulmuştur. Ancak kısa süre sonra başarısız olduğunu görülerek 1854 yılında İstanbul'da ilk belediye idaresi olan “Şehremaneti” kurulmuştur. Böylelikle modern anlamda belediye hizmetlerinin görülebileceği bir yer olmuştur. Daha sonra 1857 yılında çıkarılan nizamname ile İstanbul 14 daireye ayrılmıştır. Ancak nizamname, içeriğine bakıldığında pilot bölge olarak yabancıların ağırlık olarak yaşadığı Galata ve Beyoğlu'nu kapsayan 6. Daire'den söz etmektedir. Diğer dairelerinde faaliyete geçmesi ise 1868 yılını bulmuştur. 1870 yılında kaza, sancak ve vilayet birliklerinde birer belediye kurulmasını zorunlu tutulduğu “İdare-i Umumiye-i Vilâyet Nizamnamesi” çıkarılmıştır (Cevher, 2010: 21). 1876 yılında kabul edilen Kanun-i Esasi yürürlüğe girdikten sonra Meclis-i Umumi, 1877 yılında belediyelerin kendilerine özgü yasal zeminlerinin oluşmasını öngören “Vilayât Belediye Kanunu”nu kabul etmiştir (Coşkun vd., 2019: 303). Bu yasa ile birlikte belediye sayısı 20'ye çıkarılarak İstanbul tek bir belediye olarak farklı 9 şubeye ayrılmıştır (İzci ve Turan, 2013: 123). Nitekim Osmanlı Devleti'nde bu dönemden itibaren belediye yönetimi hususunda çeşitli yeniliklerin başladığını söylemek mümkündür. Cumhuriyet'in ilan edilmesinin ardından kabul edilen 1924 Anayasası ise doğrudan doğruya belediye hizmetleri ve işleyişi hakkında bir bilgi içermemektedir (Coşkun vd., 2019: 303).

1924 tarihinde çıkartılan 442 sayılı Köy Kanunu'nda kentlerin büyüklüklerine göre üçlü bir belediye örgütlenmesini gerekli kılan yasaların oluşturulması, şehirler, kasabalar ve büyükşehirler için ayrı ayrı belediye kanunları çıkarılması gerektiği yasada gerekçe olarak sunulmuştur. Bu bağlamda 1930 yılında 1580 sayılı Belediye Kanunu kabul edilmiştir. Yeni kanunla Köy Kanununda kentlerin büyüklüklerine göre örgütlenmesi durumundan farklı olarak sadece nüfus bakımından 2000 üzeri yerleşim yerlerin belediye olarak düzenlenmiştir (Oğuz, 2011: 21). 1950'lere kadar olan dönemde nüfus artış hızının ve özellikle kentleşme hızının da düşük olmasına rağmen bu dönem kent yönetimi anlamında yasal ve kurumsal düzenlemelerin yaşandığı bir dönemdir (Özdemir ve Meşhur, 2011: 173).

Özellikle 1960 yılı sonrası Türkiye'nin gündeminde büyük önem taşıyan idari reform çalışmaları kapsamında yerel yönetimler alanı da yer bulmuştur. Merkezi idare ile taşra teşkilatlanmaları arasında görev ve yetki dağılımı, yerel yönetimlerin yetkileri, kaynakları ile ilgili konuların ele alınmasını tavsiye eden Merkezi Hükümet Araştırma Projesi (MEHTAP) de bu dönemde oluşturulmuştur (Coşkun vd., 2019:303).

27 Mayıs 1960 askeri ihtilalinden sonra kalıcı ve etkili yenilikleri beraberinde getiren 1961 Anayasası kabul edilmiştir. Anayasanın 112. maddesinde idarenin kuruluş, yetki ve görevlerinin merkezi idare ile yerinden yönetim esaslarına dayandığı belirtilmiştir. Yine bu dönemden itibaren çeşitli yasal düzenlemelerle belediye kaynaklarının kullanımı ve belediye seçimlerine ilişkin hükümler değiştirilmiştir (Türkmen, 2002: 39-40).

Büyük kentlerin yönetiminde oluşan sorunların çözüme kavuşması adına çeşitli planlamalar yapılmıştır. Bu bağlamda İmar ve İskan Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren başta Ankara, İstanbul ve İzmir'in nazım Planlarını hazırlamak için "Metropolitan Nazım Büroları" kurulmuştur (Tekin, 2018: 86). Daha sonraları 12 Eylül 1980 askeri müdahalesi ardından Milli Güvenlik Kurulu'nun 34 sayılı kararı doğrultusunda büyük kentlerin yakınlarında bulunan 150'ye yakın köyün ve 120 civarında belediyenin tüzel kişiliği kaldırılarak en yakın ana belediye birliklerine bağlanmıştır (Özgür ve Yavuzçehre, 2016: 910).

2.10. 1984 Yılından Günümüze Kadar Türkiye'de Büyükşehir Modeli

Bu bölümde 1984 yılından günümüze değin Türkiye'de büyükşehir modeli anlamında yapılan çeşitli kanun ve düzenlemelere değinilmiştir. Bu noktada 1982 Anayasası'nın büyükşehir yönetimlerinin oluşmasına zemin hazırlayan önemli değişiklikler getirdiği bilinmektedir. Anayasanın 127. maddesi gereği kanunun anakent yerleşim alanları için özel yönetim biçimleri getirebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda 1984 tarihinde 195 sayılı KHK ile büyükşehir belediye yönetimi yeniden düzenlenmiştir. Çıkarılan söz konusu Kanun Hükmünde Kararname ile belediye sınırları içerisinde birden fazla ilçesi bulunan şehirlerin büyükşehir statüsünde olduğu açıkça ifade edilmiştir (Bulut ve Dönmez, 2020: 287).

195 sayılı KHK ile Türkiye'nin üç büyük kenti olan Ankara, İzmir ve İstanbul'da büyükşehir belediye sistemi oluşturulmuştur. Yine aynı yıl içerisinde "3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun" TBMM'de kabul edilmiştir. Böylelikle 195 sayılı KHK, 3030 sayılı yasa ile birlikte kanuna dönüştürülmüştür (Coşkun vd., 2019: 305).

Bir yerleşim alanında büyükşehir kurulabilmesi için belediye alanı içinde birden fazla ilçenin bulunması veya merkezi otorite tarafından en az 2 ilçe kurulması şartı aranırken 3030 sayılı kanunda herhangi bir nüfus ölçütü söz konusu değildir (İzci ve Turan, 2013: 123). 3030 sayılı yasanın öngördüğü büyükşehir modeli, 2004 yılında kabul edilecek 5126 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununa kadar çok fazla değişime uğramadan varlığını devam ettirmiştir (Tekin, 2018: 87).

2004 yılında kabul edilen 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, uygulanan büyükşehir modelini yasayla birlikte yenilemiştir. Yasanın getirmiş olduğu en önemli yenilik, büyükşehir belediyesi sınırlarının belirlenmesi için gerekli ölçek düzenlemeleridir. Hem büyükşehir belediye sınırlarının genişletilmesi hem de büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde bulunan ilçe ve köy sayılarının arttırılmalarına yönelik düzenlemeler içermektedir. 2008 yılında kabul edilen 5747 sayılı yasa da büyükşehir belediyesi sınırları içerisine eklenen ilçe ve köylerle ilgili düzenlemeler içerdiğinden söz konusu büyükşehir modeli için önem arz eden bir diğer kanundur (Oğuz, 2011: 29).

2012 yılı ise büyükşehir belediye reformu anlamında önemli adımların atıldığı bir dönemdir. Bu yılda kabul edilen 6360 sayılı yasa beraberinde 16 olan büyükşehir belediyesi sayısını 14 ilin büyükşehir statüsüne girmesiyle bu sayıyı 30'a yükseltmiştir. Yasayla birlikte tüm büyükşehirlerin belediye sınırları il mülki sınır olarak kabul edilmiştir. Büyükşehir belediye sınırları içerisinde bulunan belde belediyeleri ve il özel idareleri kaldırılarak köyler mahalle statüsüne dönüştürülmüştür. Ayrıca Valilik müdürlüklerine bağlı olarak faaliyet gösterecek Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıkları kurulmuştur (Ökmen ve Arslan, 2014: 90).

2.10.1. 195 Sayılı KHK ve 3030 Sayılı Kanun

Türkiye’de özellikle 1950’li yıllardan sonra hızlı nüfus artışı ve beraberinde ortaya çıkan düzensiz kentleşme, yaşamı olumsuz manada etkilemiştir. Belediye sınırları dışında kurulan yerleşim alanları, yetersiz alt yapı sorunları sonuç olarak kentlerin yönetimi anlamında yeni modellerin oluşturulmasına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda büyüyen kentlerin büyükşehir statüsü kazanması da ilk olarak bu dönemden sonra olmuştur. İlk olarak 25 Mart 1984 yılında “195 Sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında KHK” çıkarılarak önemli merkezler olan İstanbul, Ankara ve İzmir büyükşehir modeline dönüşmüştür (Parlak, 2015: 117).

Aslında bu dönemden sonra büyükşehirlerin yönetimi ile düzenlemelerin ivme kazanması, 1982 Anayasası’nın kabulü ile gerçekleşmiştir. Anayasa, büyükşehirlerin idaresi için özel yönetim biçimlerinin oluşturulabileceğini öngörmüştür (Cevher, 2010: 30). 1984 yılında çıkarılan 195 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, 3 büyük kent olan İzmir, Ankara ve İstanbul’da iki kademeli büyükşehir yönetim sisteminin kurulmasına zemin hazırlamıştır (Oğuz, 2011: 27).

1984 yılından günümüze kadar olan süreçte, büyükşehirler ve hukuki düzenlemeler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2

Büyükşehir Belediyelerinin kuruluş tarihleri

Yıl	Yasal Düzenleme	Belediye
1984	3030 Sayılı Kanun	İstanbul, Ankara, İzmir
1986	3306 Sayılı Kanun	Adana
1987	3391, 3398 ve 3399 Sayılı Kanunlar	Bursa, Gaziantep, Konya
1988	3508 Sayılı kanun	Kayseri
1993	504 Sayılı KHK	Antalya, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, İzmit (Kocaeli), Mersin, Samsun
2000	593 Sayılı KHK	Adapazarı (Sakarya)
		Aydın, Balıkesir, Denizli,

2014	6360 Sayılı Kanun	Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Ordu, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa, Van
-------------	-------------------	---

Kaynak: Zengin, 2014: 104'den uyarlanmıştır.

Dünyanın her yerinde görülen kentleşme süreci ve yönetimde oluşan problemler özellikle gelişmekte olan ülkelerde daha hızlı yaşanmaktadır. Türkiye’de de hızlı kentleşmenin ve ortaya çıkan sorunların çözümü için sürekli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Çıkarılan 195 sayılı KHK’nın ardından aynı yıl içerisinde büyükşehir yönetim yapısının düzenlenmesi için 3030 sayılı Büyükşehir yasası kabul edilmiştir (Ulusoy ve Akdemir, 2001: 178). Yasa ile birlikte belediye sınırları içerisinde birden fazla ilçe bulunan kentlerin büyük kent olarak nitelendirildiği belirtilmiştir. Ayrıca yasa büyükşehir statüsünde bulunan belediyelere mali açıdan kaynaklar sağlamıştır. Böylelikle diğer kentlerde de büyük oranda beklentiler oluşmuştur. Nitekim ilerleyen dönemlerde çeşitli kanunlarla diğer belediyeler de büyükşehir statüsüne kavuşmuştur (Adıgüzel, 2012: 158-159).

İzmir, Ankara ve İstanbul’un 3030 sayılı kanunla büyükşehir statüsüne dönüştükten sonra, 1986 tarihinde 3306 sayılı yasanın çıkarılmasıyla Adana büyükşehir belediyesi, 1987 tarihinde 3391, 3398 ve 3399 sayılı yasalarla Bursa Büyükşehir Belediyesi, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ve Konya Büyükşehir Belediyesi kurulmuştur. 1988 tarihinde ise çıkarılan 3508 sayılı yasayla Kayseri büyükşehir Belediyesi kurulmuştur (Oğuz, 2011: 28):

İlerleyen süreçte özellikle ekonomik külfetinin ağırlığından dolayı ilçe belediyeleri temelinde yasa ile belediyelerin büyükşehir statüsüne dönüşmesinin önüne geçilmiştir. Böylelikle artık belediyeler yasayla değil kabul edilen KHK’larla büyükşehir yönetimlerine dönüşecektir. İlk olarak 1993 tarihinde 504 sayılı KHK ile Antalya, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, İzmit, Mersin ve Samsun büyükşehir statüsüne dönüşmüştür. Daha sonra 2000 yılında çıkarılan 593 sayılı KHK ile de Sakarya (Adapazarı) büyükşehir modeline dönüşmüştür (Bulut ve Dönmez, 2020: 288):

Çıkarılma gerekçesi büyükşehir belediye idaresinin, hukuki güvencesi ile yapmış olduğu hizmetlerin daha etkin ve planlı bir şekilde yürütülmesini sağlamak olan 3030 sayılı kanunda büyükşehir yönetim mekanizmasının 3 temel organa sahip olduğu belirtilmiştir. Bu organlar büyükşehir belediye başkanı, büyükşehir belediye meclisi ve büyükşehir belediye encümenidir. Büyükşehir belediye başkanı büyükşehir belediyesinin yürütme organı ve büyükşehir belediyesinin tüzelkişiliğini temsil eden organdır (TBMM, 3030 Sayılı Kanun, Sayı:18453). Ayrıca ilçe belediyelerinin başkanlarında olduğu gibi doğrudan doğruya halk tarafından seçilmektedir. Tüm bu yetki ve görevler yasayla hüküm altına alınmıştır (Cevher, 2010: 32).

Büyükşehir belediye meclisi, büyükşehir belediye başkanı, ilçe belediye başkanları ve ilçe belediye meclis üyelerinin beşte birinden oluşmaktadır. 5 yıl süreyle oluşturulan büyükşehir belediye meclisi, büyükşehir belediyesinin karar alma organıdır. Büyükşehir belediye encümeni ise büyükşehir belediye başkanının başkanlığında toplanır. Belediye başkanının hizmet birim amirlerinin arasından seçeceği 5 üyeden oluşmaktadır (Keleş ve Yavuz, 1989: 281).

3030 sayılı yasa beraberinde büyükşehirlerin yetki ve görevlerini de belirtmiştir. Yasanın 3. Bölümü 6. maddesine göre büyükşehir belediyesinin görevleri şu şekildedir (TBMM, 3030 sayılı Kanun, Sayı: 18453):

- Büyükşehir imar planlarını yaparak uygulamaya koymak.
- Defin ve mezarlık ile ilgili hizmetlerini getirmek.
- İlçe belediyeleri arasında çıkan uyuşmazlıkları çözmek, zabıta diğer kamusal hizmetlerin ilçe belediyeler arasında koordinasyonunu sağlamak.
- Pazar yerleri ve toptancı halleri ile ilgili yerler tespit etmek, bu yönde çalışmalar yapmak ve işletmek.
- Yük ve yolcu terminalleri, otoparklar yapmak veya yaptırmak.
- Büyükşehir belediyesi hizmet alanı içerisine giren su, kanalizasyon gibi altyapı hizmetlerinin yerine getirilmesi.
- Sosyal ve kültürel hizmet merkezlerinin yapılması veya yaptırılması.

- Yeşil saha alanlarının düzenlenmesi ve spor, eğlence gibi merkezlerin işletilmesi, itfaiye hizmetlerinin yerine getirilmesi.

Nadaroğlu (1989: 311)'e göre metropoliten alan kavramı, 3030 sayılı yasada öngörülen anlamından çok daha farklıdır. Daha geniş bir anlama sahiptir. Bu bağlamda İstanbul için yapılan bir metropoliten alan çalışmasında metropoliten alanın batı sınırı Tekirdağ, doğu sınırı ise Gebze olarak belirlenmiştir. Büyükşehir belediyesi uygulaması, nüfusları ve faaliyet alanları bakımından hızla değişen Ankara, İzmir ve özellikle İstanbul için isabetli bir modeldir. Nadaroğlu, uygulamalarda ortaya çıkan aksaklıkların da yeni oluşturulacak yasal düzenlemelerle birlikte son bulacağını da belirtmektedir.

Her ne kadar 1984 yılında çıkarılan 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası, iki kademeli bir yönetsel yapı ortaya koysa da yetki ve görev dağılımı bakımında “iç vesayet yetkisi” ele alındığında tek kademeli yönetsel yapının getirmiş olduğu hâkimiyet etkisi sorgulanmaktadır. Nitekim 2004 tarihinde çıkarılan 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nda bu etki daha net bir şekilde görülmektedir (Parlak, 2015: 119-120).

2.10.2. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu

Büyükşehir modeli uygulaması noktasında ilk olma özelliği taşıyan 3030 sayılı yasada meydana gelen sorunların çözümü ve yaşanan aksaklıkların tespit edilerek büyükşehir yönetim sistemlerinin daha etkin ve verimli şekilde işlemesi amacıyla, 24 Temmuz 2004 tarihinde 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu hazırlanarak yürürlüğe girmiştir (Bulut ve Dönmez, 2020: 289). 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun önceki yerel yönetim kanunlarından farklı olarak Cumhurbaşkanı tarafından geri gönderilmeyerek yayınlanması önem arz etmektedir (Oğuz, 2011: 31).

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun çıkarılma gerekçesi olarak (TBMM, Dönem: 22, Yasama Yılı: 2, S. Sayısı: 619):

- Hızlı nüfus artışının beraberinde getirdiği kentleşme sorunu ve bu bağlamda ortaya çıkan hizmet taleplerinin karşılanamaması,
- Ortaya çıkan hizmetlerin kalitelerinin düşmesi, kaynak kayıplarının yaşanması,
- İdare ve idarecilerin hesap verebilir, şeffaf ve katılımcı bir modele dönüşmesini sağlamaktır.

Yaşanan kentsel sorunların ulusal düzeyde sorun arz ettiği ve bu çözümün ulusal düzeyde olması gerektiği belirtilmiştir (Oğuz, 2011: 32). Bu bilinçten hareketle yapılacak çözümlerin daha etkili olacağı düşünülmektedir.

5216 sayılı kanun, planlı belediyeçilik anlamında önemli adımların atıldığı bir kanundur. Beraberinde büyükşehir belediye başkanlarına ve büyükşehir belediye meclislerine yapacakları hizmetler öncesi, 5 yıllık stratejik plan yapma, uygulama ve yapmış oldukları plan çerçevesinde hareket etmeleri sorumluluğunu getirmiştir (Doğan Yazlık, 2019: 13).

Kabul edilen yeni kanun ile ilk olarak, belediye sınırları içerisinde ve bu sınırlara mesafe bakımından en çok 10.000 metre mesafedeki herhangi bir yerleşim alanında büyükşehir belediyesi kurulabilmesi için yapılan son sayıma göre asgari nüfus şartının 750.000 olarak belirlendiği belirtilmiştir. Ayrıca büyükşehir belediyesi kurulurken sadece nüfus şartına bağlı kalınmaksızın yerleşim alanının fiziki ve ekonomik şartlarının da göz önünde bulundurulması gerektiği eklenmiştir (TBMM, 5216 Sayılı Kanun, Sayı: 25531). 3030 sayılı kanunda belirtilen büyükşehir belediyesinin görevleri genel olarak 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda da tekrar edilmiştir (Cevher, 2010: 33).

5216 sayılı yasanın bazı maddelerinde Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na uyumlu olduğu noktasında vurgu yapılmıştır. Bu hususlar; her ay toplanan büyükşehir belediye meclislerinin yapmış oldukları hizmetler karşılığında orantılı olarak kaynak aktarımının sağlanması, büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyelerinin yetki, görev ve sorumluluklarının detaylı biçimde yeniden belirlenmesidir. Ayrıca büyükşehir belediye kurumlarında çeşitli birimlerin kurulması, birleştirilmesi ve görevine son verilmesi gibi

durum yetkilerinin İçişleri Bakanlığı'ndan alınarak belediye meclisine bırakılması gibi hususlar da yer almaktadır (Kayan, 2015: 206).

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, büyükşehir ve ilçeler de ilk kademe belediyelerinin yetkilerini liste usulü olarak öngörmüştür. Bu doğrultuda genel itibariyle büyükşehir belediyeleri, nazım ve imar planlarını yaparak uygulamaya koymak, özellikle toplu taşıma anlamında ulaşım konusunda çeşitli planlamalar yapmak, çevre düzenlemeleri konusunda çeşitli çalışmalar yaparak bu konuda hassasiyet göstermek, büyükşehir yangın söndürme faaliyetlerini özenle yürütülmesi gibi durumlarda doğrudan yetkili kuruluşlardır (Derdiman, 2005: 69).

5216 sayılı yasa büyükşehir ölçeği konusunda da önemli bir değişiklik getirmiştir. Bu değişiklik en radikal değişikliklerden birisi olarak önem arz etmektedir. Yasanın yürürlüğe girdiği tarihlerde, Kocaeli ve İstanbul'da büyükşehir belediyesi sınırları ve il mülki sınırlarının birbirlerine karıştırılması durumu ortaya çıkmıştır. Diğer büyükşehir belediyelerinde ise yarıçap uygulamasına geçilmiştir (Canpolat, 2009: 8). Valilik binası merkez kabul edilerek, il mülki sınırları içerisinde kalma şartı ile nüfus bakımından bir milyona kadar olan yerlerde yarıçapı 20 km, nüfus olarak bir milyon ve iki milyon arasında olan yerleşim alanlarının yarıçapı 30 km ve nüfusu iki milyondan fazla olan yerleşim alanlarında ise yarıçapı 50 km olan daire sınırları büyükşehir belediye sınırları olarak kabul edilmiştir (Adıgüzel, 2012: 159).

5216 sayılı yasanın getirmiş olduğu en önemli yeniliklerden birisi de 16 adet büyükşehir belediyesinin sınırlarının, yetkilerinin, görev ve sorumluluklarının genişletilmiş olmasıdır. Böylelikle büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde çevresinde bulunan köyler ve belediyeler, belediye kanununda belirtilen şartları yerine getirmek koşuluyla büyükşehir belediyesine katılma olanağı bulacaklardır (Tekin, 2018: 88).

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun, büyükşehir belediyelerine yüklediği yetki, görev ve sorumluluklarını kısaca şu şekilde özetleyebiliriz (TBMM, 5216 Sayılı Kanun, Sayı: 25531):

- İlçe belediyelerinin de görüşlerini ve isteklerini alarak stratejik planlamalar yapmak ve büyükşehir bütçesini hazır hale getirmek.
- Çevre düzenin sağlanması ve nazım imar planlarının hazırlanması.
- Su ve kanalizasyon hizmetlerinin eksiksiz şekilde yerine getirilmesi.
- Coğrafi ve fizyolojik kent bilgi sistemlerinin kurulması,
- Sürdürülebilir kalkınma ilkesi doğrultusunda özellikle tarım alanlarının ve tarım su havzalarının korunması ve bununla ilgili çeşitli çalışmalar yapmak.
- Özellikle gıda ile ilgili ve her türlü açık işletmenin ruhsatlanması, kayıt altına alınması ve denetlenmesi.
- Ulaşım hizmetlerinin tam ve eksiksiz şekilde yürütülmesi ve otopark sorunlarına alternatif çözümlerin üretilmesi
- Gerekli olduğu takdirde kültür, eğitim ve sağlık alanında çeşitli hizmetlerin yerine getirilebilmesi için uygun yerlerin oluşturulması.
- Mezarlık ve defin işlemleri ile ilgili çalışmaların eksiksiz şekilde yürütülmesi.
- Büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde altyapı inşası, tadilatı ve onarımının sağlanması.

Kamusal mal ve hizmetlerin daha sağlıklı, etkin ve verimli şekilde yerine getirilmesini öngören 5216 sayılı yasa, idari vesayet yetkisini de ciddi anlamda azaltmıştır. Böylelikle büyükşehir meclisi kararlarının vali tarafından onaylanması usulüne son verilmiştir. Ayrıca yeni yasa, büyükşehir belediyeleri ve ilçe belediyeleri arasında yetki paylaşımı esas kılmıştır (Çavuşoğlu ve Lamba, 2020: 127).

Mahalli idare birimi olan büyükşehir belediye yönetimlerinin mevcut yönetim sisteminin revize edilerek yeniden yapılandırılması çalışmaları her geçen gün artmıştır. Bu bağlamda büyükşehir modelinin yeni revize edilmiş olarak sunulduğu ve bu anlamda son olma özelliği taşıyan yasa, 6360 sayılı Büyükşehir Yasası'dır (Bulut ve Dönmez, 2020: 291).

2.10.3. 6360 Sayılı Yasa

Küreselleşme sürecinin etkisiyle birlikte Türkiye’de yönetim paradigması zamanla değişmiştir. Yürürlükte olan kurumsal yapının yeniden yapılanması konusunda model arayışları zaten sürekli olarak gündemde kalan bir konudur. Özellikle mahalli idare yönetim sistemi içerisinde büyük bir önem arz eden, büyükşehir belediye yönetimleri yeniden yapılanma sürecine girmiştir (Bulut ve Dönmez, 2020: 291).

Büyükşehir belediye modeli, 1982 Anayasası’nın 127. maddesinde belirtildiği gibi, büyük kentlerin idaresi için özel yönetim biçimleri getirilebilir ibaresi doğrultusunda ilk olarak 195 sayılı KHK, daha sonra sırasıyla 3030 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 Sayılı Belediye Kanunu ile hukuki bir güvence kazanmıştır. Yetki, görev ve sorumluluklar bakımından zaman içinde değişikliklere uğrayan yapı, uluslararası anlamda “metropolitan şehir” olarak nitelendirilmesi, 12 Kasım 2012 yılında kabul edilen “6360 sayılı On dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile olmuştur (Altan ve Karaca, 2016: 560).

6360 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile 16 olan büyükşehir belediye sayısı, 30’a yükselmiştir. Her ne kadar kanunun başlığında 13 ibaresi olsa da 2013 yılında çıkarılan ve temel hükümleri koruyan, 6447 Sayılı Kanun ile birlikte son büyükşehir statüsüne dönüşen Ordu ili ile toplam büyükşehir statüsüne dönüşen il 14 olmuştur (Alataş, 2019: 489).

Büyükşehir belediyesinin yetki, görev ve sorumluluklarının tek bir merkezden idare edilmesini öngören 6360 sayılı Kanun, maliyet açısından ölçek ekonomisinin faydalarından yararlanmak, kamusal mal ve hizmetlerin sunumunda verimlilik, etkinlik, kalite standartlarının yükselmesi ve koordinasyonun sağlanmasını amaçlamıştır (Çavuşoğlu ve Lamba, 2020: 127).

6360 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte il sınırları içinde hizmet faaliyetlerinde bulunacak büyükşehir modeli aşağıda belirtilen pozitif gelişmeleri ortaya çıkaracaktır (TBMM, Kanun Tasarısı, Sayı: 4099):

- Geniş ölçekli yerel birimlere sahip büyükşehir modeli, merkezden iletilen kaynakların etkin ve planlı kullanılmasını sağlayacaktır.
- İlin sınırları içerisinde bulunan bütünleştirilmiş yerel yönetim birimleri arasında kaynakların daha adil ve eşit şekilde dağıtılması sağlanacaktır.
- Yerel yönetim birimleri teknoloji kullanımına daha uygun hale getirilecektir.
- Geniş ölçekte hizmet faaliyetlerini sürdürecektir yerel yönetim sisteminde kalifiyeli personel istihdam edilecektir.
- Uyumlu imar plan ve uygulamaları il çapında düzenlenecektir.

30 Mart 2014 yılında gerçekleşen yerel seçimlerin ardından Türkiye nüfusunun yaklaşık olarak % 90'dan fazlasının belediye sınırları içerisinde yaşaması gerekli kılan 6360 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, Türkiye'de yaşayan toplam nüfusun yaklaşık olarak % 75'inin yaşadığı illeri ilgilendirmesi noktasında daha büyük bir önem arz etmektedir. Ayrıca yasa, özellikle kamu yönetiminin yapılandırılması noktasında dünyada yaşanan yenilik ve değişikliklerin çoğuna değinmektedir (Gül ve Efe, 2016: 460-461).

2012 yılında kabul edilen yasa, büyükşehir tanımına da değinmiştir (Genç vd., 2018: 208). Yeni yasaya göre büyükşehir belediyesi, "Sınırları il mülki sınırı olarak kabul edilen ve sınırlarının içerisinde bulunan ilçe belediyeleri arasındaki koordinasyonu sağlayan, idari ve mali açıdan özerkliğe sahip, karar verme organlarının seçmenler tarafından belirlendiği ve yasanın verdiği yetki, görev ve sorumluluklarını yerine getiren kamu tüzel kişisi" olarak ifade edilmektedir (TBMM, 6360 Sayılı Kanun, Sayı: 28489).

6360 Sayılı Yasanın Çıkarılma Gerekçeleri

Bilimsel anlamda literatür taraması yapıldığında, 6360 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun çıkarılma gerekçesinin iki ana eksen etrafında şekillendiği ifade edilmektedir. Bunlardan ilki, yeni düzen olarak adlandırılan yeni kamu yönetimine dayalı ilkeleri esas alan yerel yönetim idaresine geçilmesi hususudur. Bu doğrultuda küresel dünyada öne çıkan kavramlar olan "etkin", "verimli" ve "etkili" yeni kamu yönetimi anlayışı ve buna bağlı olarak hesap verebilme, şeffaf olabilme ve vatandaş merkezli gibi

esasların dikkate alındığı yeni yerel yönetim modellerine geçilebilmenin hedeflendiği ifade edilmektedir (Ceyhan ve Tekkanat, 2018: 23).

Vatandaşların, kamusal mal ve hizmetlerin aktarımında beklentilerinin sağlanması, idare mekanizmalarına daha fazla katılımlarını sağlamak, parçacı planlar yerine daha büyük etki oluşturulacak bütüncül planlar hedeflenmiştir. Ayrıca mahalli idareler birliği ve mahalli idarelerin yönetim kapasitesi arasında yeterli düzeyde koordinasyon sağlanamadığı için oluşan kaynak israfının önlenmesi gibi hedefler kanunun gerekçesini oluşturmaktadır (Akıllı ve Özaslan, 2015: 157).

Büyükşehir belediyesi olarak sunulan hizmetlerin tek bir merkezden yürütülmesi sonucu doğan ölçek ekonomileri doğrultusunda, kamusal mal ve hizmetlerin daha etkili, verimli bir şekilde sunulacağı, daha az kaynakla daha çok fayda ve kalite elde edilmesinin mümkün hale getirilmesi ve birim maliyeler açısından yeterli düzeyde israfın engellenmesi kanun ile amaçlanmıştır (Karaarslan, 2013: 139). Çünkü yerel yönetimlerde “daha büyük olanın daha ucuz”, daha büyük olanın ise daha iyi” olduğu varsayımına dayanılmaktadır. Bu bağlamda büyük nüfuslu kentlerin yönetiminde en az maliyet çıktısı anlayışı benimsenmektedir. Yasa da bu anlayışa hizmet etmektedir (Drew vd., (2017: 1454).

Kanunun gerekçesi olarak belirtilen ikinci eksen ise; büyük yerleşim alanlarında tüm ili etkisi altında tutan yönetim modeli ile mahalli idarelerin fazla parçacıklı yapısından kaynaklı olarak yeterli düzeyde hizmet aktarımının sağlanamamasının çözümüdür. Büyükşehirlerde, mahalli idarelerin fazla parçalı yapısı nedeniyle hizmetlerin aktarımında yaşanan olumsuzluklar, özellikle aktif olmayan kaynakların bilinçsiz şekilde kullanılmasına, kamusal yerel hizmetlerin sunumunda yaşanan sorunlara, ölçek ekonomisinden yeterli düzeyde faydalanamamasına ve çevre, ulaşım gibi faktörlerde aksaklıklara neden olmaktadır (Ceyhan ve Tekkanat, 2018: 23). Ayrıca yeni yasa ile oluşturulan yeni dizge ile halkın demokratik anlamda katılımının daha da artırılması amaçlanmıştır (Adıgüzel, 2012: 174). 2004 yılında kabul edilen 5216 sayılı yasadan, 2012 yılında kabul edilen 6360 sayılı yasaya kadar geçen sürede Kocaeli ve İstanbul’da uygulanan il mülki sınırlarına eş olarak büyükşehir yönetim modelinin birçok alanda olumlu anlamda sonuçlar doğurduğu gözlemlenmiştir. Bu olumlu sonuçlanan durumun

6360 sayılı yasayla diğerk büyükşehir belediyelerinde de uygulama alanı bulması hedeflenmiştir (Altan ve Karaca, 2016: 559).

Sonuç olarak, halen yürürlükte olan 6360 sayılı Büyükşehir Yasası, birçok soruna çözüm olarak çıkarılan bir kanundur. Küçük ölçekli köy ve belediyelerin ulaşım, çevre, altyapı vb. sorunlarının çözüme kavuşturulması açısından, kendi başlarına yeterli düzeyde hizmet sağlayamamalarından ve önu kesilmeyen kaynak israflarının önlenmesi açısından önem arz etmektedir.

6360 Sayılı Yasa'nın Beraberinde Getirmiş Olduğu Değişiklik ve Yenilikler

6360 sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası, mevcut yürürlükte bulunan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası'na bağlı olarak, mahalli idareler alanında kapsamlı ve önemli düzenlemeler içermektedir. 2012 tarihinde çıkarılmasına rağmen 2014 tarihinde hukuki boyut kazanan yasa, büyükşehir yönetim sisteminde yetki, görev ve sorumluluk bakımından önemli değişiklik ve yenilikler getirmiştir (Tamer ve Dönmez, 2021: 1763). Yeni kamu yönetimi anlayışına göre düzenlenen yasa, temelde birçok soruna çözüm üretmesi açısından oldukça önemlidir (Özer, 2013: 113).

6360 sayılı yasanın beraberinde getirmiş olduğu değişiklik ve yenilikleri belirtmeden kanunun idari açıdan ne tür değişiklikler getirdiğini tablo şeklinde belirtmek de fayda vardır.

Tablo 3

6360 sayılı yasa öncesi ve sonrası yerel yönetimler sayılarında yaşanan değişiklikler

Belediye Türü	6360 Sayılı Yasa Öncesi	6360 Sayılı Yasa Sonrası
Büyükşehir Belediyesi	16	30
Büyükşehir İlçe	143	519
İl Belediyesi	65	51
İlçe Belediyesi	749	400
Belde Belediyesi	1977	393
İl Özel İdaresi	81	51
Toplam Belediye	2.950	1.393
Köy	34.339	18.288

Kaynak: Genç, 2014: 4'ten uyarlanmıştır.

2014 tarihinde gerçekleşen yerel yönetim seçimleri ardından 6360 sayılı kanun yürürlüğe girmiştir. İdari açıdan yapılan değişiklik ve yenilikleri şöyle sıralamak mümkündür (Bulut ve Dönmez, 2020: 291-292):

- Çıkarılan yeni yasa ile mevcut 16 olan büyükşehir belediye sayısı 14 il belediyesi daha eklenerek 30'a yükselmiştir. Ayrıca büyükşehir belediyelerinin sınırları il mülki sınırları olurken ilçe belediyelerinin sınırları ise bu ilçelerin mülki sınırları olarak kabul edilmiştir.
- Büyükşehir belediye statüsü kazanmak için gerekli belediye nüfusunun 750.000'i aşmış olması yerine toplam il nüfusunun 750.000 üzerinde olması şeklinde yeni düzenleme yapılmıştır.
- Büyükşehir Belediyesi statüsünde olmayan illerde bulunan 559 belediye, nüfusu 2.000'inin altında olduğu için köy statüsüne dönüştürülmüştür.

Çelikyay (2014: 12-17) ise diğer yapılan değişiklik ve yenilikleri şöyle özetlemektedir.

- 2005 tarihinde uygulamaya geçirilen ölçek düzenlemesinin 6360 sayılı yasayla birlikte tüm büyükşehirler için il sınırlarına kadar genişletilmiştir. Bu bağlamda sunulan hizmetlerin daha etkin hale gelmesi, bütünleştirici imar planlarını uygulamak, hizmet üretim kapasitesinin artması ve kentin değişik mekanlarında yaşayan halkın aynı standartta hizmetlere ulaşımı sağlanacaktır.
- Bu modele göre 2000 nüfus şartına bağlı kalınmaksızın, yeni büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde kalan toplam 1582 belde belediyesi ve 16518 köy tüzelkişiliğini kaybederek mahalle statüsüne dönüşmüştür.
- Yeni büyükşehir statüsü kazanan 14 ilde, büyükşehir belediyesi özelinde 27 adet yeni ilçe kurulmuştur. Böylelikle toplam büyükşehir ilçe sayısı 416 olarak belirlenmiştir.
- Sayıları 30'a yükselen büyükşehir belediyelerinin tamamında il özel idareleri kaldırılmıştır. İl özel idarelerinin kaldırılmasıyla birlikte bu illerde, valiliklere bağlı olarak işlevlerini sürdüren Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıkları (YİKOB) kurulmuştur.

Büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde yeni kurulacak ilçe belediyesi için asgari 50.000 olan nüfus kriteri, 20.000 olarak düzenlenmiştir. Ayrıca mahalle kurulabilmesi için gerekli nüfus şartı 500 olarak belirlenirken, mevcut büyükşehirlerin sınırları il sınırları şeklinde genişletilmiştir (Özer, 2015: 114-115). Genel bütçe gelirlerinden yerel yönetimlere aktarılan paylar yeniden düzenlenerek, birim maliyetten israfı önlemek için düzenleme getirilmiştir (Genç, 2014: 5). Ayrıca yeni yasa ile birlikte, bütün büyükşehir belediye sınırları il sınırı olarak kabul edilirken bu illerde bulunan köy idareleri kaldırılarak mahalle statüsüne dönüştürülmüştür (Akman ve Kalender, 2018: 1030).

Yasa ile birlikte mahalleye dönüşen yerlerde uygulama çalışmaları 5 yıllık bir süreye yayılmıştır. Bu süre ise geçici olarak belirlenmiştir. 6360 sayılı kanun ile büyükşehir belediyelerinde, il sınırları içerisinde bulunan tüm seçmenin oylarını alan ve beraberinde yetki, görev ve sorumluluk bağlamında geniş yetkilerle donatılmış büyükşehir belediyesi başkan modeli ortaya çıkartılmıştır (Çavuşoğlu ve Lamba, 2020: 129). Kanun beraberinde tüzel kişiliklerine son verilen belediye ve köy personelini, hak, alacak ve

borçlarını, taşınmaz varlıklarını, komisyon kararları doğrultusunda, büyükşehir belediyesine veya ilçe belediyesine devredilmesini öngörmüştür. Ayrıca kapatılan il özel idarelerine ait tüm varlıkların yeni kurulan Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıklarına veya büyükşehir belediyesine alınan kararlar doğrultusunda devredilmesi gerektiği de belirtilmiştir (Ceyhan ve Tekkanat, 2018: 26).

Kabul edilen yeni yasa, büyükşehir statüsünde olan illerde kırsal alan yönetimi kavramını hukuki boyutta tamamen ortadan kaldırmıştır (Bulut ve Dönmez, 2020: 293). Küreselleşen dünyada kentlerin yönetim rolleri artarken, çağının gerekleri doğrultusunda yerel yönetimler açısından önemli değişiklikler getiren 6360 sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası, kır ile kent arasındaki ayrımı ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Tüm bölgelerin eşit koşullarda gelişim sergilemesi ve hizmet ölçeği bakımından verimli, etkili ve etkin bir çalışma alanı oluşturulmak istenmiştir (Çavuşoğlu ve Lamba, 2020: 129).

Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıkları (YİKOB)

Köklü bir geçmişi bulunan il özel idareleri, kamu tüzel kişiliğine sahip yerel yönetimlerdir. 2012 yılında kabul edilen 6360 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, il özel idareleri alanında da önemli birtakım değişiklikler getirmiştir. İl özel idarelerinin yetki, görev ve sorumluluk alanlarında çeşitli düzenlemelerin oluşturulmasının yanı sıra il özel idarelerinin sayılarında da değişiklik yaşanmıştır. 2012 yılında kabul edilen 6360 sayılı yasaya kadar her ilde il özel idaresi bulunurken yasanın kabul edilmesiyle birlikte 81 olan il özel idaresi sayısı 51'e düşürülmüştür. Toplamda 30 olan büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde bulunan il özel idareleri kapatılmış ve benzer aynı görevlerde bulunmak üzere Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıkları (YİKOB) kurulmuştur (Akman ve Kalender, 2018: 1029).

Geniş yetkilerle, görev ve sorumluluk yüklenen YİKOB ile il özel idarelerinin özellikle etkin kaynak kullanımının yeterli düzeyde olmamasının önüne geçilmesi beklenmektedir. Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı valiye düşen rolün yeniden tanımlandığı, proje koordinasyon çalışmalarının yasal bir zemin üzerine oturtulduğu, özel

idare bütçesinin özerk bir yapıdan çıkarıldığı ve kontrol mekanizmasının yani yönetimin valide bulunduğu bir yönetim modeli esas kılınmıştır (İzci ve Turan, 2013: 129).

Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı'nın çalışma usul ve esaslarının 6360 sayılı yasayla birlikte bakanlık tarafından çıkarılacak çeşitli yönetmeliklerle düzenleneceği ifade edilmiştir. Görev ve sorumlulukların yerine getirilebilmesi için bakanlığın bütçesinden ödenek sağlanmaktadır (Günel vd., 2014: 66).

6360 sayılı yasa ile birlikte kurulan Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı'nın görev ve sorumlulukları kısaca şu şekilde özetleyebiliriz (TBMM, YİKOB, Sayı: 28962):

- Büyükşehir belediyesinin bulunduğu illerde kamu kurum ve kuruluşlar arasında etkin hizmet sunumunu sağlamak.
- Kamu kurum ve kuruluşlarına gerekli tüm desteği sağlamak ve denetlemek.
- Gerektiği zamanlarda merkezi idarenin taşrada uygulayacağı yatırımların kontrol edilmesi.
- Acil durum ve afet gibi durumlarda kamusal hizmetlerin zamanında ve eksiksiz şekilde yürütülmesi.
- İlin tanıtımını sağlayacak şekilde planlamaları uygulamaya geçirmek.
- Muhtar ödenekleri ile ilgili işlevleri yerine getirmek.
- Valinin vereceği görev ve sorumlulukların yerine getirilmesini sağlamak.

Büyükşehir Belediyelerinin Kurulmasıyla Köylerde Yaşanan Değişim

Köklü bir geçmişe dayanan ve geleneksel bir yapının ürünü olan köyler, önemli yerel yönetim modelidir. Demokrasinin en saydam ve en şeffaf olarak işlendiği, doğrudan demokrasinin tam anlamıyla uygulandığı düşünülen köylerde köy ile ilgili kararlar halk tarafından alınmaktadır (Karaarslan, 2013: 148-149).

2012 yılında kabul edilen 6360 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile birlikte tüm büyükşehir sınırları içerisinde bulunan köy ve belde belediyeleri kapatılmıştır. Böylelikle belde belediyelerinin ve köylerin kamu tüzel kişiliklerine son verilmiştir. Bu doğrultuda belediyeler ve köyler tek bir mahalle ismi ile bağlı buldukları ilçe belediyesine devredilmiştir. Kanun kapsamında Kocaeli ve İstanbul'da bulunan orman köyleri de tüzel kişiliklerini kaybetmişlerdir (Alataş, 2019: 490).

2014 tarihinde yürürlüğe giren 6360 sayılı yasaya değin toplam 34399 köy sayısı bulunurken yasa ile birlikte bu sayı 18288'e gerilemiştir. Toplam nüfus bakımından bakıldığında Türkiye'de köy sayısında % 46 oranında düşüş yaşanmıştır. Ayrıca yasa ile birlikte nüfusu 2000'in altında bulunan 502 adet belediye köy statüsüne dönüştürülmüştür (Erdoğan, 2015: 142).

Büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde bulunan köylerin tüzel kişiliklerine son verilmesine rağmen, bu yerlerde köy mevzuatının uygulama alanı noktasında tamamıyla son bulunduğu söylenemez. 2012 yılında kabul edilen 6360 sayılı yasa, köy mevzuatında bulunan bazı hükümlerin bundan sonrada uygulama alanı bulabilmesini öngörmüştür. Örneğin; "Tüzel kişiliklerine son verilen köylerde daha önce görev yapan köy koruyucularının halen aynı yerde görevlerine devam edebileceği" koruma altına alınmıştır (Muratoğlu, 2015: 77).

Büyükşehir belediye sınırları içerisinde bulunan köylerin tüzel kişiliklerine son verilmesi temelde hem olumlu hem de olumsuz bir karar olarak görülmüştür. Özellikle maliyet açısından daha çok tasarruf edileceği ve etkin hizmet sunumun daha fazla gerçekleşeceği olumlu bazı düşüncelerdir. Coğrafi anlamda niteliksel bir gözlem yapılmadan köylerin tüzel kişiliklerine son verilerek büyükşehir sınırları içerisine dahil edilmesi ise temsil karmaşasına yol açmıştır. Demokratik anlamda zorluklar ortaya çıkarabileceği ve Avrupa Yerel Yönetimler Özerk Şartı'na göre de aykırılık iddia etmesi sebebiyle eleştiri konusu haline de gelmiştir (Çavuşoğlu ve Lamba, 2020: 130).

Tüzel kişiliklerine son verilen köylerin mahalleye dönüştürülmesi ile birlikte, hizmet sıralaması bakımından kentte yaşayanlara göre daha geç gelmesi sebebiyle

hizmetlerin aksamasına yol açacağı da düşünülmektedir. Dolayısıyla etkin hizmet sunumunda kentsel ve kırsal bakımından ciddi eşitsizlikler yaşanabilmektedir. Her ne kadar birim maliyet açısından yeterli düzeyde tasarruf sağlanacağı fikri olumlu olarak gözükse de bu düzenleme, temelde önemli birtakım problemleri getirmektedir (Karaarslan, 2013: 150).

2.11. 6360 Sayılı Yasa'ya Yönelik Olumlu Değerlendirmeler

Özellikle alansal ve ekonomik açıdan büyümeyi hedef alan stratejik kent idaresi, bu noktada hangi ekonomik faaliyetleri izleyeceğini belirlemelidir. Bunun yanında kentin yönetsel açıdan idaresinin hangi kanun ve yönetmeliklerle idare edileceği de önemlidir (Es ve Ateş, 2004: 229). Büyükşehir belediyesi bulunan kentlerde 6360 sayılı yasa işleyiş göstermektedir. Bu doğrultuda yasanın beraberinde getirmiş olduğu olumlu ve olumsuz değerlendirmeler söz konusudur. Belki de 6360 sayılı yasa için yapılacak en önemli olumlu değerlendirme, belediye sınırları içerisinde bulunan mücavir alanlarının il sınırlarına genişletilerek, bu noktada yetki ve sorumluluklarının tam ve net bir şekilde belirlenebileceği olmasıdır. Bu konuda netleşme sağlanırken yerinden yönetim ilkesine zarar verilmemesi ise önemli bir husustur(Tekin, 2018: 90).

Planlama ve kalkınma açısından önemli gelişim gösteren 6360 sayılı yasa, büyükşehir olan illerin parça parça olarak değil bir bütün halinde kalkınmasını sağlayarak pratik hareket etme ve tüm öz kaynaklarını koordineli biçimde değerlendirme fırsatı sağlamıştır. Ayrıca kamu faydası gözetilerek büyükşehir belediyeleri, yapacak oldukları yatırımları kendi illerine yönlendirerek bu sayede en az kaynakla en fazla fayda sağlanacaktır (Ceyhan ve Tekkanat, 2018: 39).

Bir diğer olumlu değerlendirme ise ölçek probleminin çözülmesidir. Küçük ölçekli olarak nitelendirilebilecek köy ve belde belediyelerinin kaynak bakımından zorluk çekmesi sonucu, bu belde belediyelerinin ve köylerin kapatılması ekonomik açıdan olumlu bir gelişme olarak görülmektedir. Öte yandan çok sayıda mahalli idare biriminin olması yetki, görev ve sorumluluk alanlarının paylaşılması noktasında uyumsuzluklara yol açmaktadır. Kapatılan çok sayıda köy ve belde belediyesinin doğrudan olarak büyükşehir belediyesine

veya ilçe belediyesine bağlanmasıyla birlikte kamusal mal ve hizmetlerin aktarımında hızlilik ve kalitesinde yetkinlik sağlamıştır (Çavuşoğlu ve Lamba, 2020: 129).

Türkiye’de plansız kentleşme yaygın bir durumdur. Plansız kentleşmenin meydana getirdiği sonuçlar ise büyük bir problem oluşturmaktadır. 6360 sayılı yasa ile birlikte plansız kentleşmenin önüne geçilerek özellikle büyükşehirlerde planlı ve koordineli imar ve plan çalışmaları sağlanacaktır. Ayrıca yasa mahalli idarelere verilecek ödeneklerin yeniden yapılandırılmasını öngörmüştür (Doğan Yazlık, 2019: 58-59).

Yasa ile büyükşehir belediyeleri, özellikle spor müsabakaları için nakdi olarak yardım sağlayabilecek, meclis kararları doğrultusunda verilecek yetki ile ödüller verebilecektir. Eğitim, sağlık ve kültür etkinlikleri için yerlerin tahsisini sağlarken bakım ve onarımı noktasında da yetkili kuruluştur (Özer, 2013: 115).

Verimlilik ve etkinlik artışının, yasanın kabulü ile gerçekleşeceği düşünülmektedir. Kanunun çıkarılma gerekçesinde de belirtildiği üzere tüzel kişiliklerine son verilerek mahalleye dönüşen yerlerde alt yapı hizmetlerinin ve daha yapılacak yatırımların etkin ve sürekli olabilmesi için büyükşehir belediyesi ve bağlı yatırım komisyonlarına bütçe tahsis edilmiştir. Yeni yasanın ayrıca herhangi bir araştırma ve gözlem yapılmadan büyükşehir belediye sınırlarının belirlenmesini ifade eden “pergel yasası”nın beraberinde getirdiği kurala göre daha mantıklı ve olumlu düzenleme içermektedir (Genç, 2014: 6).

2012 yılında kabul edilen 6360 sayılı yasa, çok sayıda belde belediyesinin ve köyün tüzel kişiliklerine son vererek mahalli idareler alanında sadeleştirme içermektedir. Böylelikle önemli sorunların önüne geçilmiştir. Kanun öncesi özellikle mahalli idareler alanında en çok karşılaşılan sorunların başında, herhangi bir problemin çözüme kavuşturulabilmesi için sorunu çözecek muhatabın belirlenememesidir. Yasa ile birlikte kuruluşların yetki, görev ve sorumlulukları netlik kazanmıştır (Toprak, 2019: 146).

Ulaşım, sanayileşme ve çevre gibi artan sorunların çözümü için yeni yasa daha da kolaylık sağlamıştır. Ayrıca kurulacak olan koordinasyon merkezleri doğrultusunda merkezi otoritenin taşrada yürütülen çalışmaları denetlemesi daha kolay olmuştur. Bu

sayede kaynak israfının yeterli düzeyde engellenmesi hedeflenmektedir (Altan ve Karaca, 2016: 584). Ayrıca büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde bulunan tüm yerlerde uygulanacak ulaşım fiyat tarifelerinin tek tip haline getirilerek, hem vatandaşın hem de esnafın bu noktada memnun olması beklenmektedir (Ökmen ve Arslan, 2014: 99).

Halka sunulan kamusal mal ve hizmetlerin aktarımında en üst düzeyde etkinlik sağlanabilmesi için kırsalda yaşayanların doğrudan büyükşehir belediyesi himayesi altında bulundurulması vatandaş ve idareci arasındaki mesafenin en aza indirilmesi hedeflenmektedir. Büyükşehir belediye başkanının kırsaldaki kişilerce de seçilmesi yerel demokrasinin canlanması için önemli adımlardan biri olarak görülmektedir (Doğan Yazlık, 2019: 65).

2.12. 6360 Sayılı Yasa'ya Yönelik Olumsuz Değerlendirmeler

2012 yılında kabul edilen 6360 sayılı yasaya yönelik olumlu değerlendirmelerin yanı sıra olumsuz anlamda birçok değerlendirme ve tartışma konusu da mevcuttur. Bu eleştirilerden ilki yasa için gerekli bilimsel hazırlığın yapılmamış olmasıdır. Yazarlar, böyle bir çalışmanın özellikle örnekleriyle başka ülkelerle karşılaştırmalı bir analizinin bulunmadığını ve sadece seçim çevreleri için yapılan bir çalışma olduğu ifade edilmiştir (Tekin, 2018: 90-91). Belediye hizmetlerinde etkili ve verimli olabilmek için düzenlemelerin bilimsel içerik içermesi gerekmektedir (TÜSİAD, 1995: 83).

Bir diğer eleştiri konusu ise en uygun ölçek ekonomisinin belirlenmesidir. Büyükşehir belediyesi yönetim alanı içerisinde dünyadaki diğer örnekleriyle örtüşen bir çalışma olduğu ispatlanmış olsa da birtakım kimseler tarafından toplumsal, siyasal ve idari açıdan anlamsız ve uygun olmayan bir ölçek olduğu savunulmuştur. Hizmet ölçeğinin genişleyerek bazı kamusal hizmetlerinin aktarımında gecikme ve aksaklıkların meydana geleceğine dikkat çekilmiştir. Ayrıca Kocaeli ve İstanbul'da "bütünşehir" yönetim modelinin ölçek hizmeti açısından değerlendirmesinin yapılmadığı belirtilmiştir (Doğan Yazlık, 2019: 66-67).

Yasaya yönelik eleştiri konularından biri de yasanın Anayasaya aykırı olmasıdır. Anayasa da herhangi bir değişikliğe gidilmeden belde belediyelerinin, köylerin ve il özel idarelerinin kamu tüzel kişiliklerine son verilmesinin Anayasa'ya aykırı olduğu ifade edilmiştir (Genç, 2014: 6). Her ne kadar aykırılık iddiaları bulunmuş olsa da tüm bu iddialar, Anayasa Mahkemesinin almış olduğu kararlar geri çevrilmiştir (Muratoğlu, 2015: 93).

Kanun öncesi tarım arazisi niteliğinde bulunan toprakların, kanun sonrası büyükşehir belediyesinin yetki alanları içerisine girmesi de eleştirilen bir diğer noktadır. Ayrıca kabul edilen yeni yasa ile kır ve kent ayrımının yapılamaz hale gelmesi ve kent tanımının bilinmez bir hâl alması da tartışma konusudur. Tüzel kişiliklerine son verilen il özel idarelerinin ve var olan il özel idarelerinin yönetiminde yapılan değişikliklerle vali rolü yeniden düzenlenerek yerleşme olgusunun aksine merkezleşme olgusu daha ön plandadır (Ekinci, 2020: 97-99).

Bir diğer olumsuz değerlendirme ise vatandaşların etkin anlamda yönetime katılımıdır. Hizmet ölçeğinin il mülki sınırı şeklinde yeniden düzenlenmesi belde ve ilçe belediyelerinde yaşayanların idare mekanizmasına ulaşma da oldukça güçlük çekecekleri belirtilmiştir. Vatandaş, ikamet ettiği ilçede herhangi bir sorun yaşadığında ulaşacağı kişi ilçe belediye başkanı iken yasayla birlikte olası problemde kent merkezine gitmesinin gerekmesi ise önemli bir eleştiri konusudur (Karasu, 2014: 188).

Kanunun çıkarılma gerekçesi olarak belirtilen kaynak israfının önlenmesi, kamusal mal ve hizmetlerin aktarımında verimlilik elde edilmesi öngörülere de eleştirilen diğer konulardandır. Bazı yerleşim sınırlarının büyükşehir belediyesi sınırları içerisine dâhil edilmesiyle birlikte birden çok yerel yönetim biriminin aynı yerde bulunması plan ve koordinasyon bakımından güçlük oluşturmaktadır. Bu doğrultu da ölçek ekonomisinden de yeterli düzeyde faydalanılamaması kaynak israfının engellenememesi anlamına gelmektedir (Tekin, 2018: 92).

Yeni yasa ile birlikte tüzel kişiliklerine son verilen köylerde yaşayan halkın ortak gereksinimleri ile kentlerde yaşayan halkın ortak gereksinimleri birbirinden farklı olduğu

için büyükşehir belediyesi tarafından sunulacak hizmetlerin etkili olmayacağı düşünülmektedir (Sadioğlu vd., 2017: 105). Ayrıca yasa, büyükşehir belediyelerinde mali açıdan merkezi idareye bağımlılık teşkil etmesi sebebiyle olumsuz değerlendirmeye tutulmaktadır (Ekinci, 2020: 102).

Kırsal kesimde yaşayan halkın büyükşehir belediyesi yetki alanına dâhil edilmesiyle çeşitli vergilendirmelere maruz kalınacaktır. Özellikle kırsal kesimin kendine ait içme suyu şebekesi bulunan yerleşimlerin dahi su kullanımı için kentlerde yaşayanlarla aynı bedelleri ödemesi oldukça güçtür. Ödeme yükümlülüğünden dolayı yoksul olan kırsal kesimin daha da yoksul hale gelmesi söz konusudur. Böylelikle kırdan kente doğru süregelen göç baskısı daha da baskıcı bir hal alacaktır (Adıgüzel, 2012: 174).

Sonuç olarak, kanuna yönelik eleştirilerin çoğunun hizmet kalitesine yönelik olduğu ifade edilmiştir. Oysaki kanunun çıkarılma gerekçesi hizmet sunumun daha etkin, eşit ve adil bir şekilde gerçekleştirilmek istenmesidir. Bu noktada kanunun tam anlamıyla amacına ulaşmadığını söylemek mümkündür. Bir diğer eleştiri konusu ise idareye ulaşım konusudur. Kanundan önce yerleşim birimlerinde ikamet eden vatandaşların yerel idarecilere ulaşmakta zorluk çekmedikleri ancak kanundan sonra bu zorluğun meydana geldiği saptanmıştır. Bir diğer önemli eleştiri konusu ise kırsal kesimde yaşayan vatandaşın büyükşehir belediyesinin sınırlarına dahil edilmesiyle kentte yaşayan vatandaşla aynı vergilendirmeye tabi olmasıdır. Yani 6360 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, beraberinde ekonomik, yönetsel, toplumsal ve siyasal birçok etkiyi barındırmaktadır. Kentlerde birçok yetki, görev ve sorumluluğun büyükşehir belediyelerine bırakıldığı ve ne gibi sonuçlar elde edileceği zaman içerisinde daha da belirginleşecektir (İzci ve Turan, 2013: 149).

2.13. 6360 Sayılı Kanuna Yönelik Yapılan Önceki Çalışmalar

YÖK tez veri tabanında 6360 sayılı Kanuna yönelik çalışmalarla ilgili sorgulama yapılmıştır. Sorgulama sonucunda 2012 yılında kabul edilen 6360 sayılı Kanunun kırsal kesimde yaşayan vatandaşlar üzerinde ne tür etkiler bıraktığı ile ilgili il bazında sınırlı çalışma yapılmıştır. Genel olarak kanunun etkileri, yönetsel ve ekonomik anlamda ilçe

bazında ele alınmıştır. Yapılan bu çalışmaya yakın olarak 6360 sayılı Kanunla birlikte halkın memnuniyeti ölçmek amacıyla daha çok duran önceki çalışmalar incelenmiştir.

Erol (2017) “Büyükşehir Belediyelerinde Yasal Dönüşümün Köy Yönetimlerinin Mahalleye Dönüşmesi Üzerindeki Etkisi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında 6360 sayılı yasa ile beraber mahalleye dönüşen köylerde yaşayan köy halkına ve köy yöneticilerine mahalle olmaları sonrasında oluşan fikirlerini ölçmek istenmiştir. Çalışma Aydın-Nazilli ilçesinin Haydarlı köyünde yaşayan vatandaşlara yönelik yapılmıştır. Vatandaşlara özellikle mali anlamda yasa öncesi ve sonrası ile ilgili sorular sorulmuştur.

Keysan (2017) “6360 Sayılı Yasanın Uygulama Sürecinde Denizli’de Belediye Hizmetlerinden Memnuniyet Algısı: Eski Belde Belediyeleri Üzerinden Bir İnceleme” isimli yüksek lisans tez çalışmasında Denizli ilinde bulunan 68 eski belde belediyesinin 24 tanesinde anket çalışması uygulanmıştır. Anket çalışması 380 kişiye yapılmıştır. Çalışmada eski beldelerin mahalleye dönüştükten sonra nüfusları, kuruluş tarihleri, yerel halkın siyasi tercihleri ve il merkezine olan uzaklıkları kapsamında halkın belediye hizmetlerinden memnuniyeti ölçülmek istenmiştir. Araştırma sonucunda genel olarak beldelerin mahalleye dönüşümüyle, yerel halkın hizmet alımındaki memnuniyet düzeyinin düştüğü belirtilmiştir.

Akyol (2018) “Türkiye’de Metropolen Yönetim:6360 Sayılı Kanun Bağlamında Balıkesir ilinde Algılanan Hizmet Kalitesi Üzerine Bir Araştırma” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında Balıkesir ilinde tüzel kişiliğine son verilen beldelerde yaşayan vatandaşların hizmet kalitesi yönünden memnuniyet dereceleri ölçülmek istenmiştir. Bunun için 35 sorudan oluşan anket araştırması yapılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda eskiden beldede yaşayan vatandaşların yeni sistemden memnun olmadıkları tespit edilmiştir. Ancak tüzel kişiliğine son verilen köylerde yaşayan vatandaşlar eskiden beldede yaşayan vatandaşlara göre daha memnun oldukları vurgulanmıştır. Eskiden köylerde yaşayan vatandaşların hizmetlere ulaşmakta zorluk çektiği, büyükşehir belediyesine bağlandıktan sonra özellikle altyapı gibi hizmetlere ulaştıkları tespit edilmiştir.

Ceyhan ve Tekkanat (2018) yılında “6360 Sayılı Kanun ve Ankara İline Etkileri” adlı çalışma yapmıştır. Yapılan çalışmada 6360 sayılı kanunun yerel yönetimler alanında

getirdiği yapısal değişiklikler incelenmiştir. Ardından bu yapısal değişikliklerin Ankara iline olan etkileri çalışılmıştır. Çalışma; 6360 sayılı yasanın, Ankara iline demografik açıdan etkilerini, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nde idari değişiklikleri, belediyelerin görev ve sorumlulukları ile beraber mali yapılarındaki değişiklikleri ortaya koymaktadır.

Ekinci (2018) "6360 Sayılı Kanun'un Temsil ve Hizmet Kalitesi Yönünden Kapatılan Belde Belediyelerine Etkisi Ve Vatandaşın Algısı: Hatay İli Örneği" başlıklı tez çalışmasında Hatay ilinde tüzel kişiliğine son verilen eski belde yeni mahalle olan Harbiye, Denizciler ve Karaağaç mahallelerinde vatandaşlara anket araştırması yapılmıştır. Bu anket araştırması ile birlikte yerel halkın temsil ve hizmet kalitesi yönünden 6360 sayılı Kanun'dan memnun olup olmadıkları ölçülmek istenmiştir. Araştırma verileri sonucunda yerel halkın kanundan sonra yapılan değişiklerden memnun kaldıkları tespitine ulaşılmıştır.

İnal Karpuz (2019) "6360 Sayılı Kanun Sonrası Mahalleye Dönüşen Beldeler Açısından Bir Değerlendirme" yüksek lisans tez çalışmasında Manisa'nın Akhisar ilçesine bağlı mahalleye dönüşen 9 eski beldede yerel halka, eski belediye başkanlarına ve muhtarlara anket tekniği ile saha çalışması yapmıştır. Farklı yaşta ve meslekte olan toplam 180 kişi çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Çalışmada Akhisar'ın seçilme sebebi olarak Manisa'nın en büyük nüfuslu ilçesi olduğu belirtilmiştir. Çalışma sonucunda eski beldeler değerlendirilmiştir. Eski beldelerde mahalle olmadan önce oluşan sorunların mahalle olduktan sonra kademeli olarak arttığı tespit edilmiştir. Yerel halkın mahalle oluşumundan memnun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çavuşoğlu (2019) "6360 Sayılı Kanunun Kırsal Alan Yönetimine Etkisi: Antalya İli Örneği" yüksek lisans tez çalışmasında ise Antalya ilinde yer alan 20 eski belde belediyesi ve 113 eski köy, şimdiki ise toplamda 133 mahalle muhtarıyla görüşme sağlanmıştır. Görüşmeler neticesinde 6360 sayılı yasanın getirdiği yenilik ve değişikliklerin mahalle muhtarları tarafından olumlu karşılanmadığı ve Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin hizmetlerin sunumunda geç ve yetersiz kaldığı belirtilmiştir. Ayrıca mahalle muhtarlarının idari yapılanma içerisinde eskiye göre yetkilerinin sınırlandırıldığı tespit edilmiştir.

Öner ve Şahnagil (2020) “6360 Sayılı Kanunun Yönetmeliklerine Büyükşehir Belediye Meclis Üyelerinin Yaklaşımları: Balıkesir Örneği” başlıklı makale çalışmasında 6360 sayılı Kanunun hizmetlerin sunumunda ne gibi etki ettiğini görmek ve kanunun amacına ne düzeyde ulaştığını görmek hedeflenmiştir. Balıkesir ili büyükşehir belediye meclis üyelerine 5 demografik soru ve 37 önermeden meydana gelen anket araştırması uygulanmıştır. Araştırma sonucunda tüm meclis üyelerinin 6360 sayılı yasanın yerel halka yansımalarının olumsuz olarak sonuçlandığı görüşü bildirilmiştir.

Kayar (2021) “Büyükşehirlerde Tüzel Kişilikleri Kaldırılan Belde Belediyelerinin Yerel Hizmet Sunumuna İlişkin Memnuniyet Algısı: Ordu, Tekirdağ, Manisa ve Mardin Örnekleri” isimli doktora tez çalışmasında birbirinden ayrı dört bölgede çalışılmıştır. Birbirinden ayrı illerde 6360 sayılı kanunun getirdiği yeniliklerin, değişimlerin, il düzeyinde tüzel kişiliğine son verilerek mahalleye dönüşen belde belediyelerindeki muhtarlar tarafından ne düzeyde algılandığı ve memnuniyet düzeyleri anlaşılmasına çalışılmıştır. Bu sebeple çalışma makro bir çalışma olarak nitelendirilmiştir. Araştırmada katılımcılara belde belediyelerinin tüzel kişiliklerine son verilmesi ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Dört büyükşehirde yapılan uygulama sonucu 81 katılımcıdan 65 tanesi belde belediyelerinin kapatılmasını gerekli bulmamıştır. Bu konuda yoğun bir memnuniyetsizlik oluşmuştur. Oluşan memnuniyetsizliğin diğer unsurları özellikle belediyelerde personel azlığı, araçların yetersizliği ve hizmetlerinin sunumunda gecikmeler oluşturmaktadır. Yapılan araştırmada dört büyükşehirde de memnuniyetin genel olarak yol, su ve kanalizasyon hizmetlerinde görüldüğü belirtilmiştir.

Uzun ve Taş (2022) “Türkiye’de 6360 Sayılı Yasa Kapsamında Yerel Kalkınmanın İncelenmesi” çalışmasını yapmışlardır. Araştırma kapsamı olarak 4 büyükşehir belediye başkanı, 101 ilçe belediye başkanı, 50 kaymakam, 4 vali ve 159 mülki idare amir ve belediye başkanına anket yapılmıştır. Yapılan ankette çeşitli yerdeki yerel idarecilerin 6360 sayılı kanun kapsamında bakış açıları değerlendirilmek istenmiştir. Katılımcıların yerel kültürel değer ve kazanımlarının korunması ve toplumsal beraberliğin sağlanması konusunda fikirleri anlaşılmasına çalışılmıştır. Görev yeri ve türlerine göre idarecilerin cevapları arasında farklılıklar söz konusudur. Örneğin ilçe belediye başkanları ve mülki idare amiri olan kaymakamlar için yerel hizmette halka yakınlık daha

çok önemli iken, büyükşehir belediye başkanları ve valiler için il bazında yapılan hizmetler daha çok önemlidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

6360 KANUNLA MAHALLEYE DÖNÜŞEN BELDE BELEDİYELERİNDE HALKIN MEMNUNİYETİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Bu bölümde araştırmanın konusu, amacı, önemi ve araştırma veri toplama araçları hakkında bilgi verilmiştir. Bölümün son kısmında ise araştırma hipotezleri oluşturulmuştur.

3.1.Araştırmanın Konusu

Dinamik etki oluşturan kentleşme ve küreselleşme kavramlarının etkisiyle kentsel alanlarda ortaya çıkan değişimler, hizmetlerin sunumunda gerçekleşen adaletsizlikler, hizmetlere ulaşmada yaşanan olumsuzluklar, özellikle metropoliten alan ölçeğinde meydana gelen olumsuz kentleşme düzeyleri, mahalli idareler arasında birliğin sağlanamaması, kaynakların planlı olarak kullanılmaması ve yetersiz işbirliği sonucunda ortaya çıkan olumsuzluklar genel düzeyde mega kentlerin daha koordineli şekilde idare edilmesini gerekli kılmıştır. Bu nedenle 1984 yılı itibariyle 3030 sayılı yasa kabul edilerek büyükşehir belediye sistemine geçilmiştir. İstanbul, İzmir ve Ankara gibi mega kentlerde ilk olarak uygulanmaya başlanılan büyükşehir modeli, devam eden süreçte yeni büyükşehir belediyeleri ilave edilerek yarıçapa dayalı genişletme ve bütünleştirme modelleri benimsenmiştir. Büyükşehir modeli uygulaması noktasında 2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve Kasım 2012 tarihli 6360 sayılı “On Dört İle Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” oldukça önemlidir. Kanun beraberinde 16 olan büyükşehir belediyesi sayısını 30’a yükseltmiştir. Büyükşehir belediyesi sınırları ise il mülki sınırları olarak genişletilerek büyükşehir statüsüne geçen yerlerde bulunan belde belediyeleri, il özel idareleri ve köylerin tüzel kişiliklerine son verilmiştir. Bu bağlamda toplam 1.582 belde belediyesi ve toplam 16.518 köy tüzel kişiliklerine son verilerek mahalle olmuştur.

Büyükşehir belediyelerinin konum itibariyle uzağında bulunan, hiçbir ilişkisinin bulunmadığı veya sadece sosyo-ekonomik olarak ilişki içerisinde bulunan yerleşim birimlerine hizmet sunumunu gerçekleştireceğini öngörmek ve konum olarak uzaklıkta bulunan yerlerin hizmetler nezdinde büyükşehir belediyesine bağlı kılmayı öngören 6360 sayılı yasanın uygulamada incelenmesi gerekmektedir. Özellikle hizmetlerin sunumunda ne tür değişiklik ve yeniliklerin yapıldığının incelenerek yerel halkın bu farklılıklardan ne düzeyde etkilendiği, memnuniyetlerinin ölçülmesi gereklidir. Yapılan çalışmada Bursa'da yer alan eski belde belediyesi olan şimdiki mahallelerde yaşayan yerel halkın kanundan sonraki memnuniyetleri incelenmek istenmiştir. Bu bağlamda elde edilen veriler idareciler için de bir veri kaynağı niteliği taşımaktadır.

3.2. Araştırmanın Önemi

6360 sayılı yasa beraberinde eski belde ve köylerin tüzel kişiliklerine son vermiştir. Yapılan çalışmayla mahalli idareler kapsamında yerel halkın ve yerel idarecilerin konu hakkında detaylı bilinçlenmesine katkıda bulunmak, yasanın eski köy ve özellikle eski belde belediyelerinin hangi açılardan etkilendiğini tespit etmek, mahalle olduktan sonra oluşan sorunlara çözüm yolu bulabilmek ve bu bağlamda il düzeyinde yerel idareci ve yöneticilere veri akışı sağlayabilmek araştırmanın olası faydalarını ve önemi oluşturmaktadır.

YÖK tez veri tabanında 6360 sayılı Kanun başlığı çerçevesinde araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda 6360 sayılı Kanuna yönelik 71 adet çalışma bulunmuştur. Ancak bu çalışmaların tamamının halkın memnuniyetini ölçmeye yönelik olmadığı saptanarak bundan dolayı alandaki üretimin henüz fazla olmadığı tespit edilmiştir. Var olan çalışmaların ise il bazında sınırlı olduğu anlaşılmıştır. Türkiye nüfus sıralamasında 4. büyük kent olan Bursa ili özelinde herhangi bir alan çalışmasına rastlanılmamıştır. Bu açıdan araştırma, örneklem bakımından ilk olması yönüyle oldukça öneme sahiptir.

3.3. Araştırmanın Amacı

2012 yılında kabul edilen 6360 sayılı yasa, kırsal mekânlarda yaşamını sürdüren vatandaşları dolaylı veya doğrudan etkileyecek birçok hükmü içermektedir. Türkiye’de bulunan toplam köy ve belde sayısının yaklaşık olarak yarısının tüzel kişiliğine son veren yasa, beraberinde birçok değişiklik ve yenilikler getirmiştir. Araştırma kapsamında, Bursa ilinde tüzel kişiliğine son verilen eski belde belediyelerinde yaşayan yerel halkın memnuniyet düzeyleri ölçülmek istenmiştir. Etkin ve kaliteli hizmet anlayışının yerel halka ne düzeyde yansıtıldığını ölçmek araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

3.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

“6360 Sayılı Kanunla Mahalleye Dönüşen Belde Belediyelerinde Halkın Memnuniyeti Üzerine Bir Araştırma: ‘Bursa Büyükşehir Belediyesi Örneği’” isimli tez çalışmasında araştırmanın evrenini, Bursa Büyükşehir Belediyesi özelinde Bursa ilinde yasa ile birlikte kapatılarak tüzel kişiliği kaldırılıp mahalleye dönüştürülen 19 eski belde belediyeleri oluşturmaktadır. Zaman ve maliyet kısıtlılığı nedeniyle araştırmanın örnekleme, İznik ilçesine bağlı “Boyalıca, Elbeyli” mahalleleri ile Orhangazi ilçesine bağlı “Yeniköy, Çakırlı, Sölöz, Yenisölöz ve Narlıca” yerleşim alanlarında ikamet eden 18 yaş üzeri farklı eğitim, yaş, cinsiyet ve meslek grubundan yerel halk örneklem olarak belirlenmiştir. İznik ve Orhangazi ilçelerine bağlı yeni mahalle eski beldelerin toplam nüfusunun 11.649 olduğu tespit edilmiştir. Örneklem değeri üzerinden hesap yapılmış olup hedeflenen katılımcı sayısı 350 kişi ve üzerindedir. Araştırma tarihleri 15 Nisan 2022 ile 25 Haziran 2022 tarihleri arasındadır. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Etik Kurulu’ndan 31.03.2022 tarih ve 07/45 no’lu kararı ile izin alınmıştır. Araştırma süresi sonunda toplam 450 kişiye anket uygulanmıştır.

Şekil 1. 2020 yılı itibariyle seçilen örneklemelerin nüfuslarına dair sayısal bilgiler

İlçe	Nüfus	Kapatılan Belde Yeni Mahalle	Nüfus
------	-------	---------------------------------	-------

İzmit	44.050	Boyalıca	2253
		Elbeyli	2306
Orhangazi	80.216	Yeniköy	2933
		Çakırlı	1455
		Sölöz	1054
		Yenisölöz	725
		Narlıca	923

Kaynak: Bursa Büyükşehir Belediyesi

3.4.1. Bursa'nın Tarihçesi ve Özellikleri

Bursa; Bitinya, Selçuklu, Bizans, Roma ve Osmanlı'nın birçok eserini taşıyan tarih ve imparatorluklar şehri olarak nitelendirilmektedir. Kentin ana mekanında yer alan Hisar bölgesinde saptanan kalıntılar, M.Ö. 2500 ile 2700 yıllarını işaret etmektedir. Bursa'nın kent mimarisine kavuşması, etrafının surlarla çevrili hale getirilmesi Bitinya Kralı I. Prusias (M.Ö. 232-192) döneminde gerçekleşmiştir. Türklerin ise Bursa'ya gelişi 1080 yılından sonra olmuştur. İlk olarak İzmit ele geçirilerek Bursa'ya yerleşim sağlanmıştır. 1326 yılında Osmanlı hakimiyeti altına giren Bursa, diğer kentlere göre büyük bir gelişim göstermiştir. Batıya ve doğuya doğru genişleyen kent, zengin bir mimariye sahip olmuştur. 1877 yılında belediyesi kurulan kent, Birinci Dünya Savaşı'nın ortaya çıkmasıyla 8 Temmuz 1920'de Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. Ankara'da TBMM kürsüsünün üzerine Bursa'nın işgalden kurtulacağı güne kadar siyah bir örtü örtülmüştür. Nihayetinde Şehir 2 yıllık bir kuşatmanın ardından 11 Eylül 1922 tarihinde işgalden kurtulmuştur (<https://www.bursa.bel.tr/>).

UNESCO Kültür Mirası listesine aday olan Bursa zengin bir kültüre sahiptir. Süregelen eşsiz tattaki sebze ve meyvelerinin güzelliği neticesinde tarım şehri olarak nitelendirilmektedir. Köklü eğitim kurumlarının yer aldığı Bursa, Türkiye'nin dördüncü büyük sanayi endüstrisine sahiptir. Tekstil fabrikalarıyla ticaret şehri özelliği barındıran Bursa, bir şehirde olması gereken tüm fonksiyonları içerisinde barındırmaktadır. Yaz turizmi kadar kış turizminin de oldukça uğrak bir yeridir. Dolayısıyla herkesin Bursa'ya

gelmek için bir sebebi vardır. Bizans, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinin mekânsal mimarisi itibariyle zengin bir kültür mirasına sahiptir. Tarihçiler Bursa için adeta açık hava müzesi söyleminde bulunmaktadır (<https://www.bursa.com.tr>).

Toplam il nüfusu olarak Bursa, 1.525.164 kadın (%49.91) ve 1.530.956 erkek (%50.09) olmak üzere 2019 yılı nüfus sayımlarına göre 3.056.120 ile Türkiye'nin dördüncü büyük şehridir. 40' Doğu boylamı ile 28'-30' Kuzey enleminde yer alan şehir, Marmara Denizi'nin güneydoğusunda yer almaktadır. Şehrin kuzeyinde İstanbul, Yalova, Kocaeli ve Marmara Denizi yer alırken güneyinde ise Kütahya, batısında Balıkesir, doğusunda ise Bilecik ili ile Adapazarı ili bulunmaktadır. Ayrıca denizden yüksekliği 155 metre olan Bursa Türkiye'nin 5. Büyük gölü olan İznik Gölü'ne sahiptir (<https://www.bursa.com.tr>).

3.4.2. Örneklem Mahallelerinin Özellikleri ve Nüfusları

6360 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesi ile Bursa ilinde toplam 6 ilçeye bağlı belde belediyelerinin tüzel kişiliği kaldırılmıştır. Bu ilçeler İznik, Orhangazi, İnegöl, Büyükorhon, Orhaneli ve Mustafakemalpaşa'dır. Araştırma örneklemini olarak zaman ve maliyet kısıtlaması nedeniyle Bursa ilinde İznik ve Orhangazi ilçelerine bağlı kapatılan beldeler seçilmiştir.

İznik, M.Ö. 2500 yıllarına kadar tarihi izler saklayan, tarımıyla, çiniciliğiyle, dört medeniyetine başkentlik etmiş olması sebebiyle tarihiyle adeta turizmin öncü ilçelerindendir. İznik ilçesine bağlı Boyalıca ve Elbeyli mahalleleri ise ilçeye yaklaşık olarak 18 km civarındadır. Tarımla geçimini sağlayan her iki mahallede uzaklık bakımından İznik'in en kalabalık mahalleleridir (<https://tanitma.ktb.gov.tr/>).

Orhangazi ise, 1987 tarihi itibariyle bölgede yapılan kazı çalışmaları neticesinde Bursa bölgesi olarak en eski yerleşim birimine sahip olduğu belirtilmiştir. M.Ö. 5400 yıllarına dayanak gösterilen eşyaların bu kazılarda çıkarıldığı bilinmektedir. Tarımıyla, sanayisiyle, madenciligiyle Bursa'nın önemli merkezlerindendir. Orhangazi ilçesine bağlı Yeniköy, Çakırlı, Narlıca, Sölöz ve Yenisölöz yerleşim birimleri ise ilçeye ortalama 15 km

uzaklıktadır. Tüm yerleşim birimlerinin geçim kaynağı tarım fazla olmakla birlikte hayvancılıktır (<https://www.orhangazi.bel.tr>).

3.5. Araştırma Yöntemi ve Veri Toplama Araçları

Çalışma nicel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Nicel araştırma, içerisinde bulunduğu durumu bütüncül bakış açısıyla inceler. Olgu ve olayları nesnel bir şekilde ölçülebilir ve sayısal olarak aktarılabilir şekilde ifade eden araştırma türüdür. Nicel araştırma yönteminde amaç, bireylerin sosyal davranışlarını deney veya gözlem yoluyla sayısal veriler ışığında açıklamaktır (Erişti, 2013: 9). Nicel çalışma yönteminin benimsendiği çalışmada kavramsal çerçeve oluşturulurken şimdiye kadar konu üzerine yazılmış yerli ve yabancı kaynaklar incelenmiştir. Literatür taraması yapılmış olup birincil ve ikincil kaynaklardan yararlanılarak temel kavramlar açıklanmaya çalışılmıştır. Konu ile ilgili derinlemesine araştırma yapılarak elde edilen tüm kaynaklar değerlendirilip analiz edilmiştir. Araştırmanın uygulama kısmında ise anket tekniği kullanılarak ardından değerlendirme yapılmıştır. Bu çalışmada toplanan verilerin analizinde SPSS 21.0 ve AMOS 22.0 istatistik yazılımlarından yararlanılmıştır.

Ankette yer alan önermeler, literatür araştırmasının yanında Ekinci (2020) “6360 sayılı Kanun'un temsil ve hizmet kalitesi yönünden kapatılan belde belediyelerine etkisi ve vatandaşın algısı: Hatay ili örneği”, Özer (2019) “6360 sayılı kanun sonrası büyükşehir belediyelerinde oluşturulan hizmet birimlerinin incelenmesi ve bu birimlerin hizmet sunumlarının değerlendirilmesi: Antalya ili Elmalı ilçesi örneği”, Korkın (2019) “6360 sayılı kanuna yönelik halk algısının seçmen davranışına etkileri: Atça (Sultanhisar/Aydın) örneği” ve Akyol (2018) “Türkiye’de metropoliten yönetim: 6360 sayılı kanun bağlamında Balıkesir ilinde algılanan hizmet kalitesi üzerine bir araştırma” tezlerinde geliştirmiş oldukları ölçeklerden kendilerinden gerekli izinler alınarak oluşturulmuştur. Ekinci’nin (2020) geliştirmiş olduğu ölçekte Pearson korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Güvenirlik analizinde güven aralığı %95 olarak bulunmuştur. Özer’in (2019) geliştirmiş olduğu ölçeğin Cronbach’s Alpha değeri 0,894 olarak bulunmuştur. Korkın’ın (2019) geliştirmiş olduğu ölçekte elde edilen sonuçların güvenirliliği 0,77 ile güvenilir çıkmıştır.

Akyol'un (2018) geliştirmiş olduğu ölçeğin ise güvenilirlik katsayılarının 0,770 ile 0,901 arasında değiştiği ve yüksek değerlerde olduğu belirtilmiştir.

Çalışmada kullanılan ankette 7 demografik ve 35 likert tipi olmak üzere toplam 42 soru bulunmaktadır. Ayrıca anket; hizmet kalitesine yönelik sorular, katılım, temsil ile kaynak ve imkan olmak üzere 4 alt boyut içermektedir. Anket oluşturulurken yararlanılan anketlerle aynı alt boyutlara ait sorular irdelenmiş, böylelikle hata payı düşürölmek istenmiştir. Oluşturulan anket için pilot araştırması yapılmış olup Croncbach Alpha değeri 0.780 olarak bulunmuştur. Alt boyutların ise Croncbach Alpha değerlerine bakıldığı zaman hizmet kalitesine yönelik soruların 0,880, katılım boyutunun 0.701, temsil boyutunun 0,880, kaynak ve imkan boyutunun Croncbach Alpha değeri ise 0,755 olarak güvenilir bulunmuştur. Soruların cevaplanması kısmında ise “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, “katılmıyorum”, ve “kesinlikle katılıyorum” şeklinde 5’li Likert tipi uygulanmıştır.

3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın uygulama kısmında anket tekniği başvurulmuştur. Zaman ve maliyet kısıtlaması nedeniyle çalışma Bursa ilinin İznik ilçesine bağlı Boyalıca ve Elbeyli yeni mahallelerinde ve Orhangazi ilçesine bağlı Yeniköy, Narlıca, Çakırlı, Sölöz ve Yenisölöz yeni mahalleleri olarak sınırlandırılmıştır.

3.7. Araştırma Hipotezleri

Araştırmada uygulanan anket 4 boyutta toplanmıştır. Ele alınan boyutlar sırasıyla; hizmet kalitesi, katılım, temsil ve kaynak ve imkandır. Araştırmada kullanılacak hipotezler bu boyutlar etrafında oluşturulmuştur. Araştırmanın hipotezleri aşağıda belirtildiği gibidir.

H₁: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde hizmet kalitesi memnuniyeti ile katılım memnuniyeti arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₂: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde temsil memnuniyeti katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₃: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde hizmet kalitesi memnuniyeti katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₄: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde hizmet kalitesi, katılım, temsil ve kaynak ve imkan boyutu arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

H₅: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın memnuniyet düzeyi katılımcıların yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₆: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın memnuniyet düzeyi katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₇: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın memnuniyet düzeyi katılımcıların mesleğine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₈: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın kaynak ve imkanlara ilişkin memnuniyet düzeyi katılımcıların aylık gelirine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₉: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın memnuniyet düzeyi katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₁₀: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın memnuniyet düzeyi katılımcıların mesleğine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₁₁: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın kaynak ve imkanlara ilişkin memnuniyet düzeyi katılımcıların aylık gelirine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde araştırma bulguları neticesinde elde edilen verilerin analizi yer almaktadır.

4.1. Araştırmanın Analizi

Bu çalışmada verilerin analizinde SPSS 21.0 ve AMOS 22.0 istatistik yazılımlarından yararlanılmıştır. Ölçeklerin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları kapsamında açıklayıcı faktör analizi (AFA), doğrulayıcı faktör analizi (DFA), madde toplam korelasyonu, Cronbach's Alpha, yakınsak ve ayırt edici geçerlik için SCR (Scale Composit Reliability), AVE (çıkarılan ortalama varyans – average extracted variance), MSV (paylaşılan maksimum varyans -maximum shared variance) ve ASV (paylaşılan varyans ortalaması- average shared variance) testleri kullanılmıştır.

Açıklayıcı faktör analizi (AFA), birbiriyle ilişkili içerisinde bulunan birden fazla değişkeni bir araya getirerek, kavramsal olarak daha az sayıda anlamlı yeni değişkenler bulmayı, keşfetmeyi hedefleyen çok değişkenli bir istatistik olarak tanımlanabilir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Değişkenler arasında oluşan ilişkiden hareketle faktör bulmaya yönelik işlem açıklayıcı faktör analizinde gerçekleştirilir. Açıklayıcı faktör analizinde ilk olarak Kaiser-Meyer-Olkin ve Barlett's Küresellik Testi ile örneklemin yeterliliği tespit edilmeye çalışılır. Genel olarak $KMO > 0,70$ ve Barlett's Küresellik Testi için $p < 0,05$ olması beklenir. Çeşitli faktör oluşturma teknikleri olmakla birlikte en yaygın olarak kullanılan teknik temel bileşenler analizi tekniğidir. Öte yandan döndürülmüş faktör matrisi döndürme yöntemlerinden biri kullanılarak elde edilir. Sosyal bilim uygulamalarında en yaygın olarak dik döndürme yöntemlerinden varimax tekniği kullanılır. Varimax döndürmesi sonrasında maddelerin ait oldukları faktördeki yük değerleri, diğer faktörlerdeki yük değerleri ve birden fazla faktördeki yükler arasındaki fark incelenir. Faktör analizinde aynı yapıyı ölçme durumunda bulunmayan maddelerin ayıklanmasında faktör yük değerlerinin 0,40'tan yüksek olmasına dikkat edilir. Ayrıca

maddelerin tek bir faktörde yüksek yük değerine, diğer faktörlerde ise düşük yük değerine sahip olmasına (her maddenin en yüksek faktör yüküne sahip olduğu faktör dışındaki faktörlerle faktör yük farkının en az 0,10 olmasına) dikkat edilmelidir (Büyüköztürk, 2011).

Doğrulayıcı faktör analizi, içerisinde olduğu nesnenin durumu değişince meydana çıkan gizil değişkenler ile ilgili kuramların test edilmesine dayanan bir tekniktir. Oldukça ileri düzey araştırmalarda kullanılan ve oldukça gelişmiş bir teknik olan doğrulayıcı faktör analizi Daha önceden tanımlaması yapılmış ve sınırlandırılmış bir yapının, bir model olarak doğrulanıp doğrulanmadığının teste tabi tutulduğu analizdir. Doğrulayıcı faktör analizi yapısal eşitlik modellerinden biri olup yapısal eşitlik modellerinde öncelikle model uyumunun sağlanması gerekir. Model uyumunun değerlendirilmesinde yaygın olarak “Ki-kare istatistiğinin serbestlik derecesine oranı” (X^2/sd), “bireysel parametre tahminlerinin istatistiksel anlamlılığı” (t değeri), “kalıntılara dayanan uyum indeksleri” (SRMR, GFI), “bağımsız modele dayanan uyum indeksleri” (NNFI, CFI) ve “yaklaşık hataların ortalama karekökü (RMSEA)” olarak sınıflandırılan uyum indeksleri kullanılır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Model uyum indeksleri için beklenen katsayılar Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4

Model uyum indeksleri

Uyum İndeksleri	İyi Uyum	Mükemmel Uyum
X^2/sd	< 5	<3
SRMR	≤0,08	<0,05
GFI	≥0,90	>0,95
NNFI	≥0,90	>0,95
CFI	≥0,90	>0,95
RMSEA	≤0,10	<0,08

Kaynak: Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010

Cronbach's Alpha tekniği güvenirlik analizi kapsamı içerisinde yer alıp test puanları arasındaki tutarlığı incelemek amacıyla kullanılır. Cronbach's Alpha değeri i tutarlığı göstermektedir. Genellikle 0,70'in üzerinde olması beklenir. Diğer bir güvenirlik analizi yöntemi ise madde toplam korelasyonudur. Test maddelerinden alınan puanlar ile testin toplam puanı arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla kullanılan madde-toplam korelasyonunun genel olarak 0,30'tan yüksek olması beklenmekle birlikte 0,20'den yüksek maddeler de ölçekte bırakılabilir ve daha yüksek olan maddelerin bireyleri iyi derecede ayırt ettiği söylenbilir (Büyüköztürk, 2011).

SCR katsayısının 0,70'ten büyük olması bir komposit güvenirliği gösterir. Yakınsak geçerlilik için AVE katsayısının 0,50'ye eşit veya daha büyük ve SCR'den düşük olması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle yapı tarafından açıklanan varyans, ölçüm hatasından ve çapraz yüklemelerden daha büyük olmalıdır. AVE'nin, MSV ve ASV'den büyük olması ayırt edici geçerliği ifade etmektedir (Fornell ve Larcker, 1981).

Frekans ve yüzde tablosunda katılımcıların demografik bilgileri yer almaktadır. Ölçek ve alt boyut puanları ortalama, standart sapma, basıklık ve arpıklık değerlerinden oluşan betimsel istatistik tablosunda gösterilmiştir. Ölçek puanlarının normallik sınamasında basıklık (kurtosis) katsayısı ve arpıklık katsayısı (skewness) katsayıları dikkate alınmıştır. Sürekli bir değişkenden elde edilen puanların normal dağılım özelliğinde kullanılan basıklık (kurtosis) ve arpıklık (skewness) katsayılarının ± 1 sınırları içinde kalması puanların normal dağılımdan farklı bir sapma göstermediği şeklinde yorumlanabilir. Normal dağılım göstermeyen puanların uygun dönüşümleri (ters dönüşüm, logaritmik, karakk) yapılarak parametrik testler kullanılabilir (Büyüköztürk, 2011).

Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları sonrasında elde edilen ölçek ve alt boyut puanlarından normal dağılım göstermeyen (katılım, temsil) boyut puanlarının logaritmik dönüşümleri yapılarak ölçek toplam ve alt boyut puanlarının cinsiyet ve gelir düzeyine göre karşılaştırılmasında bağımsız iki örnekleme t testinden; yaş grupları, öğrenim düzeyi, meslek ve ikamet edilen mahalle değişkenlerine göre karşılaştırılmasında ANOVA testinden yararlanılmıştır. ANOVA testinde gruplar arasında anlamlı farklılık görüldüğünde farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla LSD post hoc

testinden yararlanılmıştır. Analizlerde istatistiksel anlamlılık düzeyi 0,05 ($p<0,05$) olarak kabul edilmiştir.

4.2. Araştırma Bulguları

4.2.1. Demografik Bulgular

Tablo 5'te katılımcıların demografik özelliklerine göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 5

Katılımcıların demografik özelliklerine göre dağılımı

Demografik Değişken	Gruplar	n	%
Cinsiyet	Erkek	328	74,5
	Kadın	112	25,5
Yaş grupları	30 yaş altı	28	6,4
	30-35 yaş	25	5,7
	36-41 yaş	35	8,0
	42-47 yaş	112	25,5
	48-53 yaş	65	14,8
	54-59 yaş	51	11,6
	60 yaş ve üstü	124	28,2
Öğrenim düzeyi	İlköğretim	326	74,1
	Lise	87	19,8
	Üniversite	27	6,1
Meslek	Ücretli çalışan	57	13,0
	Çiftçi	225	51,1
	Ev hanımı	50	11,4
Aylık gelir	Emekli	108	24,5
	5000TL altı	102	23,2
İkamet ettiği mahalle (Katılımcıların tamamı bulduğu mahallede 15 yıldan uzun süredir ikamet etmektedir)	5000TL ve üstü	338	76,8
	Boyalıca	66	15,0
	Elbeyli	61	13,9
	Yeniköy	65	14,8
	Narlıca	59	13,4
	Sölöz	63	14,3
	Yenisölöz	63	14,3
	Çakırlı	63	14,3

Araştırmaya katılan 440 mahalle sakininin %74,5'i erkek, %25,5'i kadındır. Kadın katılımcılar genel olarak anket uygulamasına katılmak istememişlerdir. Bunun sebebi olarak kırsal kesimde yaşayan kadın vatandaşların çekindiği saptanmıştır. Katılımcıların

%6,4'ü 30 yaş altı, %5,7'si 30-35 yaş, %8'i 36-41 yaş, %25,5'i 42-47 yaş, %14,8'i 48-53 yaş, %11,6'sı 54-59 yaş, %28,2'si 60 yaş ve üstü yaş grubundadır. Bu bağlamda mahalle sakinlerinin çoğunun 60 yaş ve üzeri olduğu tespit edilmiştir. Genç kesimin daha çok iş bulmak için şehirlere taşındığı belirtilmiştir. Katılımcıların %74,1'i ilköğretim, %19,8'i lise, %6,1'i üniversite düzeyinde öğrenim görmüştür. Mahalle sakinlerinin çoğunun ilköğretim mezunu olmalarının sebebi olarak küçük yaşta ailelerinin okula göndermemesi söylenmektedir. Katılımcıların %13'ü ücretli çalışan (kamu ve özel sektör), %51,1'i çiftçi, %11,4'ü ev hanımı, %24,5'i emeklidir. Örneklem mahallelerinin tamamının tarımla uğraşması çiftçilik mesleğinin fazla olduğunu kanıtlamıştır. Katılımcıların %23,2'sinin aylık geliri 5000TL altı, %76,8'inin 5000TL ve üstüdür. Katılımcıların tümü buldukları mahallede 15 yıldan uzun süredir ikamet etmekte olup %15'i Boyalıca mahallesinde, %13,9'u Elbeyli, %14,8'i Yeniköy, %13,4'ü Narlıca, %14,3'ü Sölöz, %14,3'ü Yenisölöz ve %14,3'ü Çakırlı mahallelerinde ikamet etmektedir.

4.2.3. Mahalleye Dönüşen Belde Belediyelerinde Halkın Memnuniyeti Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Faktör Analizi Bulguları

Mahalleye Dönüşen Belde Belediyelerinde Halkın Memnuniyeti Ölçeği için ulaşılan 440 katılımcıdan elde edilen verilerin açıklayıcı faktör analizi açısından uygunluğu için incelenen KMO değeri 0,877 ve Bartlett Küresellik testi ki-kare istatistiğinin anlamlı olarak tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Buna göre 440 katılımcıdan oluşan araştırma örneklemini yeterlidir. Tablo 6'da ölçeğin 35 madde ve 4 boyut (hizmet kalitesi, katılım, temsil, kaynak ve imkan) olarak planlanan yapısı ile gerçekleştirilen açıklayıcı faktör analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 6

Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın memnuniyeti ölçeği açıklayıcı faktör analizi bulguları

KMO- Örneklem Yeterlilik Ölçümü	0,877
Bartlett's Küresellik Testi (X^2)	8554,938
Sd	595
P	0,000
Özdeğer	9,823 3,173 2,860 1,861
Varyans (%)	14,717 10,000 8,488 8,265

*: Ters kodlanan madde

Açıklayıcı faktör analizinde elde edilen özdeğerler incelendiğinde dört faktörün de özdeğerinin 1'in üzerinde olduğu, 4 faktörün açıkladığı toplam varyansın %41,47 düzeyinde ve oldukça düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan ölçekte çok sayıda binişik madde (birden fazla boyutta yüksek faktör yükü), ait oldukları boyutta faktör yükü 0,30'dan düşük ve diğer boyutlarda faktör yükü yüksek çok sayıda madde tespit edilmiştir. Ölçeğin planlanan yapısına uygun olmayan söz konusu maddeler aşamalı olarak çıkarılarak tekrarlanan açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına Tablo 7'de yer verilmiştir.

Tablo 7

Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın memnuniyeti ölçeği varimax döndürmeli açıklayıcı faktör analizi bulguları

Madde ve Boyut	1	3	4	2
Hizmet Kalitesi				
3.Belediyemiz kapatıldıktan sonra kanalizasyon hizmeti konusunda sorun yaşanmaktadır.*	0,716	-0,030	0,114	0,321
4.Belediyemiz kapatıldıktan sonra çöplerin toplanması konusunda sorun yaşanmaktadır.*	0,856	0,255	0,045	0,106
5.Belediyemiz kapatıldıktan sonra çevre temizliği (cadde, sokak, pazar yeri) konusunda sorun yaşanmaktadır.*	0,832	0,270	0,035	0,098
6.Belediyemiz kapatıldıktan sonra ulaşım hizmeti konusunda sorun yaşanmaktadır.*	0,727	0,067	-0,001	0,211
7.Belediyemiz kapatıldıktan sonra imar hizmeti konusunda sorun yaşanmaktadır.*	0,638	0,261	0,022	0,156
Katılım				
15.Vatandaşa yerel yöneticilerden daha fazla hesap sorabilme imkânı getirilmiştir.	0,154	0,227	-0,065	0,788
16.Kanun, şeffaf yönetim anlayışına hizmet etmektedir.	0,228	0,180	-0,077	0,807
17.Belde halkının kendini yönetme hakkı elinden alınmıştır.*	0,218	0,237	0,143	0,609
18.Hizmetlere ulaşım kolaylaşmıştır.	0,321	0,373	0,068	0,489
Temsil				
25.Belediye başkanının mahallemizi yeteri kadar temsil ettiğini düşünüyorum.	0,121	0,793	-0,094	0,318
26.Belediye meclisinin mahalleyi temsil ettiğini düşünüyorum.	0,141	0,720	-0,077	0,323
27.Belediye meclis toplantılarında alınacak kararlarda mahallemiz etkilidir.	0,164	0,740	0,061	0,103
28.Belediyemiz bizim beğenilerimize uygun birtakım sosyal faaliyetler düzenler.	0,209	0,713	0,031	0,119
Kaynak ve İmkan				
32.Büyükşehir ve ilçe belediyelerinde personel sayısı artmıştır.	0,063	0,027	0,899	0,003
33.Büyükşehir ve ilçe belediyelerinde araç geçiş sayısı artmıştır.	0,041	-0,029	0,953	0,010
34.Büyükşehir ve ilçe belediyelerinde ekipman sayısı artmıştır.	0,046	-0,022	0,951	0,000
Varyans (%)	20,072	16,855	16,821	14,408
Toplam Varyans (%)			68,156	

*: Ters kodlanan madde

Açıklayıcı faktör analizinin son aşamasında ölçekte kalan 16 maddenin 4 boyutta toplandığı, madde faktör yüklerinin 0,40'tan yüksek olduğu, maddelerin ait oldukları faktörde yüksek, diğer boyutlarda düşük faktör yüküne sahip oldukları ve boyutlar

arasındaki faktör yükleri arasındaki farkın 0,10'dan yüksek olduğu (binişiklik sorunu olmadığı) tespit edilmiştir. Açıklanan toplam varyans incelendiğinde 4 boyut ve 35 maddeden oluşan yapıdan elde edilen toplam varyanstan (%41,47) çok daha yüksek varyans (%68,16) elde edildiği tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle son yapıda kalan 16 maddenin mahalleye dönüşen belde belediyelerinden halkın memnuniyetini açıklama gücü, 35 madde ile elde edilen açıklama gücünden oldukça yüksektir. Açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ölçekte kalan 16 madde ve 4 boyutlu yapıda geçerli olduğu tespit edilmiştir. Faktör analizi sonucuna göre ankette yer alan hizmet kalitesine ait soru 1-8-9-10-11-12-13-14, katılıma ait 19-20-21-22-23-24, temsile ait 29, kaynak ve imkana ait ise 30-31-35 numaralı sorular çıkartılmıştır.

Mahalleye Dönüşen Belde Belediyelerinde Halkın Memnuniyeti Ölçeğinde kalan 16 madde ve 4 boyutlu yapısı (hizmet kalitesi, katılım, temsil, kaynak ve imkan) ile gerçekleştirilen doğrulayıcı uyum indeksleri Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8

Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın memnuniyeti ölçeği doğrulayıcı faktör analizinde elde edilen model uyum indeksleri

Model Uyum İndeksleri	16 madde 4 boyut	16 madde 4 boyut*
X ² /sd (p)	3,935	2,745
SRMR	0,068	0,057
GFI	0,897	0,926
NNFI	0,912	0,948
CFI	0,928	0,958
RMSEA	0,082	0,063
Faktörler arası korelasyon	0,07 / 0,68	0,07 / 0,66
Faktör yükü	0,56 / 0,95	0,57 / 0,95
Kovaryans bağlantısı	-	m4-m5, m15-m17

*: Kovaryans bağlantıları sonrası

Doğrulayıcı faktör analizi ilk sonuçlarına göre madde faktör yüklerinin uygun aralıklarda olduğu, model uyum indekslerinden yalnızca GFI indeksinin uygun düzeyde olmadığı, uygun modifikasyon önerileri dikkate alınarak iki madde çifti arasında kovaryans bağlantısı (m4-m5, m15-m17) kurulması sonucu diğer model uyum indekslerinin tamamının uygun düzeylere ulaştığı ve ölçeğin yapısal geçerliğinin sağlandığı tespit edilmiştir.

Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi sonucu elde edilen faktör yükleri, faktör yüklerine ait t değerleri ve güvenirlik analizi kapsamında elde edilen madde toplam korelasyonu ve Cronbach's Alpha katsayıları Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9

Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın memnuniyeti ölçeğine ait doğrulayıcı faktör analizi, ayırt edici, yakınsak geçerlik ve güvenirlik bulguları

Madde ve Boyut	Std. β	t	r	α	SCR	AVE	MSV	ASV
Hizmet Kalitesi				0,86	0,84	0,51	0,27	0,17
3.Belediyemiz kapatıldıktan sonra kanalizasyon hizmeti konusunda sorun yaşanmaktadır.*	0,74		0,57					
4.Belediyemiz kapatıldıktan sonra çöplerin toplanması konusunda sorun yaşanmaktadır.*	0,75	13,97**	0,68					
5.Belediyemiz kapatıldıktan sonra çevre temizliği (cadde, sokak, pazar yeri) konusunda sorun yaşanmaktadır.*	0,72	13,24**	0,66					
6.Belediyemiz kapatıldıktan sonra ulaşım hizmeti konusunda sorun yaşanmaktadır.*	0,71	13,40**	0,53					
7.Belediyemiz kapatıldıktan sonra imar hizmeti konusunda sorun yaşanmaktadır.*	0,63	12,00**	0,55					
Katılım				0,77	0,80	0,50	0,02	0,01
15.Vatandaşa yerel yöneticilerden daha fazla hesap sorabilme imkânı getirilmiştir.	0,77		0,48					
16.Kanun, şeffaf yönetim anlayışına hizmet etmektedir.	0,76	14,18**	0,50					
17.Belde halkının kendini yönetme hakkı elinden alınmıştır.*	0,65	11,17**	0,50					
18.Hizmetlere ulaşım kolaylaşmıştır.	0,63	11,98**	0,56					
Temsil				0,81	0,82	0,54	0,27	0,13
25.Belediye başkanının mahallemizi yeteri kadar temsil ettiğini düşünüyorum.	0,89		0,50					
26.Belediye meclisinin mahalleyi temsil ettiğini düşünüyorum.	0,83	19,52**	0,49					
27.Belediye meclis toplantılarında alınacak kararlarda mahallemiz etkilidir.	0,58	12,59**	0,46					
28.Belediyemiz bizim beğenilerimize uygun birtakım sosyal faaliyetler düzenler.	0,58	12,55**	0,47					
Kaynak ve İmkan				0,93	0,93	0,83	0,24	0,12
32.Büyükşehir ve ilçe belediyelerinde personel sayısı artmıştır.	0,82		0,27					
33.Büyükşehir ve ilçe belediyelerinde araç gereç sayısı artmıştır.	0,95	25,61**	0,25					
34.Büyükşehir ve ilçe belediyelerinde ekipman sayısı artmıştır.	0,95	25,61**	0,25					
Ölçeğin tümüne ait Cronbach's Alpha (α)				0,85				

**p<0,01

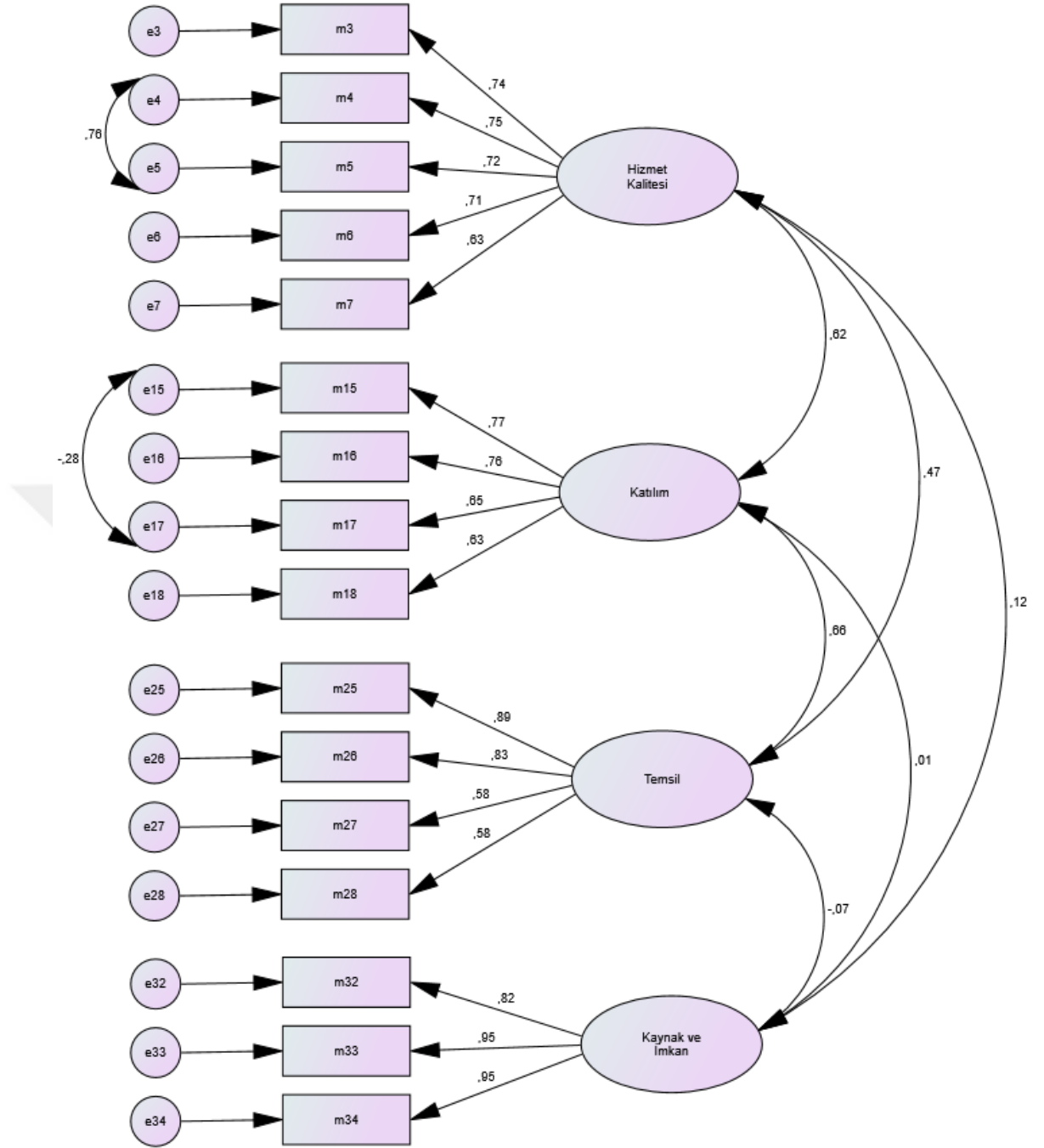
r: Madde toplam korelasyonu

Açıklayıcı faktör analizi sonucu ölçekte kalan 16 madde ve 4 boyutlu (hizmet kalitesi, katılım, temsil, kaynak ve imkan) yapı ile gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizi sonucunda model uyum indekslerinin iyi ve çok iyi düzeylerde olduğu, madde faktör yüklerinin 0,63 ile 0,95 aralığında ve t değerlerinin anlamlı olduğu ($p < 0,01$) ve yapı geçerliğinin doğrulandığı görülmektedir. Ölçeğin tümüne ait Cronbach's Alpha katsayısı 0,85, alt boyutların Cronbach's Alpha katsayıları; hizmet kalitesi 0,86 / katılım 0,77 / temsil 0,81 / kaynak ve imkan 0,93 ve madde-toplam korelasyonlarının 0,20'den yüksek olduğu (0,25 ile 0,68 aralığında) tespit edilmiştir. Ölçeğin tüm boyutlarında komposit güvenirlik ($SCR > 0,70$), yakınsak geçerlilik ($SCR > AVE > 0,50$) ve ayırt edici geçerlik ($AVE > MSV$ ve $AVE > ASV$) olduğu tespit edilmiştir.

Yakınsak geçerlilik, değişkenlerle ilişkili ifadelerin faktörle oluşturmuş oldukları ilişkiyi ifade etmektedir. Bu geçerliliğin kabulü için SCR değerlerinin AVE değerlerinden hem büyük olması hem de AVE değerinin 0,50'den büyük olması gerekmektedir. MSV (Maximum Squared Variance) ise "Maksimum Paylaşılan Varyansın Karesi" olarak herhangi faktörün herhangi bir diğer faktörle paylaştığı en yüksek varyansın karesidir (Yaşlıoğlu, 2017: 83).

Geçerlik ve güvenirlik analizi bulgularına göre Mahalleye Dönüşen Belde Belediyelerinde Halkın Memnuniyeti Ölçeğinin 16 madde ve 4 boyutlu yapısı (hizmet kalitesi, katılım, temsil, kaynak ve imkan) ile güvenilir ve geçerli bir ölçek olduğu tespit edilmiştir. Hizmet Kalitesi 6 madde, Katılım boyutu 3 madde, Temsil boyutu 4 madde ve Kaynak ve İmkan boyutu 3 maddeden oluşmaktadır.

Şekil 2. Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın memnuniyeti ölçeği doğrulayıcı faktör analizi diyagramı

4.2.4. Betimsel Bulgular

Tablo 10'da ölçek ve alt boyut puanlarının betimsel istatistiklerine yer verilmiştir.

Tablo 10

Ölçek ve alt boyut puanlarına ait betimsel istatistikler

Ölçek ve Boyut	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS	Ç.	B.
Hizmet Kalitesi	440	1	5	2,81	1,00	-0,05	-0,66
Katılım	440	1	5	1,70	0,62	-0,38	-0,29
Temsil	440	1	5	1,88	0,69	-0,02	-0,47
Kaynak ve İmkan	440	1	5	2,72	1,00	0,50	-0,75
MDBBHMÖ	440	1	5	2,28	0,55	0,24	-0,16

MDBBHMÖ: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın memnuniyeti ölçeği

Ç: Çarpıklık B: Basıklık

Tablo 10'a göre Mahalleye Dönüşen Belde Belediyelerinde Halkın Memnuniyeti Ölçeği puanı $2,28 \pm 0,55$ olarak tespit edilmiştir. Ölçekten alınabilecek en düşük (1) ve en yüksek (5) puanlar dikkate alındığında katılımcıların mahalleye dönüşen belde belediyelerinden memnuniyetinin düşük düzeyde ("katılmıyorum" aralığında) olduğu tespit edilmiştir. Boyutlar düzeyinde incelendiğinde en yüksek memnuniyetin sırasıyla hizmet kalitesi ($2,81 \pm 1,00$) ve kaynak ve imkanlar ($2,72 \pm 1,00$) konularında olduğu; buna karşın katılım ($1,70 \pm 0,62$) ve temsil ($1,88 \pm 0,69$) konularında memnuniyetin çok düşük düzeyde kaldığı tespit edilmiştir.

4.2.5. Mahalleye Dönüşen Belde Belediyelerinde Memnuniyet Değişkenleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Tablo 11'de mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın memnuniyet değişkenleri arasındaki Pearson Korelasyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 11

Memnuniyet değişkenleri arasındaki ilişki

Ölçek ve Boyut	1	2	3	4	5
1. Hizmet Kalitesi	1	0,54**	0,42**	0,10*	0,79**
2. Katılım		1	0,50**	0,15**	0,72**
3. Temsil			1	0,03	0,65**
4. Kaynak ve İmkan				1	0,51**
5. MDBBHMÖ					1

MDBBHMÖ: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın memnuniyeti ölçeği
**p<0,01

Tablo 11'e göre hizmet kalitesi memnuniyeti ile katılım ($r=0,54$; $p<0,05$), temsil ($r=0,42$; $p<0,05$) ve kaynak ve imkanlar ($r=0,10$; $p<0,05$) memnuniyet düzeyleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda hizmet kalitesine yönelik memnuniyet veya memnuniyetsizlik duyan kişi katılım, temsil, kaynak ve imkan boyutlarında da aynı düşünceye sahiptir.

H₁ Kabul: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde hizmet kalitesi memnuniyeti ile katılım memnuniyeti arasında anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,54$; $p<0,05$).

H₂ Kabul: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde hizmet kalitesi memnuniyeti ile temsil memnuniyeti arasında anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,42$; $p<0,05$).

H₃ Kabul: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde hizmet kalitesi memnuniyeti ile kaynak ve imkan memnuniyeti arasında anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,10$; $p<0,05$).

Tablo 11'e göre katılım memnuniyeti ile temsil ($r=0,50$; $p<0,05$) ve kaynak ve imkanlar ($r=0,15$; $p<0,05$) memnuniyet düzeyleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

H₄ Kabul: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde katılım memnuniyeti ile temsil memnuniyeti arasında anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,50$; $p<0,05$).

H₅ Kabul: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde katılım memnuniyeti ile kaynak ve imkan memnuniyeti arasında anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,15$; $p<0,05$).

4.2.6. Mahalleye Dönüşen Belde Belediyelerinde Memnuniyet Puanlarının Katılımcıların Özelliklerine Göre Karşılaştırılması

Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde memnuniyet puanlarının katılımcıların cinsiyetine göre karşılaştırılmasına ait bağımsız iki örneklem t testi sonuçları Tablo 12’de yer almaktadır.

Tablo 12
Memnuniyet değişkenlerinin cinsiyete göre karşılaştırılması

Ölçek ve Boyut	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	P
Hizmet Kalitesi	Erkek	328	2,78	1,00	-1,06	0,288
	Kadın	112	2,90	1,00		
Katılım	Erkek	328	1,68	0,61	-1,24	0,215
	Kadın	112	1,74	0,64		
Temsil	Erkek	328	1,84	0,69	-2,56	0,011
	Kadın	112	2,02	0,69		
Kaynak ve İmkan	Erkek	328	2,71	1,01	-0,11	0,915
	Kadın	112	2,73	0,99		
MDBBHMÖ	Erkek	328	2,25	0,55	-1,53	0,127
	Kadın	112	2,35	0,55		

MDBBHMÖ: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın memnuniyeti ölçeği

Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde temsile ilişkin memnuniyet puanlarının katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,56$; $p<0,05$). Kadın katılımcıların mahalleye dönüşen belde belediyelerinde temsile ilişkin memnuniyet düzeyi, erkek katılımcıların memnuniyet düzeyine göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bunun sebebinin ise belediye ile ilgili işlerde erkek vatandaşların daha çok ilgili olması, kadın vatandaşların ise bu konularda daha geri planda olduğu varsayımında bulunabilir.

H₆ Kabul: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde temsil memnuniyeti katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t=-2,56$; $p<0,05$).

Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde hizmet kalitesi, katılım, kaynak ve imkan ve genel olarak memnuniyetin cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) tespit edilmiştir.

H₇: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde hizmet kalitesi memnuniyeti katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₇ Ret: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde hizmet kalitesi memnuniyeti katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (**p>0,05**).

Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde memnuniyet puanlarının katılımcıların yaş gruplarına göre karşılaştırılmasına ait ANOVA testi sonuçları Tablo 13'de yer almaktadır.

Tablo 13
Memnuniyet değişkenlerinin yaş gruplarına göre karşılaştırılması

Ölçek ve Boyut	Yaş Grupları	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Hizmet Kalitesi	A-30 yaş altı	28	2,84	0,92	0,38	0,890
	B-30-35 yaş	25	2,94	0,83		
	C-36-41 yaş	35	2,97	0,91		
	D-42-47 yaş	112	2,78	0,94		
	E-48-53 yaş	65	2,69	1,01		
	F-54-59 yaş	51	2,82	1,06		
	G-60 yaş ve üstü	124	2,82	1,10		
Katılım	A-30 yaş altı	28	1,79	0,43	0,97	0,444
	B-30-35 yaş	25	1,78	0,80		
	C-36-41 yaş	35	1,72	0,67		
	D-42-47 yaş	112	1,71	0,60		
	E-48-53 yaş	65	1,58	0,50		
	F-54-59 yaş	51	1,78	0,73		
	G-60 yaş ve üstü	124	1,66	0,61		
Temsil	A-30 yaş altı	28	1,75	0,53	0,81	0,558
	B-30-35 yaş	25	1,93	0,66		
	C-36-41 yaş	35	1,85	0,80		
	D-42-47 yaş	112	1,90	0,62		
	E-48-53 yaş	65	1,86	0,62		
	F-54-59 yaş	51	2,05	0,85		
	G-60 yaş ve üstü	124	1,83	0,73		
Kaynak ve İmkan	A-30 yaş altı	28	2,94	1,15	1,23	0,292
	B-30-35 yaş	25	2,77	0,92		
	C-36-41 yaş	35	2,70	1,04		
	D-42-47 yaş	112	2,68	0,98		
	E-48-53 yaş	65	2,49	0,85		
	F-54-59 yaş	51	2,63	1,00		
	G-60 yaş ve üstü	124	2,85	1,06		
TOPLAM	A-30 yaş altı	28	2,33	0,51	0,72	0,632
	B-30-35 yaş	25	2,35	0,49		
	C-36-41 yaş	35	2,31	0,55		
	D-42-47 yaş	112	2,27	0,51		
	E-48-53 yaş	65	2,16	0,54		
	F-54-59 yaş	51	2,32	0,59		

G-60 yaş ve üstü	124	2,29	0,60
------------------	-----	------	------

MDBBHMÖ: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın memnuniyeti ölçeği

Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde memnuniyet puanlarının katılımcıların yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) tespit edilmiştir.

H₈: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın memnuniyet düzeyi katılımcıların yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₈ Ret. Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın memnuniyet düzeyi katılımcıların yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (**$p>0,05$**).

Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde memnuniyet puanlarının katılımcıların öğrenim düzeyine göre karşılaştırılmasına ait ANOVA testi sonuçları Tablo 14’de yer almaktadır.

Tablo 14

Memnuniyet değişkenlerinin öğrenim düzeyine göre karşılaştırılması

Ölçek ve Boyut	Öğrenim Düzeyi	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Hizmet Kalitesi	A-İlköğretim	326	2,78	1,02	0,94	0,391
	B-Lise	87	2,94	0,89		
	C-Üniversite	27	2,73	1,06		
Katılım	A-İlköğretim	326	1,68	0,61	0,35	0,704
	B-Lise	87	1,72	0,58		
	C-Üniversite	27	1,78	0,77		
Temsil	A-İlköğretim	326	1,89	0,68	1,45	0,236
	B-Lise	87	1,89	0,65		
	C-Üniversite	27	1,74	0,95		
Kaynak ve İmkan	A-İlköğretim	326	2,75	0,98	0,69	0,502
	B-Lise	87	2,67	1,00		
	C-Üniversite	27	2,53	1,25		
TOPLAM	A-İlköğretim	326	2,28	0,56	0,42	0,658
	B-Lise	87	2,30	0,49		
	C-Üniversite	27	2,19	0,67		

MDBBHMÖ: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın memnuniyeti ölçeği

Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde memnuniyet puanlarının katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) tespit edilmiştir.

H₉: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın memnuniyet düzeyi katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₉ Ret: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın memnuniyet düzeyi katılımcıların öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (**p>0,05**).

Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde memnuniyet puanlarının katılımcıların mesleğine göre karşılaştırılmasına ait ANOVA testi sonuçları Tablo 15’de yer almaktadır.

Tablo 15

Memnuniyet değişkenlerinin mesleğe göre karşılaştırılması

Ölçek ve Boyut	Meslek	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Hizmet Kalitesi	A-Ücretli çalışan	57	2,87	0,94	1,59	0,192
	B-Çiftçi	225	2,89	0,94		
	C-Ev hanımı	50	2,72	0,98		
	D-Emekli	108	2,66	1,15		
Katılım	A-Ücretli çalışan	57	1,84	0,73	1,85	0,137
	B-Çiftçi	225	1,69	0,56		
	C-Ev hanımı	50	1,66	0,58		
	D-Emekli	108	1,65	0,67		
Temsil	A-Ücretli çalışan	57	1,86	0,84	0,30	0,821
	B-Çiftçi	225	1,89	0,61		
	C-Ev hanımı	50	1,86	0,57		
	D-Emekli	108	1,89	0,81		
Kaynak ve İmkan	A-Ücretli çalışan	57	2,54	1,03	1,86	0,135
	B-Çiftçi	225	2,82	1,00		
	C-Ev hanımı	50	2,65	0,92		
	D-Emekli	108	2,62	1,01		
TOPLAM	A-Ücretli çalışan	57	2,28	0,57	1,35	0,259
	B-Çiftçi	225	2,32	0,51		
	C-Ev hanımı	50	2,22	0,52		
	D-Emekli	108	2,20	0,63		

MDBBHMÖ: Mahalleye Dönüşen Belde Belediyelerinde Halkın Memnuniyeti Ölçeği

Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde memnuniyet puanlarının katılımcıların mesleğine göre anlamlı farklılık göstermediği (**p>0,05**) tespit edilmiştir.

H₁₀: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın memnuniyet düzeyi katılımcıların mesleğine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₁₀ Ret: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın memnuniyet düzeyi katılımcıların mesleğine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (**p>0,05**).

Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde memnuniyet puanlarının katılımcıların aylık gelire göre karşılaştırılmasına ait bağımsız iki örneklem t testi sonuçları Tablo 16'da yer almaktadır.

Tablo 16

Memnuniyet değişkenlerinin aylık gelir göre karşılaştırılması

Ölçek ve Boyut	Aylık Gelir	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Hizmet Kalitesi	5000TL altı	102	2,80	1,00	-0,15	0,878
	5000TL ve üstü	338	2,82	1,00		
Katılım	5000TL altı	102	1,75	0,68	0,83	0,408
	5000TL ve üstü	338	1,68	0,60		
Temsil	5000TL altı	102	2,01	0,78	1,86	0,063
	5000TL ve üstü	338	1,84	0,66		
Kaynak ve İmkan	5000TL altı	102	2,54	0,99	-2,10	0,037
	5000TL ve üstü	338	2,77	1,00		
MDBBHMÖ	5000TL altı	102	2,27	0,60	-0,09	0,929
	5000TL ve üstü	338	2,28	0,54		

MDBBHMÖ: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın memnuniyeti ölçeği

Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde kaynak ve imkanlara ilişkin memnuniyet puanlarının katılımcıların aylık gelirine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,10$; $p<0,05$).

H₁₁ Kabul: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın kaynak ve imkanlara ilişkin memnuniyet düzeyi katılımcıların aylık gelirine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (**t=-2,10**; **p<0,05**).

Aylık geliri 5000 TL ve üstü olan katılımcıların mahalleye dönüşen belde belediyelerinde kaynak ve imkanlara ilişkin memnuniyet düzeyi, aylık geliri 5000 TL altı olan katılımcıların memnuniyet düzeyine göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde hizmet kalitesi, katılım, temsil ve genel olarak memnuniyetin aylık gelire göre anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) tespit edilmiştir.

Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde memnuniyet puanlarının katılımcıların ikamet ettiği mahalleye göre karşılaştırılmasına ait ANOVA testi sonuçları Tablo 17’de yer almaktadır.

Tablo 17

Memnuniyet değişkenlerinin ikamet edilen mahalleye göre karşılaştırılması

Ölçek ve Boyut	Mahalle	N	$\bar{X}$	SS	F	p	Anlamlı Fark
Hizmet Kalitesi	A-Boyalıca	66	3,15	0,72	17,86	0,000	A,B,D,E>C,F,G
	B-Elbeyli	61	3,27	0,79			
	C-Yeniköy	65	2,65	1,03			
	D-Narlıca	59	3,24	0,92			
	E-Sölöz	63	3,04	0,84			
	F-Yenisölöz	63	2,17	0,89			
	G-Çakırlı	63	2,18	1,07			
Katılım	A-Boyalıca	66	1,86	0,56	16,41	0,000	A,B,D,>C,F,G
	B-Elbeyli	61	1,88	0,55			
	C-Yeniköy	65	1,53	0,76			
	D-Narlıca	59	1,84	0,44			
	E-Sölöz	63	1,73	0,40			
	F-Yenisölöz	63	1,61	0,67			
	G-Çakırlı	63	1,44	0,71			
Temsil	A-Boyalıca	66	1,90	0,73	5,40	0,000	A,D,E,F>G
	B-Elbeyli	61	1,86	0,58			
	C-Yeniköy	65	1,77	0,69			
	D-Narlıca	59	2,08	0,68			
	E-Sölöz	63	2,01	0,68			
	F-Yenisölöz	63	2,00	0,72			
	G-Çakırlı	63	1,56	0,64			
Kaynak ve İmkan	A-Boyalıca	66	2,52	1,05	18,91	0,000	B,E>A,C,F,G A,C,D,F>G
	B-Elbeyli	61	3,57	0,82			
	C-Yeniköy	65	2,41	0,93			
	D-Narlıca	59	2,80	0,85			
	E-Sölöz	63	3,13	1,06			
	F-Yenisölöz	63	2,57	0,92			
	G-Çakırlı	63	2,08	0,55			
TOPLAM	A-Boyalıca	66	2,36	0,48	22,63	0,000	B>A,C,F,G D,E>C,F,G
	B-Elbeyli	61	2,65	0,40			
	C-Yeniköy	65	2,09	0,59			
	D-Narlıca	59	2,49	0,41			
	E-Sölöz	63	2,48	0,38			
	F-Yenisölöz	63	2,09	0,53			
	G-Çakırlı	63	1,82	0,55			

MDBBHMÖ: Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde halkın memnuniyeti ölçeği

Mahalleye dönüşen belde belediyelerinde hizmet kalitesi (F=17,86; p<0,05), katılım (F=16,41; p<0,05), temsil (F=5,40; p<0,05), kaynak ve imkan (F=18,91; p<0,05) ve

memnuniyet toplam ($F=22,63$; $p<0,05$) puanlarının katılımcıların ikamet ettiği mahalleye göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD post hoc testi sonuçlarına göre;

Hizmet Kalitesine İlişkin:

A,B,D,E>C,F,G

- Boyalıca, Elbeyli, Narlıca ve Sölöz mahallelerinde ikamet eden katılımcıların hizmet kalitesine ilişkin memnuniyet düzeyi, Yeniköy, Yenisölöz ve Çakırlı mahallelerinde ikamet eden katılımcıların memnuniyet düzeyine göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Katılıma İlişkin:

A,B,D,>C,F,G

- Boyalıca, Elbeyli ve Narlıca mahallelerinde ikamet eden katılımcıların katılıma ilişkin memnuniyet düzeyi, Yeniköy, Yenisölöz ve Çakırlı mahallelerinde ikamet eden katılımcıların memnuniyet düzeyine göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Temsile İlişkin:

A,D,E,F>G

- Boyalıca, Narlıca, Sölöz ve Yenisölöz mahallelerinde ikamet eden katılımcıların temsile ilişkin memnuniyet düzeyi, Çakırlı mahallesinde ikamet eden katılımcıların memnuniyet düzeyine göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Kaynak ve İmkanlara İlişkin:

B,E>A,C,F,G
A,C,D,F>G

- Boyalıca ve Sölöz mahallelerinde ikamet eden katılımcıların kaynak ve imkanlara ilişkin memnuniyet düzeyi, Yeniköy, Yenisölöz ve Çakırlı mahallelerinde ikamet eden katılımcıların memnuniyet düzeyine göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

-Boyalıca, Yeniköy, Narlıca ve Yenisölöz mahallelerinde ikamet eden katılımcıların kaynak ve imkanlara ilişkin memnuniyet düzeyi, Çakırlı mahallesinde ikamet eden katılımcıların memnuniyet düzeyine göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Toplam Memnuniyet:

B>A,C,F,G
D,E>C,F,G

- Elbeyli mahallesinde ikamet eden katılımcıların belde belediyesine ilişkin memnuniyet düzeyi, Boyalıca, Yeniköy, Yenisölöz ve Çakırlı mahallelerinde ikamet eden katılımcıların memnuniyet düzeyine göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

-Narlıca ve Sölöz mahallelerinde ikamet eden katılımcıların belde belediyesine ilişkin memnuniyet düzeyi, Yeniköy, Yenisölöz ve Çakırlı mahallelerinde ikamet eden katılımcıların memnuniyet düzeyine göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 18

Araştırma hipotezlerinin kabul ve ret durumlarını gösterir tablo

Hipotezler	Anlamlılık	Sonuç
Hipotez 1	$r=0,54; p<0,05$	Kabul Edildi.
Hipotez 2	$r=0,42; p<0,05$	Kabul Edildi.
Hipotez 3	$r=0,10; p<0,05$	Kabul Edildi.
Hipotez 4	$r=0,50; p<0,05$	Kabul Edildi.
Hipotez 5	$r=0,15; p<0,05$	Kabul Edildi.
Hipotez 6	$t=-2,56; p<0,05$	Kabul Edildi.
Hipotez 7	$p>0,05$	Reddedildi.
Hipotez 8	$p>0,05$	Reddedildi.
Hipotez 9	$p>0,05$	Reddedildi.
Hipotez 10	$p>0,05$	Reddedildi.
Hipotez 11	$t=-2,10; p<0,05$	Kabul Edildi.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Büyük kentler daha geniş coğrafi alana ve daha fazla nüfusa sahip oldukları için diğer kentlere göre yönetimi daha zordur. Büyük kentlerde artan nüfus ve hızlı kentleşme insan ihtiyaçlarının daha fazla karşılanmasını gerek kılmıştır. Bu bağlamda 1980’li yıllardan itibaren Türkiye’de metropoliten alan yönetimi anlamında önemli reformlar gerçekleşmiştir. Büyükşehir belediye yönetimi yapılanması anlamında ilk önemli atılım, 1984 yılında kabul edilen 3030 sayılı Kanun’dur. Ardından günümüzdeki büyükşehir belediye idaresinin genel anlamda temelini oluşturan 2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu yürürlüğe girmiştir.

Büyükşehir belediye yönetim alanında son önemli yeniliklerin yasal temsilcisi olarak 6360 sayılı Kanun’u işaret etmek mümkündür. İlgili kanunla birlikte Türkiye’de büyükşehir belediye sınırları il mülki sınırlarına kadar ilçe belediyelerinin sınırları ise ilçe mülki sınırlarına kadar genişletilmiştir. 16 olan büyükşehir belediyesi sayısı 30’a yükselmiştir. Yeni büyükşehirlerde yer alan il özel idareleri, köy ve beldelerin tüzel kişiliklerine son verilmiştir. İl özel idarelerinin tüzel kişiliklerine son verilmesiyle birlikte yerini doldurması için illerde Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıkları kurulmuştur. Büyükşehir ve ilçe belediyelerin yetki ve görevleri yeniden düzenlenmiştir. Kanunun tüzel kişiliğine son verilen belde ve köylerde yaşayan vatandaşlar üzerinde olumlu ve olumsuz yankıları oluşmuştur.

Bu çalışmada özellikle tüzel kişiliğine son verilen beldelerde yaşayan vatandaşlara yapılan değişikliklerin uygulanmasından ne derecede memnun kaldıklarını tespit etmeye yarayan araştırma yapılmıştır. Araştırma örneklemi olarak Bursa iline bağlı İznik ve Orhangazi ilçeleri ele alınmıştır. İznik’e bağlı Boyalıca ve Elbeyli yeni mahalleleri, Orhangazi’ye bağlı Yeniköy, Çakırlı, Sölöz, Yenisölöz ve Narlıca yeni mahallerinde yaşayan vatandaşların 6360 sayılı yasanın uygulanmasındaki memnuniyet düzeyleri tespit edilmiştir. Araştırma anket uygulaması ile gerçekleştirilmiştir. Anket de 35 likert tipi soru ve 7 demografik soru bulunmaktadır. Sorular arasındaki ilişki 4 boyutta ele alınmaktadır. Bu boyutlar sırasıyla; hizmet kalitesi, katılım, temsil ve kaynak ve imkan boyutudur.

Toplanan veriler neticesinde vatandaşların beldelerin tüzel kişiliklerine son verilerek adeta kendi kendilerini yönetme durumunun ellerinden alındığı tespit edilmiştir. Bu noktada vatandaşlarda yoğun bir memnuniyetsizlik bulunmaktadır. Hizmetlerin sunumu noktasında kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre daha çok memnun oldukları tespit edilmiştir. Bunun sebebinin ise erkek katılımcılar tarafından kadınların belediye işlerinde daha geri planda oldukları ifade edilmiştir.

Yeni mahallelerde yaşayan vatandaşların yönetim anlamında mali açıdan zorluk çektikleri ifade edilmiştir. Belediye döneminde kendi kendilerini mali anlamda yönetme imkanının daha kolay olduğunu ifade eden vatandaşlar son yasal düzenlemeyle birlikte bu imkanın ortadan kalktığını ifade etmişlerdir. Kamusal mal ve hizmetlerin sunumunda yaşanan gecikmelerin sebebi olarak hizmet sunumuna verilen önemin yetersiz olduğu ifade edilmiştir.

Vatandaşların memnuniyetsizlik anlamında ifade ettikleri bir diğer husus ise yerel yöneticilere ulaşmakta zorluk çekmeleridir. Vatandaşlar yerel idarecilerle herhangi bir işi olduklarında bu yöneticilere ulaşamamaktadır. Ulaştıklarında ise kendilerinin talep ve isteklerine değer verilmediğini şikayet etmektedirler.

Elde edilen araştırma bulgularına göre en fazla memnuniyet düzeyinin İznik ilçesine bağlı Elbeyli mahallesinde olduğunu söylemek mümkündür. Bunun sebebinin ise mevcut ilçe belediye başkanının o mahalleden olduğu belirtilmiştir. En az memnuniyetin ise Çakırlı mahallesinde olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada toplanan veriler ışığında büyükşehir belediyeleri ve ilçe belediyeleri arasında yetki, görev ve kaynak kullanımının yeniden düzenlenmesine ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir. Bir diğer husus ise vatandaşların kamusal mal ve hizmetlere ulaşımında sıkıntı yaşamasıdır. 6360 sayılı Kanun öncesi mahallelerde yaşayan vatandaşlar yerel idarecilere ve hizmetlerin sunumuna olan erişimde güçlük çekmemektedirler. Ancak yapılan düzenleme ile kırsal kesimin ilçe belediyesine ve büyükşehir belediyesine ulaşmakta zorluk çektiği tespit edilmiştir. Bu doğrultuda kırsal kesimin ilçe belediyesine ve

büyükşehir belediyesine olan uzaklıkları konusunda yeniden yasal düzenleme gerekmektedir.

Kayar (2021)'in yapmış olduğu büyükşehirlerde tüzel kişiliklerine son verilen belde belediyelerindeki halkın memnuniyet düzeyleri araştırması sonuç itibariyle bu çalışmayla benzerlik göstermektedir. Manisa, Mardin, Ordu ve Tekirdağ illerinde 6360 sayılı Kanunla birlikte kapatılan belde belediyelerinde yaşayan vatandaşların memnuniyet düzeylerini ölçmek için yapılan anket araştırması sonucu memnuniyetsizlik olarak sonuçlanmıştır. Vatandaşların özellikle hizmet kalitesi yönünde memnun kalmadıkları, hizmetlerin sunumunda belediyelerin yetersiz kaldığı tespitinde bulunulmuştur. Bu çalışmada elde edilen sonuç ve Kayar (2021)'in yapmış olduğu çalışmada tüzel kişiliklerine son verilen belde belediyelerinde yaşayan vatandaşların kanunun getirdiği yenilik ve değişikliklerden memnun kalmadıkları sonucunu desteklemektedir.

Akyol (2018) ise Balıkesir ilinde tüzel kişiliğine son verilip mahalleye dönüşen yerlerde halkın memnuniyet düzeyini hizmet kalitesi yönünden ölçmek için anket araştırması yapmıştır. Araştırma bulgusu olarak belde belediyelerinde yaşayan vatandaşların kendi kendilerini yönetme yetkisinin elinden alındığı vurgulanarak bu durumun demokratik değerlerle örtüşmediği tespiti yapılmıştır. Yapılan çalışmada vatandaşların memnuniyet düzeylerini ölçmek için hem tüzel kişiliğine son verilen köylerde hem de tüzel kişiliğine son verilen beldelerde yaşayan vatandaşlara anket araştırması yapılmıştır. Araştırma sonucunda kapatılan beldelerde yaşayan vatandaşlarda memnuniyetsizlik bulunurken köylerde yaşayan vatandaşlarda ise memnuniyet algısı bulunmaktadır. Genel olarak bu çalışma ile Akyol (2018)'in yapmış olduğu çalışmanın sonucu benzerlik göstermektedir.

Öner ve Şahnagil (2020) yapmış oldukları çalışmada 6360 sayılı Kanun ile birlikte kamusal mal ve hizmetlerin sunumunda hangi düzeyde gelişim gerçekleştiğini tespit etmek istemiştir. Bunun için Balıkesir ilinde hem vatandaş olan hem de büyükşehir belediye meclis üyeleri sıfatında bulunan kişilere 5 demografik soru ve 37 önermeden meydana gelen anket araştırması uygulanmıştır. Araştırma sonucunda tüm meclis üyelerinin 6360 sayılı yasanın yerel halka yansımalarının olumsuz olarak sonuçlandığı görüşü bildirilmiştir.

Hizmetlerin sunumunda büyükşehir belediyelerinin yetersiz olduğu tespitinde bulunulmuştur.

Ekinci (2020) ise yapmış olduğu tez çalışmasında Hatay ilinde 6360 sayılı Kanun'dan sonra kapatılan belde belediyelerinde yaşayan halkın temsil ve hizmet kalitesi yönünden algısını ölçmek için Hatay ili Denizciler mahallesinden 250, Harbiye mahallesinden 370 ve Karaağaç mahallesinden 310 kişiye anket uygulanmıştır. Yapılan anket araştırması sonucunda yerel halkın 6360 sayılı Kanun'dan memnun kaldıkları tespitine ulaşılmıştır. Kanun öncesi hizmetlere ulaşımında güçlükler olduğu kanun sonrası ise bu durumun daha kolay hale geldiği sonucuna ulaşılmıştır. Ekinci (2018'in yapmış olduğu araştırma sonucu bu çalışmanın sonucu ile örtüşmemektedir.

Sonuç olarak tüzel kişiliğine son verilen bazı illerdeki beldelerde yaşayan vatandaşların 6360 sayılı Kanun'un getirdiği yenilik ve değişikliklerden memnun kaldığı tespitine ulaşılsa da genel itibariyle kanunun uygulamada sıkıntılar çıkardığı tespitine ulaşılmıştır. Vatandaşlar tüzel kişiliği kaldırılıp mahalleye dönüşen yerlerin kamusal mal ve hizmetlerin sunumundan mahrum kaldıklarını dile getirmiştir. Personel ve ekipman ihtiyacının yetersiz kalındığı yönünde tespitte ulaşılmıştır. Özellikle hizmet kalitesinin yetersiz oluşu vatandaşlar tarafından büyük bir memnuniyetsizlik bırakmaktadır. Bu bağlamda yeni yapılacak çalışmalara ve yerel idaricilere yol gösterecek saptamaları şu şekilde sıralayabiliriz:

- 6360 sayılı Kanun'un yeniden gözden geçirilip yeniden günümüz şartlarına göre uyarlanması gerekmektedir. Bu düzenleme yapılırken ise yerel halkın istek ve talepleri göz ardı edilmemelidir.
- Yerel halkın beklentilerini öğrenmeye yönelik halkın görüşünü almak için toplantılar düzenlenmelidir.
- Kanunun uygulayıcıları olan yerel yöneticilerin ve personellerinin görüşlerine başvurulmalıdır.
- Kanunun yerel halkta etkisini incelemek amacıyla yapılacak iller arası karşılaştırmalı analiz çalışması kanunun uygulamadaki etkilerini incelemeye daha çok fayda sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun, Kabul Tarihi: 27.06.1984, Resmi Gazete Yayım Tarihi: 09.07.1984, Sayı: 18453.
- 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, Kabul Tarihi: 10.07.2004, Resmi Gazete Yayım Tarihi: 23.7.2004, Sayı: 25531.
- 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, Kabul Tarihi: 22.02.2005, Resmi Gazete Yayım Tarihi: 04.03.2005, Sayı: 25745.
- 5393 sayılı Belediye Kanunu, Kabul Tarihi: 03.07.2005, Resmi Gazete Yayım Tarihi:13.07.2005, Sayı: 25874.
- 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kabul Tarihi: 12.11.2012, Resmi Gazete Yayım Tarihi: 06.12.2012, Sayı: 28489.
- 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kabul Tarihi: 21.01.2017, Sayı: 29976.
- Adeoti, O., George, O. and Adegboye, M. (2013). "Management Thought and Philosophy". Global Advanced Research Journal of Social Science (GARJSS), 2 (9), p. 212-220.
- Adıgüzel, Ş. (2012). "6360 sayılı yasanın Türkiye'nin yerel yönetim dizgesi üzerine etkileri: eleştirel bir değerlendirme". *Toplum ve Demokrasi*, 6 (13-14), s. 153-176.
- Akçakaya, M. (2003). "Fransa'da yerel yönetimler ve halkın karar alma sürecine katılımı". *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (1), s. 153-174.
- Akıllı, H. ve Özaslan, R. (2015). "6360 sayılı kanuna ilişkin literatür taraması". *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, (30), s. 155-184.
- Akman, Ç. ve Kalender, M. (2018). "Yerelde yeni bir merkezi yönetim birimi: yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığı". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 73 (4), s. 1025-1056.

- Aksu Kocatürk, G. (2021). “Türkiye’de kentleşme ve göç olgusuyla ilgili makalelerin dönemsel olarak incelenmesi”. *Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), s. 4-27.
- Akyol, İ. T. (2012). Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Ortaya Çıkış Sürecinin Günümüz Yerel Yönetim Sistemi Üzerine Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Akyol, M. (2017). Türkiye’de Yerel Yönetimlere Yönetişimin Eklemlenmesi: Yerel Yönetişim. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Kütahya.
- Alataş, Ş. (2019). “6360 sayılı kanun ve bu kanunun eleştirisi: merkeziyetçilikten yeniden merkeziyetçiliğe”. *Kent Akademisi*, 12 (39), s. 488-500.
- Aliağaoğlu, A. ve Uğur, A. (2016). “Osmanlı şehri”. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (38), s. 203-226.
- Altan, Y. ve Karaca, F. (2016). “Türk Metropoliten Şehir Yönetim Sistemindeki Değişime 6360 Sayılı Kanun’un Etkileri: Samsun Büyükşehir Belediyesi Örneği”. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14 (28), s. 553–585.
- Altan, Y. ve Karaca, F. (2016). “Türk metropoliten şehir yönetimi sistemindeki değişime 6360 sayılı kanunun etkileri: Samsun Büyükşehir Belediyesi örneği”. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14 (28), s. 553-584.
- Armağan, M. (2010). “Batı’da ve İslam medeniyetinde şehirlerin ontolojik kökenleri ve ayırt edici özellikleri”. *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 6 (23), s. 115-138.
- Arslan, C. (2009). Türkiye’de Yerel Yönetimler ve 2004 Sonrası Yerel Yönetim Reformu. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kentleşme ve Çevre Sorunları Bilim Dalı, Ankara.
- Aydın, A. (2019). “Türkiye’de ilk modern yerel yönetim denemesi olan Altıncı Daire-İ Belediye ile Sixieme Arrondissement karşılaştırması”. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11 (18), s. 2528- 9527.
- Aykaç, B. (1999). “Türkiye’de kamu yönetiminin küçültülmesi, yerel yönetimler ve yerel

demokrasinin amaçları”. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1 (99), s. 1-12.

Barlas, E. ve Karagöz, B. (2007). “Subsidiarite ilkesi: kavramsal bir çerçeve”. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), s. 155-174.

Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü Kanun Tasarısı, Kabul Tarihi: 08.10.2012, Sayı: B.02.0.KKG.0.10/101-649/4099.

Batar, H. (2021). “Kent estetik kurullarının kent estetiği kalitesine katkısı: Malatya örneği”. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3 (1), s. 39-52. DOI: 10.46482/ebyuiibfdergi.866923.

Bayram, P. (2017). “19. yüzyıl Osmanlı Devleti’nde kentleşme: yönetsel reformlar ile Osmanlı aydınlarının kent üzerine izlenimlerine dayalı karşılaştırmalı bir inceleme”. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (2), s. 227-244.

Beyazıt, E. ve Güneş, M. (2016). “Yeni yerel yönetim yasalarının sosyal politikaya katkıları”. *2. Uluslararası Çin’den Adriyatik’e Sosyal Bilimler Kongresi*, 2 (4), s. 78-89.

Bozlağan, R. ve Demirkaya, Y. (Ed). (2008). Tarkan Oktay: *Belediyenin Tarihsel Gelişimi*. Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.

Boztepe, M. (2019). “Anayasa mahkemesi kararları ışığında Türkiye’de yerel yönetimler-merkezi idare arasında görev ve yetki paylaşımının sınırları”. *Alanya Akademik Bakış*, 3 (1), s. 49-71. DOI:10.29023/alanyaakademik.485906.

Bulut, Y. ve Dönmez, D. (2020). “Türkiye’de büyükşehir yönetimlerine ilişkin değişim ve dönüşüm”. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3 (2), s. 283-297.

Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. 14. Baskı, Ankara: PEGEM Akademi.

Büyükşehir Belediyeleri Kanunu Tasarısı ile İçişleri, Avrupa Birliği Uyum ve Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları (1/768), Dönem: 22, Yasama Yılı: 2, S. Sayısı: 619, 3.3.2004.

- C. Fornell, D.F. Larcker (1981). Structural equation models with unobservable variables and measurement error: algebra and statistics. *J Mark Res*, 18: 382-388.
- Calabresi, S. G. ve Bickford, L. D. (2011). "Federalism and subsidiarity: perspectives from U.S. constitutional law". *Northwestern University School of Law Working Papers*.
- Canpolat, H. (2009). "Türk yerel yönetim sisteminde ölçek sorunu ve son dönemde yapılan düzenlemelerin değerlendirilmesi". *Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler*, (4), s. 529-545.
- Cavlak, H. (2017). "Subsidiarite (yerellik) ilkesi ve Avrupa Birliği çevre politikası". *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (11), s. 134-145.
- Cevher, Y. (2010). Türkiye’de Yerel Yönetim Yazını 1992-2007 Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi Üzerine Bir İnceleme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Hatay.
- Ceyhan, S. ve Tekkanat, S. (2018). "6360 sayılı kanun ve Ankara iline etkileri". *Bitlis Eren Üniversitesi Akademik İzdüşüm Dergisi*, 3 (2), s. 20-42.
- Chandler, J. A. (2011). *Local Government Today*. Manchester University Press: USA.
- Coşkun, B., Pank, Ç. ve Şen, E. (2019). "Metropolitan kent yönetimine geçiş: Türkiye ve İtalya örnekleri". *Uluslararası Yönetim Dergisi*, 2 (2), s. 301-314.
- Çaparlar, C. Dönmez, A. (2016). "Bilimsel Araştırma Nedir, Nasıl Yapılır?". *Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Anesteziyoloji ve Reanimasyon Kliniği*, (44), s. 212-218.
- Çavuşoğlu, A. (2019). 6360 Sayılı Kanun’un Kırsal Alan Yönetimine Etkisi: Antalya İli Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Burdur.
- Çavuşoğlu, A. ve Lamba, M. (2020). "6360 sayılı kanunun mahalleye dönüşen birimler üzerine etkisi: Antalya ili örneği". *Bartın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11 (21), s. 123-147.
- Çelik, D. (2020). Yerel Demokrasi Açısından Türkiye’de Büyükşehir Belediyeleri.

Yayınlanmamış Bütünleşik Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Bilim Dalı, Ankara.

Çeliksoy, E. ve Alkış, Ü. (2020). “Rusya ile Türkiye’de yerel yönetimler ve reform”. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 1 (2).

Çelikyay, H. (2014). “Değişen Kent Yönetimi ve 6360 Sayılı Büyükşehir Yasası”, *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*, Temmuz 2014, Sayı: 101, s. 12-17.

Çınar, T., Çiner, C. U. ve Zengin, O. (2009). Büyükşehir Yönetimi Bütünleştirme Süreci. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü: Ankara.

Çiçek, Y. (2014). “Geçmişten günümüze Türkiye’de yerel yönetimler”. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1), s. 53-64.

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyükoztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik*. PEGEM Yayınları. Ankara.

Demir, K. ve Çabuk, S. (2010). “Türkiye’de Metropolitan Kentlerin Nüfus Gelişimi”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (28), s. 193-215.

Demir, H. ve Karakütük, M. (2003). “Yerel yönetimler ve hizmette yerellik: subsidiarite ilkesi”. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), s. 65-77.

Demir, K. A. (2019). “Kent yönetiminde değişim adresi: yerel yönetim kapsamında bir değerlendirme ve yerleşen yönetim uygulaması”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 74 (1), s. 193-218.

Demirkale, S., Karaburç, Ö. ve Öztürk, L. (2022). “Yerel yönetimlerde subsidiarite ilkesinin etkileri ve uygulanabilirliği”. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 14 (1), s. 48-70.

Deniz, A., Akarçay, P. ve Karakaş, A. (2017). “Osmanlıda belediyeciliğin gelişimi ve modernleşme çabaları”. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (64), s. 314-325.

Derdiman, C. (2005). *Yerel Yönetimler*. Alfa Akademi Aktüel Yayınları, İstanbul.

- Doğan Yazlık, D. (2019). AB Üye Ülkelerinde ve Türkiye’de Büyükşehir Yönetimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Hatay.
- Drew, Joseph; Michael A. Kortt; Brian Dollery. No Aladdin’s Cave in New South Wales? Local Government Amalgamation, Scale Economies and Data Envelopment Analysis Specifications, *Administration & Society*, , Vol. 49(10), 2017, s. 1450-1470.
- Dryanova, A. M. (2013). Yerel Yönetimler Reformu Bağlamında Türkiye Ve Bulgaristan Yerel Yönetimlerinin Karşılaştırmalı Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yönetim Bilimleri Bilim Dalı, Ankara.
- Ekinci, E. (2020). “Hizmet sunumundan hukukilik boyutuna: 6360 sayılı kanuna ait akademik eleştiriler”. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 3 (1), s. 89-115.
- Erdem, Ö. F. (1999). “Yerel kalkınma ve yerel yönetimleri katma değer yaratma imkanları”. *Bilkent Üniversitesi Ekonomi Bölümü*, (15), s. 85-98.
- Erkul, H. ve Kara, H. (2014). “Denetim açısından Bulgaristan, Yunanistan ve Türkiye yerel yönetimlerinin karşılaştırılması”. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 12 (24), s. 205-237.
- Erol, V. (2017). Büyükşehir Belediyelerinde Yasal Dönüşümün Köy Yönetimlerinin Mahalleye Dönüşmesi Üzerindeki Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Kütahya.
- Ertan, B. (2002). “Demokrasi ve yerel yönetimler”. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 11(1), s. 22-30.
- Ertin, M. G. (2015). Avrupa’da ve Türkiye’de Yerel Özerklik ve Subsidiarite İlkesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul.
- Eryılmaz, B. (1998). *Kamu Yönetimi*. 4.Baskı, İstanbul.

- Eryılmaz, B., Eken, M. ve Şen, M. L. (Ed). (2007). *Veysel Bilgiç: Türk Yerel Yönetimlerinin Tarihi Gelişimleri Üzerine Bir Değerlendirme*. Nobel Yayın Dağıtım: Ankara. s. 101-102.
- Es, M. ve Ateş, H. (2004). “Kent yönetimi, kentleşme ve göç: sorunlar ve çözüm önerileri”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 0 (48), s.229.
- Esen, A. (2010). *Yerel Yönetimler*. Kamu Yönetimi Lisans Programı. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Ders Notları, İstanbul.
- Follesdal, A. (1998). Survey Article: Subsidiarity. *The Journal Of Political Philosophy*, 190-218.
- Frey, W. ve Zimmer, Z. (2001). “Defining the City”. Paddison (ed). *Handbook of Urban Studies*, London: Sage Publications.
- Genç, E. (2015). “Demokratik süreçinde Türkiye’de yerel yönetimler”. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 10 (1), s. 267-290. (10.17550/aid.63838).
- Genç, F. N. (2014). “6360 sayılı kanun ve Aydın’a etkileri”. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (Özel Sayı), s. 1-29.
- Genç, F. N., Özerk, H. ve Ülkü, M. S. (2018). “6360 sayılı kanunun kamu hizmetlerinin sunumuna etkisi: İncirliova Belediyesi örneği”. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (2), s. 207-221.
- Genel İstatistikler, (2021). Ankara: Türkiye Belediyeler Birliği (TBB)
- Görgülü, B. ve Tekin, G. (2017). “Yerel yönetimlerde e-demokrasi ve e-katılım”. *Social Sciences Studies Journal*, 3 (2), s. 1901-1907.
- Görmez, K. (1997). *Yerel Demokrasi ve Türkiye*. Vadi Yayınları, Konya.
- Görmez, K. (2000). “Demokratikleşme açısından merkezi yönetim- yerel yönetim ilişkileri”. *G.Ü. İ.İ.B.F Dergisi*, 2 (1), s. 81-88.
- Gözler, K. ve Kaplan, G. (2018). *İdare Hukukuna Giriş*. Ekin Basımevi, Bursa.

- Gözübüyük, Ş. (1967). *Türkiye’de Mahalli İdareler*. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Gül, H. ve Batman, S. (2016). “Dünya ve Türkiye Örneklerinde Metropolitan Alan Yönetim Modelleri ve 6360 Sayılı Yasa”. *Yerel Politikalar*, 3, s. 7-47.
- Güler, B. A. (2011). *Türkiye’nin Yönetimi -Yapı-*. İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Günel, A., Atvur, S. ve Dernek, K. (2014). “6360 sayılı yasanın yerelleşme bağlamında değerlendirilmesi”. *Süleyman Demiral Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19 (3), s. 55-70.
- Günday, M. (2002). *İdare Hukuku*. İmaj Yayınevi, Ankara.
- Güney, İ. (2003). Türkiye’de Büyükşehir Yönetimi: “İstanbul Büyükşehir Belediye Örneğinde Yönetim, Siyasal Temsil ve Sorunlar”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Mahalli İdareler Yerinden Yönetim Bilim Dalı, İstanbul.
- Hamilton, D. K., Miller, D. Y. and Paytas, J. (2004). “Exploring the Horizontal and Vertical Dimensions of the Governing of Metropolitan Region”. *Urban Affairs Review*, 40 (2), p. 147-182.
- Henden, H. B. (2005). “Katılımcı yerel yönetim anlayışında e-belediyeciliğin yeri ve önemi”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8 (1), s.1-13.
- Hughes, O. E. (1998). *Public Management and Administration*. Macmillan Press Ltd.: London.
- İçişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası, (2021).
- İnal Karpuz, G. (2019). 6360 Sayılı Kanun Sonrası Mahalle Dönüşen Beldeler Açısından Bir Değerlendirme: Akhisar Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Balıkesir.
- İşbir, E. (1991). *Şehirleşme ve Meseleleri*. Gazi Büro Yayınları: Ankara.

- İzci, F. ve Turan, M. (2013). “Türkiye’de büyükşehir belediyesi sistemi ve 6360 sayılı yasa ile büyükşehir belediyesi sisteminde meydana gelen değişimler: Van örneği”. *Süleyman Demiral Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18 (1), s. 117-152.
- Karaarslan, M. (2007). Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformu Bağlamında Yerel Yönetimlerin Özerkliği ve Denetimi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku(İdare Hukuku) Anabilim Dalı, Ankara.
- Karaarslan, M. (2013). “Nasıl bir yerel yönetim? 6360 sayılı kanun üzerine bir değerlendirme”. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17-18 (26-27-28-29), s. 123-162.
- Karasu, M. A. (2014). “Şanlıurfa’da kentsel gelişme ve 6360 sayılı büyükşehir belediye kanunu”. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (5), s. 178-193.
- Kayan, K. (2015). “Görev, yetki ve sorumluluklar açısından 5216 sayılı büyükşehir belediyesi kanunun getirdiği yenilikler ve Kocaeli Büyükşehir Belediyesi’nin uygulamaları”. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (9), s. 199-224.
- Kayar, İ. (2021). Büyükşehirlerde Tüzel Kişilikleri Kaldırılan Belde Belediyelerinin Yerel Hizmet Sunumuna İlişkin Memnuniyet Algısı: Ordu, Tekirdağ, Manisa ve Mardin Örnekleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Çanakkale.
- Keleş, R. (1998). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. Cem Yayınevi, İstanbul.
- Keleş, R., Yavuz, F. (1989). *Yerel Yönetimler*. Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Keysan, C. (2017). 6360 Sayılı Yasanın Uygulama Sürecinde Denizli’de Belediye Hizmetlerinden Memnuniyet Algısı: Eski Belde Belediyeleri Üzerinden Bir İnceleme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi ve Kent Çalışmaları Programı, Denizli.

- Kızılboğa, R. ve Batal, S. (2012). “Türkiye’de çevre sorunlarının çözümünde yerel yönetimlerin rolü ve önemi”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (20), s. 191-212.
- Koçak, S. Y. Ve Ekşi, A. (2010). “Katılımcılık ve demokrasi perspektifinden Türkiye’de yerel yönetimler”. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (21), s. 295-307.
- Koçak, S. Y. ve Kavsara, V. (2012). “5302 Sayılı Kanun sonrasında il özel idarelerinde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri”. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 10 (20), s. 61-92.
- Koçar Uzun, H. ve Taş, İ. (2022). “Türkiye’de 6360 Sayılı Yasa Kapsamında Yerel Kalkınmanın İncelenmesi”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari ve Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27 (2), s. 317-338.
- Korkmaz, Z. (2009). Yerel Yönetimlerde Özerklik ve İdari Vesayet Denetimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Isparta.
- Kurt, A. A. (Ed). (2013). Suzan Duygu Bedir Erişti: *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Dizgi Ekibi: Eskişehir.
- Kübler, D. (2012). “Introduction: Metropolitanisation and Metropolitan Governance”. *European Political Science*, 11 (3), p. 402–408.
- Kübler, D. ve Heinelt, H. (2005). “Metropolitan Governance, Democracy and the Dynamics of Place”. Daniel K. ve Hubert H. (ed.). in: *Metropolitan Governance. Capacity, Democracy and the Dynamics of Place*. (p. 8-18). Routledge: London and New York.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, İznik/ Tanıtma Genel Müdürlüğü. Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021
- Kültür ve Turizm Bakanlığı/ Bursa İli Genel Bilgiler. Erişim Tarihi: 1 Şubat 2022
- Limon, T. (Ed). (2008). M. Akif Çukurçayır: *Yerel Demokrasi ve Yerel Siyaset*. Okutan Yayınları: İstanbul.

- Llach, J. J. (2013). “What Role for Subsidiarity in Emerging Schemes of Governance?”. in: Governance in a Changing World: Meeting the Challenges of Liberty, Legitimacy, Solidarity, and Subsidiarity, (p. 1-15). Pontifical Academy of Social Sciences: Vatican.
- Mecek, M. ve Atmaca, Y. (2020). “ Yerel yönetimlerin idari yapısına ilişkin mevzuat analizi”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (76), s. 2068-2087. DOI:10.17755/esosder.735143.
- Mecek, M., Doğan, M. ve Parlak, B. (Ed). (2015). Melike Erdoğan: *Tarihsel Süreçte Köy Yönetimi ve Köy Kanunu Tasarısı Taslağının Yönetimsel Boyutu Üzerine Değerlendirmeler*. Bekad Yayınları: Antalya.
- Mecek, M., Doğan, M. ve Parlak, B. (Ed). (2015). Bekir Parlak: *Yerel Yönetimler: Kavramsal ve Kuramsal Çatı*. Bekad Yayınları: Antalya.
- Muratoğlu, T. (2015). “Mahalli idareler mevzuatında 6360 sayılı kanunla yapılan değişiklikler”. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20 (32), s. 59-96.
- Nadaroğlu, H. (1989). *Mahalli İdareler*. Beta Basım Yayınevi, İstanbul.
- Oğuz, C. (2011). Büyükşehir Yönetiminde Yeniden Yapılanma İzmir Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir Planlama Bölümü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İzmir.
- Oktay, T. (2016). “Metropol Kent Yönetimi Yaklaşımları ve Uygulama Modelleri”. *Strategic Public Management Journal*, (4), s. (49-71).
- Ortaylı, İ. (2000). *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Ortaylı, İ. (2008). *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*. Cedit Neşriyat, Ankara.
- Ökmen, M. ve Yılmaz, A. (2009). “Klasik dönemden Tanzimat’a Osmanlı kenti ve yerel yönetimler”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (23), s.3-14.
- Öner, Ş. (2019). “Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin yerel yönetim mevzuatına etkileri”. *ÇOMÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (2), s. 303-332.

- Öner, Ş. ve Şahnagil, S. (2020). “6360 Sayılı Kanunun Yönetmelik Sonuçlarına Büyükşehir Belediye Meclis Üyelerinin Yaklaşımları: Balıkesir Örneği”. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13 (4), s. 648-664.
- Özdemir, S. ve Meşhur, M. Ç. (2011). “5216 sayılı büyükşehir belediyesi yasasının belde belediyelerinin planlama süreçleri üzerinde yarattığı etkiler”. *Megaron*, 6 (3), s. 171-183.
- Özdenkoş, D. (1999). “Merkezi idare ile yerel yönetim arasında görev bölüşümü”. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1 (2), s. 77-95.
- Özer, M. A. (2013). “Yerel yönetimler reformunda reform. 6360 sayılı kanunun düşündürdükleri”. *Yerel Politikalar*, 0 (3), s. 97-126.
- Özer, M. A. (2013). “Yerel yönetimler reformunda reform: 6360 sayılı Kanun’un düşündürdükleri”. *İdarecinin Sesi Dergisi*, (3), s. 97-126.
- Özgür, H. ve Yavuzçehre, P. (2016). “Türkiye’nin büyükşehir belediyesi sistemi:1982-2015”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), s. 903-926.
- Özkara, M., Afşar, Ş. ve Yıldız, Y. (2018). “İl Özel İdarelerinde sosyal hizmet: Karabük İl Özel İdaresi üzerine bir araştırma”. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 5 (6), s. 56-70.
- Öztaş, C. ve Zengin, E. (2008). “Yerel yönetimler ve çevre”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (54), s. 181-200.
- Öztürk, N. K. ve Tozak, E. (2021). “Türkiye’de metropoliten alan ve büyükşehir yönetimi bakımından 6360 sayılı kanunun değerlendirilmesi”. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (3), s. 294-306.
- Parlak, B. (2014). “Avrupa birliği perspektifinden merkezi yönetim- yerel yönetim ilişkileri”. *Tesam Akademi Dergisi*, 1 (1), s. 7-40.
- Pirenne, H. (1994). *Ortaçağ Kentleri*. Şadan Karadeniz (çev.). İletişim Yayınları: İstanbul.
- Sadioğlu, U., Dede, K. ve Yüceyılmaz, A. A. (2017). “Yeni büyükşehir belediyesi

modelinde belde belediyelerinin sonu: Değirmendere örneği”. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 35 (2), s. 95-119.

Sencer, M. (1986). *Türkiye'nin Yönetim Yapısı*. Alan Yayınevi, İstanbul.

Süleymanov, E. (Ed). (2009). Eyüp Zengin: *Yerel Yönetimler ve Çevre*, *Journal Of Qafqaz University Dergisi*, Azerbaycan.

Tamer, M. ve Dönmez, D. (2021). “6360 sayılı yasanın uygulamasına yönelik halkın algısı: Hatay Büyükşehir Belediyesi örneği”. *Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18 (Yönetim ve Organizasyon Özel Sayısı), s. 1758-1784.

Taştekin, A. (2017). “Kent Konsey’lerinin yerel demokrasi açısından işlevselliği (Gaziantep örneği). *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 19 (1), s. 95-109.

Tekin, Ö. F. (2018). “Türkiye’de büyükşehir yönetimi ve 6360 sayılı yasanın getirdiği değişim: Konya örneği”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (55), s. 84-105.

Toprak Karaman, Z. (1998). *Yerel Yönetimler*. Dokuz Eylül Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 4. Baskı, İzmir.

Toprak, H. (2019). 6360 Sayılı Yasanın Olumlu ve Olumsuz Yönleri: Denizli Kenti Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Denizli.

Tortop, N. (1984). *Mahalli İdareler*. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara.

Türkiye Belediyeler Birliği (TBB). Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı”. Erişim: 16 Kasım 2021, https://www.tbb.gov.tr/mevzuat/kanunlar/Avrupa_Yerel_Yonetimler_ozerklik_Sarti.pdf.

Türkmen, A. (2002). Türkiye’de Büyükşehir Yönetimi ve Gelişimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi

Anabilim Dalı Yönetim Bilimleri Bilim Dalı, Konya.

Uluçay, H. ve Alp, Ş. (2020). “Osmanlı kent yönetiminde kadı”. *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6 (2), s. 329-358.

Ulusoy, A. ve Akdemir, T. (2001a). *Mahalli İdareler*. Seçkin Yayınevi: Ankara.

Ulusoy, A. ve Akdemir, T. (2006b). *Mahalli İdareler*. Seçkin Yayınevi: Ankara.

Urhan, V. F. (2008). “Türkiye’de yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılması”. *Sayıştay Dergisi*, (70), s. 85-102.

Ünal, F. (2011). “Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye’de yerel yönetimlerin yasal ve yapısal dönüşümü”. *Dumlupınar Üniversitesi*, (30), s. 241-248.

Ünal, F. (2012). “Türkiye’de yerel yönetimlerde karar verme ve karar verme sürecinde yer alan faktörlerin analizi”. *Süleyman Demiral Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (3), s. 259-282.

Üstündağ, N. (2005). “Osmanlı’da “şehir” ve şehri geliştiren unsurlardan biri olarak ayanlar: Vidin ve Rusçuk örneği 18.yüzyıl”. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, (2), s. 149-168.

Yalçındağ, S. (1996). *Belediyelerimiz ve Halkla İlişkiler*. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara.

Yaşlıoğlu M. M. (2017). “Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması”. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46 (Özel Sayı), s. 74-85.

Yatırım İzleme Ve Koordinasyon Başkanlığı Görev, Yetki Ve Sorumlulukları İle Çalışma Usul Ve Esaslarına Dair Yönetmelik, Resmi Gazete Tarihi: 04.04.2014, Resmi Gazete Sayısı: 28962).

Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu, (2014). Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018.

Yerel Yönetimler Sorunlar, Çözümler, (1995). İstanbul: Türkiye Sanayicileri ve İşadamları

Derneği (TÜSİAD).

Yıldırım, A. ve Yıldırım, K. (2017). “Yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığının yönetim açısından etkinliği”. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 9 (2), s. 17-29.

Yıldırım, U., Gül, Z., Akın, S., Kılaç, S. ve Kıracı, Y. (2015). “Türkiye’de belediye meclislerinin temsil ediciliği: Siirt örneği”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (54), s. 278-306.

Yılmaz, G. (2005). “Türkiye’de hizmette yerellik ilkesine duyarlılık”. *G.Ü. Fen Bilimleri Dergisi*, 18 (1), s. 137-142.

Zengin, O. (2014). “Büyükşehir belediyesi sisteminin dönüşümü: son on yılın değerlendirilmesi”. *Ankara Barosu Dergisi*, (2), s. 91-116.

Zeytin, M. ve Kırlioğlu, H. (2014). “Çevre yönetim sistemi ve yerel yönetimler”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (5), s. 238-254.

İnternet Kaynakları

Bursa Büyükşehir Belediyesi/ Bursa Hakkında. Erişim Tarihi: 1 Şubat 2022

<https://www.bursa.com.tr/>.

Bursa Hakkında Kısa Bilgi. Erişim Tarihi: 2 Şubat 2022

<https://www.bursa.com.tr/tr/sayfa/bursa-hakkında-45/>.

Bursa’nın nüfusu, konumu, iklimi ve coğrafyası. Erişim Tarihi: 2 Şubat 2022

<https://www.bursa.com.tr/tr/sayfa/nufus-konum-iklim-ve-cografya-47/>

Orhangazi Hakkında Kısa Bilgi. Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021

<https://www.orhangazi.bel.tr/content/27/Orhangazi%20Hakk%C4%B1nda>.

<https://bursa.ktb.gov.tr/TR-70228/bursa-ili-genel-bilgiler.html>. Erişim Tarihi: 3 Şubat 2022

<https://tanitma.ktb.gov.tr/TR-22796/iznik.html>. Erişim Tarihi: 13 Aralık 2021

EKLER

EK-1: Anket Formu

BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖZELİNDE MAHALLEYE DÖNÜŞEN BELDE BELEDİYELERİNDE HALKIN MEMNUNİYETİNİ ÖLÇMEYE YÖNELİK ANKET

Sayın katılımcı,

Bu anket formu Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Doç. Dr. Melike ERDOĞAN danışmanlığında hazırlamış olduğum “6360 Sayılı Kanunla Mahalleye Dönüşen Belde Belediyelerinde Halkın Memnuniyeti Üzerine Bir Araştırma: ‘Bursa Büyükşehir Belediyesi Örneği’” adlı yüksek lisans tez çalışmamda kullanmak üzere hazırlanmıştır. Vereceğiniz doğru bilgiler sayesinde bilime katkınız için teşekkürlerimi sunarım.

Mücahid Yanardağ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi SBKY Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

SORULAR	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.İlçe belediyesi, kapatılan belediyemize göre daha verimli çalışmaktadır.					
2.Belediyemiz kapatıldıktan sonra mahallemize yönelik hizmetlerin sunumunda sorun yaşanmaktadır.					
3.Belediyemiz kapatıldıktan sonra kanalizasyon hizmeti konusunda sorun yaşanmaktadır.					
4.Belediyemiz kapatıldıktan sonra çöplerin toplanması konusunda sorun yaşanmaktadır.					
5.Belediyemiz kapatıldıktan sonra çevre temizliği (cadde, sokak, pazar yeri) konusunda sorun yaşanmaktadır.					
6.Belediyemiz kapatıldıktan sonra ulaşım hizmeti konusunda sorun yaşanmaktadır.					
7.Belediyemiz kapatıldıktan sonra imar hizmeti konusunda sorun yaşanmaktadır.					
8.İlçe belediyesine bağlı mahalle olduktan sonra sunulan kamu hizmetlerinin kalitesi ve sürekliliği artmıştır.					
9.Şuan aldığım belediye hizmetlerinden memnunum.					
10.Büyükşehir Belediyesinin kırsal mahallelerde					

hizmet sunmasını gerekli buluyorum.					
11.Belediye olduğumuz dönemlerde sunulan hizmetlerden memnun değildim.					
12.Mahalleye dönüştükten sonra sorunlarımız daha hızlı çözülmektedir.					
13.İtfaiye, cenaze, alt yapı, üst yapı, toplu taşıma, sosyal ve kültürel hizmetler ile ilgili talebim ve şikayetim olduğu zamanlarda hangi birime başvuracağımı biliyorum.					
14.Çıkarılan kanunla vatandaşın yönetime daha fazla katılması sağlanmıştır.					
15.Vatandaşa yerel yöneticilerden daha fazla hesap sorabilme imkânı getirilmiştir.					
16.Kanun, şeffaf yönetim anlayışına hizmet etmektedir.					
17.Belde halkının kendini yönetme hakkı elinden alınmıştır.					
18.Hizmetlere ulaşım kolaylaşmıştır.					
19.Mahalle olduktan sonra belediye başkanı ile doğrudan iletişim kurabiliyorum.					
20.Mahalle olduktan sonra belediye meclis üyeleri ile doğrudan iletişim kurabiliyorum.					
21.Belediyeye talep ve isteklerimi doğrudan iletebiliyorum.					
22.İlçe belediye meclis kararlarından haberdar olmak isterim.					
23.İlçe belediye meclis toplantılarına katılmak isterim.					
24.İlçe Belediyesinin düzenlemiş olduğu sosyal ve kültürel faaliyetleri beğeniyorum.					
25.Belediye başkanının mahallemizi yeteri kadar temsil ettiğini düşünüyorum.					
26.Belediye meclisinin mahalleyi temsil ettiğini düşünüyorum.					
27.Belediye meclis toplantılarında alınacak kararlarda mahallemiz etkilidir.					
28.Belediyemiz bizim beğenilerimize uygun birtakım sosyal faaliyetler düzenler.					
29.İlçe belediye başkanını tanıyorum.					
30.Genel bütçe vergi gelirlerinden ilçe ve büyükşehir belediyelerine ayrılan paylar hizmetlerin yerine getirilmesi açısından yeterli düzeye çıkmıştır.					
31.Büyükşehir ve ilçe belediyelerine genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan paylar daha adil ve eşit dağıtılmalıdır.					
32.Büyükşehir ve ilçe belediyelerinde personel sayısı artmıştır.					
33.Büyükşehir ve ilçe belediyelerinde araç gereç sayısı					

artmıştır.					
34.Büyükşehir ve ilçe belediyelerinde ekipman sayısı artmıştır.					
35.Mahalle olduktan sonra kaynak israfı önlenmiştir.					

DEMOGRAFİK SORULAR

Cinsiyetiniz: Erkek ( ) Kadın ( )
Yaşınız: 18-23 ( ) 24-29 ( ) 30-35 ( ) 36-41 ( ) 42-47 ( ) 48-53 ( ) 54-59 ( ) 60 ve Üzeri ( )
Eğitim Durumunuz: İlköğretim ( ) Lise ( ) Ön Lisans ( ) Lisans ( ) Y. Lisans ( ) Doktora ( )
Mesleğiniz: Kamu Sektörü ( ) Özel Sektör ( ) Çiftçi ( ) Ev Hanımı ( ) Öğrenci ( ) Emekli ( )
Gelir Düzeyiniz: 0-2500 TL ( ) 2500-5000 TL ( ) 5000 TL ve Üzeri ( )
Kaç Yıldır Bu Mahallede Yaşıyorsunuz? 1-3 ( ) 3-6 ( ) 6-10 ( ) 10-15 ( ) 15 ve Üzeri ( )
Bulduğunuz Mahalle: Boyalıca ( ) Elbeyli ( ) Yeniköy ( ) Narlıca ( ) Sölöz ( ) Yenisölöz ( ) Çakırlı ( )